

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Katedra pedagogické a školní psychologie

Diplomová práce:

Jsem ten, který je tu pro lidi.

Sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách.

Danuše Šupková

Chci poděkovat všem respondentům, kteří se svou ochotou spolupracovat podílejí na výsledku této práce. Zároveň chci poděkovat mgr. Kloubkovi, který mi zajistil pracovní zázemí u jedné z vojenských posádek, panu Chejnovi, který se o totéž zasloužil u hasičské jednotky, a Lence Stuchlíkové, která mi dokázala sepsat pracovní rozvrh zdravotních sester. Poděkování patří i PhDr. Janě Procházkové za vedení práce a inspirativní připomínky k obsahu.

Prohlašuji, že diplomovou práci „Jsem ten, který je tu pro lidi. Sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách.“ jsem vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jany Procházkové. K práci jsem použila literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Praze 15. 4. 2004

Daniuse Supkova

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá sebepojetím pomáhajících pracujících v extrémních životních podmínkách. Hlavní empirický materiál je tvořen dvaceti sedmi autobiografickými rozhovory s těmito výše zmíněnými lidmi.

Pro práci s empirickým materiálem využívá autorka nástrojů narativní psychologie. V teoretické části se snaží vysvětlit možnosti narativního přístupu k analýzám autobiografických rozhovorů. Vysvětluje zároveň obsahovou blízkost výpovědí respondentů s filosofickými myšlenkami existencionalistů a s psychologií Viktora Frankla a Ericha Fromma. Popis sebepojetí respondentů je založen na kvalitativní analýze autobiografických rozhovorů a písemných výpovědí k těmto rozhovorům s využitím narativního přístupu.

Klíčová slova: sebepojetí, extrémní životní podmínky, autobiografický rozhovor, narativní přístup, smysl života

Abstract

This paper deals with self-concept of professionals of assisting and charitable careers who are working in extreme life conditions. The main empirical material consists of twenty – even autobiographical interviews with these people concerned.

To analyse the empirical material the authoress uses instruments of narrative psychology. In theoretical part she tries to explain the possibilities of that narrative approach towards working with the autobiographical interviews. At the same time she explains content similarities in the testimonies of the respondents, existentialist philosophical ideas and psychology of Viktor Frankl and Erich Fromm. The description of the respondents' self-concept is based on qualitative analysis of the autobiographical interviews and on written notices accompanying the interviews using narrative approach.

Key words: self-concept, extreme life conditions, autobiographical interview, narrative approach, meaning of life.

OBSAH:

1. Úvod	7
2. Teoretická část	10
2.1. Koncept sebepojetí	10
2.1.1. Sebepečetí v rámci ontogenetického vývoje	10
2.1.2. Dva základní aspekty Já dle Jamese	13
2.1.3. Sebepečetí z hlediska sociální a kognitivní psychologie	14
2.1.4. Sebepečetí jako problém definování vlastního Já	16
2.2. Narativní konstrukce jako způsob sebereflexe	18
2.2.1. Vyprávění jako princip strukturace zkušenosti	18
2.2.2. Možnosti narativního přístupu ve vztahu k sebepečetí	19
2.2.3. Vyprávění o zkušenosti	21
2.2.4. Rekonstrukce významu vyprávění	22
2.3. Sebeakceptace v situaci jako výzva ke svobodě a odpovědnosti	23
2.3.1. Úvod	23
2.3.2. Albert Camus, Jean Paul Sartre, Erich Fromm a Viktor Frankl	24
2.3.3. Využití myšlenek existencialismu v empirické studii na počátku jedenadvacátého století	28
3. Empirická část	30
3.1. Charakteristika výzkumného postupu	30
3.1.1. Popis situace a způsobu získání empirických dat	30
3.1.2. Cílová skupina	32
3.2. Design interpretace sebraných dat	33

3.3. Interpretace	34
3.3.1. Úvod	34
3.3.2. Kategorizace stylů verbální sebezprezentace	35
3.3.3. Aspekty prezentované sebedefinice	42
3.3.4. Klíčové události	48
3.3.5. Měřítko hodnot	62
3.3.6. „Kdo jsem já“	65
3.4. Vnímání sebe v rámci profese	76
3.5. Profesní sebepojetí jako cesta k péči o duši	86
3.6. Hodnota rodinných vztahů pro pomáhající v extrémě	93
4. Závěr	96
5. Literatura	98
6. Přílohy	100

1. Úvod

Tato práce je pokusem přinést alespoň náznak odpovědi na otázku, jak a proč lidská individua riskují svůj vlastní život ve prospěch druhých, a to přístupem, který umožňuje respondentům samotným být badateli ve své vlastní duši. K této kvalitativní psychologické studii jsem byla inspirována konkrétními lidmi, které jsem měla možnost sledovat při práci buď přímo, nebo jsem se o nich dozvěděla zprostředkovaně a vyhledala je za účelem sběru dat k této práci. Nejde tudíž o obhajobu konkrétní výzkumné psychologické metody, ale spíše o snahu nalézt dobrou cestu k definování vlastního Já u konkrétních osob. Jde zkrátka o *sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách*, protože se ve volbě metody ukázalo nejschůdnější zvolit metodu individuálního řízeného rozhovoru. Pro práci s nasbíraným materiálem jsem jako nejvhodnější zvolila postupy narativní psychologie.

Zájem o hlubší poznání osobnosti lidí v pomáhajících profesích, kteří nezvolili cestu kariérního růstu na exklusivní klinice, nebo někde v kanceláři, u mne vznikl už někde dávno během praxe u rychlé záchranné služby. Praktikovala jsem na stanovišti, které mělo společnou základnu s jednotkou hasičského sboru, což pro mne byla velmi zajímavá zkušenost.

Cíleně jsem se však fyzickým a psychickým stavem svých kolegů začala zabývat během mé tříleté služby u jedné charitativní organizace. Má služba zde se samozřejmě týkala zdravotního ošetření a přispění k zajištění základních životních potřeb lidí, pro které byly tyto služby určeny. Ale druhotný zájem byl zajistit základní zdravotní péči i zaměstnancům charity. Ať už se jednalo o lékaře, zdravotní sestry, sociální pracovníky a další, kteří měli pravidelný kontakt s potřebnými, se všemi se postupem času *něco dělo*.

Co s člověkem udělá, když je denně tváří v tvář vystaven chudobě, utrpení, umírání, ale také výrazně zhoršenému technickému zabezpečení ke své práci? A

navíc, je-li na dobu až několika měsíců odloučen od své rodiny, blízkých... A jak takový člověk sám určité změny reflektuje, pokud vůbec?

K této studii jsem byla vedena snahou o získání odpovědí na otázku, jak tito lidé sami sebe vidí v situaci pomáhajícího. Jde o hledání motivů k této činnosti, o definici problému adaptace v neobvyklé a často nebezpečné situaci a to i přesto, že si takovou situaci jedinec sám zvolil. Dále pak o definici problému v situaci znovuzařazení do „normálního životaběhu“.

Jako cestu k odpovědím na tyto otázky jsem zvolila autobiografické rozhovory a následně kvalitativní analýzu těchto rozhovorů. Jako doplněk mi u většiny rozhovorů sloužila písemná část, ve které respondenti odpovídali na otázku: Kdo jsem já a sestavili své měřítko hodnot.

Své životní příběhy mi dali k dispozici lidé, které jsem podle jejich dosavadní profesní kariéry zařadila do tří skupin.

První jsou jedinci, kteří alespoň nějaký čas pracovali pro Armádu ČR v některé z mírových misí v zahraničí. Tedy ti, kteří dostali za svou práci „dobře zaplaceno“. Pro některé z nich však, „...*to není jen vo penězích...*“ (§ 2). A pro jiné dokonce: „...*Ted' můžu říct, že přes to, že to bylo tvrdý, to bylo jedno z nejkrásnějších období mého života*“ (§ 39).

Další skupinu tvoří muži, kteří jsou ochotni riskovat svůj život ne výběrem lokality své práce, ale již z náplně své profese. Jsou to hasiči. Konkrétněji hasiči z jedné z nejvýjezdovějších stanic v České republice. Do zahraničí zpravidla vyjíždějí jen jako součást krizových týmů s omezenou dobou pobytu, tzn. zpravidla ne víc, než dva týdny. Pozornost je jim ovšem v této práci věnována z dalších, též výše uvedených důvodů. Vidí daleko častěji než jiní odvrácenou stránku života a zároveň riskují své vlastní zdraví.

Rozhovory zařazené do skupiny třetí patří lidem, kteří byli alespoň po nějaký čas dobrovolníky v některé z humanitárních organizací, či krizových misí v zahraničí. Tudíž tu opět hraje roli aspekt odloučení od domova, zvýšené nebezpečí ohrožení vlastního života a častější než normální konfrontace s bědnými životními podmínkami jiných lidí.

V teoretické části této práce vycházím z dosud publikovaných přístupů ke zkoumání a popisu sebepojetí jedince. Nejdříve se věnuji vývoji sebepojetí v rámci ontogeneze. Završeným vývojem sebepojetí se vykazuje zralá osobnost. Neznamená to však, že v průběhu dalšího života a vlivem nových zkušeností nemůže člověk svůj pohled na sebe měnit, ovšem s vědomím, že se jedná o jednu a tutéž osobu.

Dále jde o to, přiblížit lépe termín sebepojetí jako psychologický konstrukt, který je v psychologii zkoumán jednak jako produkt procesu sebeuvědomění a jednak jako proces formování definování vlastního Já.

V empirické části půjde o analýzy vyprávění o životě. Jako adekvátní výzkumný přístup jsem zvolila možnosti, které nabízí narativní psychologie. Proto v části teoretické přibližuji možnosti narativního přístupu ve vztahu k sebepojetí.

Teoretickou část uzavírá zamyšlení nad myšlenkami Camuse, Sartra, Fromma a Frankla, které se jeví příbuzné ve vztahu k tomuto výzkumu hned z několika hledisek.

Empirický materiál je tvořen sedmadvaceti autobiografickými rozhovory získanými od sedmadvaceti dospělých jedinců, jejichž charakteristika je výše hrubě nastíněna, čili jedinců s prožitou zkušeností, která odpovídá zájmu této studie. Tento materiál je podroben interpretaci a následné kategorizaci významů z hlediska narativního přístupu.

2. Teoretická část

2.1. Koncept sebepojetí

2.1.1. Sebepečetí v rámci ontogenetického vývoje

Sebepečetí je naší vnitřní mapou, ve které hledáme a nalézáme sebe sama. Na naší osobní mapě závisí i naše prožívání a jednání. Jedinec si jí zřejmě vytváří na geneticky a vrozeně existujícím podkladě, na který určitým způsobem reaguje jeho sociální okolí se svými požadavky a představami. Spolupůsobením těchto vlivů si dítě vytvoří vlastní obraz toho, jaké je a jaké by chtělo být – obraz sebeideálu. I tento obraz ideálního já nadále formuje reálné sebepečetí a v průběhu života i naopak.

V první části této kapitoly se tedy budu věnovat procesu formování sebepečetí. Respondenti tohoto výzkumu jsou dospělí jedinci, tedy lidé, kteří už završili proces vývoje psychiky ve smyslu dozrávání. V dospělosti by si podle některých autorů /Vágnerová 2000, Smékal 2002/ měl být člověk svou identitou jist. Je však nesporné, že v průběhu celého dalšího života prochází novými zkušenostmi, které ho nějakým způsobem ovlivňují. Posléze pak jedinec sám může reflektovat svůj sebeobraz v souvislosti s takovými zkušenostmi a mnoho věcí přehodnotit. A právě takovým reflexím se věnuji v empirické části. Přesto se nejprve podívejme na samotný vývoj sebepečetí, jak ho popisuje vývojová psychologie.

Smékal /2002/ dává vývoj sebepečetí do souvislosti s vývojem charakteru. Právě v plně rozvinutém charakteru a sebeobrazu vidí završení procesu vývoje a zrání osobnosti. Vývoj strukturace naší vnitřní mapy nás samých, vědomí o našich silných a slabých stránkách i představy o našich pohnutkách k určitému jednání, jsou jednak zhruba stejně důležité jako vývoj charakteru a jednak se ve vývoji obě složky vzájemně ovlivňují. Zatímco charakter zůstává po dovršení dospělosti v dalších etapách života relativně stálým dispozičním souborem, sebnáhled se v průběhu dalšího života může více formovat a měnit podle našich zkušeností se sebou samým.

Tyto změny jsou závislé na nejrůznějších životních událostech, díky nimž člověk zjišťuje, že původní představa o vlastních předpokladech k určitému jednání a prožívání není v souladu s právě proběhlou skutečností.

Kdy přesně začíná rozvoj samostatné identity dítěte a jak přesně se formuje sebepojetí nelze určit s jistotou. Vývojová psychologie však ve vývoji dítěte určité návodné informace k vývoji sebepojetí jedince podává. Vágnerová například /2000/ uvádí, že základ pro tuto specifickou osobnostní dimenzi tvoří již zkušenosti z raného vývoje a možná i z období prenatálního věku. Od narození do zhruba jednoho roku věku by mělo dítě začít odlišovat sebe sama od svého okolí. Vytváří si základ vztahů k okolí potvrzováním bezpečného prostředí u matky, popř. nejistotou v uspokojování základních potřeb. V batolecím věku pak už dítě chápe sebe samo jako samostatnou bytost, odlišnou od okolního světa. Má už jistou zkušenost s proměnlivostí své vlastní osoby, přesto ji chápe včetně změn jako jednu a tutéž.

Stejně, jako se v dětském věku rozvíjejí poznávací procesy, vyvíjí se i sebepojetí. V předškolním věku je dítě tudíž poměrně závislé na názoru jiných tzv. významných osob. Vágnerová /2000/ se zmiňuje, že hodnocení vlastní osoby od okolí dítě přejímá nekriticky, přesně tak, jak je mu prezentováno. Tato hodnocení z vnějšku pak zároveň ovlivňují další vývoj jedince včetně jeho sebepojetí. V předškolním věku se u dětí zároveň ujasňuje gender role, která je pak důležitou součástí dalšího jak psychického, tak praktického života.

S nástupem do školy nastává pro dítě mnoho změn. S novým kolektivem a novými zkušenostmi, včetně zcela specifického způsobu hodnocení určitých výkonů dětí, nastávají další možnosti, jak dítě začne sledovat, hodnotit a vnímat sebe sama. Ale opravdu cílený zájem o sebepoznání přichází ve vývojovém období, které nazýváme pubescence. Dítě kolem dvanácti, čtrnácti let překračuje hranici aktuálního sebepojetí a usiluje i o budoucí – hypotetické vymezení. Pubertální jedinec se sebou zabývá ve zvýšené míře než dosud. Děti v tomto věku se také charakterizují jiným způsobem. Zatímco děti raného věku jako prostředky sebepopisu používají vlastní činnosti, významné osoby ze svého okolí a postoje, někteří pubescenti a většina adolescentů pro svůj popis používají sebehodnocení, demografické charakteristiky a fyzické rysy.

Adolescent už umí uvažovat logicky správně i o sobě. Přesto ale v soudu „chybuje“. Činí totiž často závěry na základě okamžitého impulsu. Pro adolescenta je velmi důležitá skupina lidí, s jejíž činností a s jejímiž názory se může identifikovat a díky níž se může vymezit proti jiné. Vágnerová píše: *“Čím je rozdílnější vymezení cizí a vlastní identifikační skupiny, tím je pro jedince jednodušší definovat sebe sama.”* /2000, s. 268/

Adolescent by se měl však identifikačně postupně od skupiny separovat, aniž by se musel separovat prakticky. V tomto věku je však i nápadný zájem o existenciální otázky. Ten samozřejmě nemůže být shodný u všech jedinců, je do značné míry ovlivněn i rozvojem abstraktního myšlení. Velkou část adolescentů však trápí otázka smyslu života, hledání absolutně platných a trvalých hodnot a také potřeba přesahu vlastního života. Mnoho z tohoto myšlenkového bloudění v existenci pak přechází do věku dospělého. Dospělý člověk už by si měl postupně uvědomit kým je, ale také se se svou rolí ve své profesi, rodině i světě ztotožnit.

Jedinec ve středním věku podle Vágnerové /2000/ už více usiluje o autentičnost, než o formální naplnění běžných společenských očekávání. To totiž u jedince vědomého si blízkého příchodu stáří a přirozeného konce přestává být důležité. Ve stáří je pak většina jedinců obrácena do minulosti, má potřebu bilancovat, hodnotit. V tomto věku je tudíž velice důležitá příslušnost k rodině, k vlastnímu teritoriu.

Cílovou skupinou této studie jsou dospělí jedinci. Tedy ti, u kterých se předpokládá, že už svou identitu našli. V empirické části se tedy ukáže, jak své sebepojetí definují dospělí jedinci, kteří procházejí dobrovolně zvolenými situacemi, které lze považovat za extrémní.

2.1.2. Dva základní aspekty Já dle Jamese

Procesem formování sebepojetí v ontogenezi se zabývá, jak již bylo řečeno, především psychologie vývojová. Ovšem ke studiu sebepojetí jako zvláštní psychické funkce dal dozajista významný impuls William James, duchovní otec směru, jenž v psychologii označujeme za *funkcionalismus* /dle Hoskovce, 1999/.

Ve svých *Principles of psychology* /1990/ James rozlišuje dva základní aspekty Já. Já jako subjekt duševní činnosti, tzv. I – self, a Já jako objekt duševní činnosti, tzv. Me – self. Českému termínu sebepojetí odpovídá spíše právě Me – self, objekt duševní činnosti.

Jamesův self - as - knower, subjekt duševního života, je v podstatě aktivní a nezbytnou součástí každé vědomé činnosti, kterou se zabýváme, je to základní vědomí sebe. Zážitek vlastní jedinečnosti, vědomí naší oddělenosti, odlišnosti od druhých. Vědomí, že Já jsem já a Ty jsi ty.

Me – self, objekt duševní činnosti, čili sebepojetí, je v podstatě poznáváním a poznáním I – self. Je naším poznáním nás, naším vlastním obrazem I – self. Ovšem Me – self podle Jamese zahrnuje vše, co člověk může označit jako své. Sebe-pojetí se tedy v tomto případě dotýká oblasti materiální a to jak našeho těla, tak i našeho majetku. Dále oblasti sociální, jsme zároveň tím, kým nás vidí druzí a dávají nám to najevo. A konečně oblasti duchovní, která je podle Jamese trvalejší než dvě oblasti předchozí. Zahrnuje osobní charakteristiky, dispozice, hodnoty a naši vnitřní morálku. James vytvořil hierarchii těchto tří složek, v této vždy rozvoj vyšší složky podmiňuje existencí té nižší. Tudíž: základním stavebním kamenem je složka materiální, na ní nasedá sociální a teprve na základech sociální složky může vzniknout plnohodnotná duchovní.

Toto téma po Jamesovi uchopili i další psychologové z různých psychologických škol. Sebe-pojetí však dlouhou dobu nebylo tak atraktivní problematikou pro empirický výzkum jako třeba inteligence nebo temperament. Přesto se v historii výzkumu tohoto tématu dají rozlišit dva významné výzkumné proudy.

Rozlišují se dle toho, zda v zájmu byl výzkum produktu procesu sebeuvědomění osobnosti, nebo proces jeho formování. První oblast se teoreticky opírá hlavně o poznatky kognitivní a sociální psychologie a je orientována především empiricky. Zájem o objasnění problému definování vlastního Já, tj. proces formování sebepojetí, čerpá „z *humanistické, existenciální a ego psychologie a je téměř výhradně teoretický.*“ /Blatný, Osecká, Macek, 1993, s. 444/

2.1.3. Sebeпоjetí z hlediska sociální a kognitivní psychologie

Důležitou oblastí výzkumného zájmu sociální a kognitivní psychologie je tedy obsah a struktura sebepojetí a jeho funkce v duševní činnosti. V současné kognitivní a sociální psychologii se ale v podstatě stále vychází ze sto let starých poznatků Williama Jamese. Marek Blatný, který se u nás zkoumáním sebepojetí systematicky zabývá, ovšem upřesňuje, že přínosem „*novodobého studia sebepojetí je především široce založený výzkum, který umožnil teoretické předpoklady testovat a doložil je empirickými důkazy.*“ /2003, s. 97/

Tento výzkumný proud vymezuje specifické znaky, které charakterizují sebepojetí jako celek. Těmito znaky jsou: *multifacetovost, hierarchické uspořádání, dynamika, provázanost procesuální a strukturální stránky Já* /dle Blatného, 2003/.

Multifacetové pojetí sebepojetí /Blatný, 2003/ vyjadřuje skutečnost, že je tvořeno řadou mentálních reprezentací Já. Jednotlivé reprezentace se pak mohou lišit ve své centralitě, pozitivitě – negativitě, časové lokalizaci /v minulosti, současnosti, budoucnosti/ a v možnosti uskutečnění /ve vztahu k sebeideálu/.

Poznatky o sobě jsou hierarchicky uspořádány podle míry abstrakce od konkrétních prvků po obecné kategorie.

Dynamika vyjadřuje tu skutečnost, že v závislosti na odlišných situacích v životě je vždy aktivizována právě jedna z reprezentací Já, která je v daném okamžiku centrální.

Provázanost procesuální a strukturální stránky Já znamená v podstatě opakování Jamesova předpokladu existence I – self a Me – self. Tudiž Já jako subjektu a objektu poznání. Sociálně kognitivní pojetí toto rozlišení zachovává, současně však zdůrazňuje zážitkovou neoddělitelnost a vzájemnou propojenost obou složek. Je však třeba říci, že ani James nepředpokládal vzájemné nepropojení těchto složek. I – self a Me – self oddělil pouze pro teoretický popis tohoto aspektu osobnosti. Sociálně kognitivní psychologové však tímto přispěli k znovuvědomění vzájemného ovlivňování subjektu objektem a naopak. Toto pojetí se pak odráží v termínu, který tyto obě složky zahrnuje – self – systém.

Tato vědecká škola se ve výzkumu zaměřuje na tři základní aspekty Já /dle Blatného, 2003/:

1. kognitivní aspekt Já
2. emoční aspekt Já
3. konativní aspekt Já.

Kognitivní aspekt zahrnuje jednak soubor všech znalostí, které máme o sobě, je vlastně obsahem sebepojetí. A jednak organizaci všech těchto znalostí, tudíž jde o strukturu sebepojetí. Narůstání obsahu jde vysvětlit především z vývojového hlediska. Obsah se neustále rozšiřuje vlivem socializace a nových možností interakcí s prostředím. Je však nutné uvědomit si, že zároveň s utvářením obsahu probíhá i jeho vnitřní strukturace.

Zatímco kognice je v podstatě prostředkem k poznání, emoce dávají psychice rozměr citového prožívání. V rámci sebeuvědomování tak dochází k specifickému emočnímu vztahu k sobě. Význam emočního vztahu k sobě je především v tzv. možnosti obrany Já. Jeví se však významným i z hlediska již zmiňované strukturace obsahů. Totiž díky specifické vztahu a jiných zájmů pak dochází i k specifickému třídění těchto informací o sobě. To vše je velmi významné v sebehodnocení, ať už směrem k pozitivitě, nebo naopak.

Konativní složka sebepojetí je vlastně určitým regulátorem chování. Představa sebe dává jedinci možnost na jejím základě jednat. Regulátorem chování je jednak soukromé sebeuvědomění (vlastní pocity, přání, hodnoty) a jednak veřejné sebeuvědomění (čili předpoklad, jak nás vidí druzí). Regulace našich vlastních činů

je pak pod dvojitým měřítkem i v naší hlavě. Tomu potom odpovídá i snaha po sebezpřítání ostatním.

2.1.4. Sebezpřítání jako problém definování vlastního Já

Sebezpřítání není všeobecně chápáno jen jako produkt procesu sebeuvědomění, jak už jsem uvedla výše. Z hlediska jiných psychologických směrů je daleko důležitějším předmětem pro pochopení definice vlastního Já. Fascinace tímto problémem vychází zejména z filosofie - fenomenologie a existencialismu. A právě fenomenologie a existencialismus jsou filosofické směry, které jsou blízké i mému vidění lidské existence a jsou zároveň inspirací k specifickým metodám psychologického výzkumu.

Už z podstaty fenomenologie nejde psychologům ovlivněným tímto filosofickým směrem o jakoukoliv verifikaci a kvantifikaci prozkoumaných dat. Jde o postřehnutí individuální Jáské zkušenosti. Pro empirický výzkum tudíž nejde předem formulovat jasné hypotézy, předepsat sebezpřítací škály, strukturovat dotazníky. Pokud tedy máme zkoumat lidské subjektivno, je nutné ke každému jedinci přistupovat bez předpokladů. Nelze mu předem do úst (či tužky) vkládat možné odpovědi.

Podle Sörena Kierkegaard /1993/, který byl důležitou inspirací pro existencialisty, má pro veškerou filosofii smysl jen konkrétní život člověka. Smysl bytí lze podle něj pochopit pouze ponořením do hlubin lidského utrpení. Stejně tak tvrdil Karl Jaspers /1991/ o několik desítek let později, že význam má zkoumat jen existenciální prožitky jednotlivého člověka v těžkých, mezních životních situacích. Existenci jedince ve světě nelze vysvětlit z ničeho tzv. objektivního - z přírody, teologicky chápaného boha. Člověka a jeho existenci lze pochopit jen ze subjektivních niterných pocitů.

Úvaha, že filosofie se má zabývat zkoumáním lidského subjektivna, zejména existenciálními prožitky člověka v mezních situacích, je zásadní právě pro existencialisty.

Pro psychologii sebepojetí z hlediska problému definování vlastního Já je tudíž existencialismus velkou inspirací.

Fenomenologie pak ukazuje cestu zkoumání zřením podstat. Dává i návody, jak toho docílit. Podstatu věci lze zřít fenomenologickou redukcí, tzn. pasivně, nebo náhlým prozřením díky intuici, tudíž aktivně.

Nepředpokládám, že by si Edmund Husserl, dle Patočky /1996/ jedna z nejmýznejších osobností moderní filosofie a zároveň tvůrce fenomenologie, přál jakoukoliv psychologizaci svých myšlenek, je však pravdou, že právě „zření podstat“ intuicí je i určitou možností pro psychologii.

Z tohoto pohledu je v každém prozkoumávání čehokoliv nutné, vzdát se všech předem daných konstrukcí a obracet se k věcem samým bez předchozích směřujících hypotéz.

Z hlediska psychologie však docházíme k určitému rozporu. Na jedné straně si výzkumník uvědomuje, že musí přistupovat k věcem samým. Žádným předem zhotoveným testem nebude omezovat svůj náhled na člověka, kterého má před sebou. Na straně druhé je si takový psycholog vědom své „neobjektivity“ a přesto, že přistupuje k druhému bez předem stanovených hypotéz, při analýze situace zasazuje svá poznání do „nějak“ hotových myšlenkových konstrukcí. A právě s touto situací pracuje svým způsobem psychologie narativní.

2.2. Narativní konstrukce jako způsob sebereflexe

2.2.1. Vyprávění jako princip strukturace zkušenosti

V této práci se pokouším zjistit, jak člověk sám sebe vnímá v neobvyklé životní situaci, kterou si dobrovolně zvolil, co ho k této volbě vedlo a jak sám definuje problémy s adaptací. Tudíž zde nejde o nalezení co nejlepšího způsobu zpracování dat, která lze označit za autobiografická vyprávění. Hlavním zájmem je výzkum sebepojetí jako problém definování vlastního Já u konkrétních dospělých osob s neobvyklou zkušeností. Pro práci s empirickými daty jsem tedy zvolila postupy, které pro psychologii prosazují stoupenci narativního směru.

V úvodní části kapitoly týkající se osvětlení narativní konstrukce jako způsobu sebereflexe se pokusím o stručné sepsání možných přístupů k chápání narativních konstrukcí v psychologii.

Proč narativní přístup? Nenapadá mne lepší způsob, kterým se lze dostat k poznání osobní zkušenosti jedince se sebou samým než přes jeho vlastní verbální projev. Pro inspiraci jsem nešla daleko. Využila jsem zkušeností Vladimíra Chrze z Psychologického ústavu v Praze podle nějž: *“Výchozím předpokladem narativního přístupu je chápání narativní konstrukce jako principu strukturace zkušenosti. Skrze svojí narativní organizaci dostává život tvar, řád, souvislost, směřování a smysl. Prostřednictvím narativní konstrukce je život ztvárněn a současně také interpretován.”* /2003, s. 23/

Ovšem postoj k interpretacím autobiografických příběhů není shodný. Postoj výzkumníků k interpretacím se liší podle toho, jaký význam přiřkládají narativní konstrukci ve vztahu k aktuálně prožívané skutečnosti. Jeden výklad vychází z předpokladu, že prožívaná skutečnost nemusí být reflektována verbálně. Chrz /2003/ při popisu tohoto postoje píše, že z pohledu např. Riesmannové, Čermáka aj. je původní zkušenost chápána jako postoj, ve kterém jedinec aktuálně není vyčleněn z okolního světa. Jakákoliv verbalizace takové zkušenosti je tedy čímsi dodatečným, odvozeným.

Alternativou jsou pojetí, která nerozlišují mezi zkušeností a jejím vyprávěním. Jde o postoj, kdy se považuje za bezpředmětné rozlišovat mezi osobní zkušeností a jejím vyjádřením ve vyprávění. Z tohoto alternativního hlediska: *“Život sám je textem, diskursem či vyprávěním, zkušenost sama má narativní strukturu.”* /Chrz, 2003, s. 24/

Třetí a dle Chrze /2003/ kompromisní pojetí vychází z hermeneutické tradice. Z hlediska hermeneutiky je zde předpoklad, že život sám (jak ho žijeme) má svou „přednarativní“ strukturu. Člověk je totiž do života zasazen jako bytost jednající vždy v určitých „mantinelech“ možností, které mu život nabízí. Člověk je však zodpovědný za svá rozhodnutí, která učiní. Ovšem porozumění životu je umožněno prostřednictvím narativní konstrukce.

Protože v této práci nejde ani tolik o obhajobu jedné z výše uvedených tradic narativních přístupů, jako o odpověď na otázku, kým se cítí být jedinec pomáhající v extrémních životních podmínkách, nebudu se dále vymezovat oproti druhým dvěma. Pro interpretaci empirických dat jsem se rozhodla používat nástroje narativní psychologie bez předchozího rozhodnutí, z hlediska které tradice se na výpovědi respondentů budu dívat. K přepsanému textu jsem tedy přistupovala spíše intuitivně. Ale už z výpovědí respondentů, jak uvidíte později, vyplývá, že někteří jedinci si sami na sobě uvědomují, že až teprve vyprávěním své zkušenosti začínají prožité situaci rozumět. Což je předpoklad narativního přístupu vycházejícího z hermeneutické tradice.

2.2.2. Možnosti narativního přístupu ve vztahu k sebepojetí

„Je to zvláštní, ale když před ostatními upřímně připustíte, že nemáte tušení, kdo ve skutečnosti jste, nebo dokonce že nejste vůbec nikdo, každý se na vás bude dívat skrz prsty, nikdo vás nebude mít ve velké oblibě a všichni se budou snažit držet si vás

od těla. Jakmile si ale o sobě utvoříte nějakou představu, prostě jaký jste skvělý chlapík a tak, a pak se podle té představy taky začnete chovat, každý ji okamžitě přijme a ochotně uvěří, že to jste skutečně vy.“

James Jones: Tenká červená linie, z překladu Davida Petru /2001/

Tuto kapitolu jsem si dovolila uvést citací z jedné z Jonesových slavných próz. Autor zde totiž na pocitech jednoho z hrdinů své knihy výborně zachycuje vzájemné ovlivňování sebe prezentace sebe pojetím a naopak. Tuto knihu jsem záměrně vybrala i proto, že hrdinové, podobně jako větší část respondentů mého výzkumu, jsou vtaženi do války. I když nutno podotknout, situace hrdinů knihy se do značné míry liší, nejsou to lidé v pomáhajících profesích, kteří jsou od případného ohrožení různě možným způsobem chráněni. Jde o muže v první linii v bahně zákopů denodenně posílané na smrt. K této próze se ještě vrátíme v empirické části.

Díky této citaci se však dostáváme k problematice prezentace sebe. Do sebe prezentace můžeme zařadit jednak chování, kterým se vztahujeme k druhým, jeho součástí je i určitý verbální projev, který ovšem nestaví příběh. A jednak se prezentujeme „příběhy“, jimiž druhým přibližujeme svůj vlastní život, sebe sama.

Cílem mého zjišťování je, jak vidí jedinec sám sebe v předem specifikovaných životních situacích, jaký má k sobě vztah, jaké jsou jeho osobní hodnoty. V tomto případě ke zjišťování slouží plynulá autobiografická vyprávění, a následná písemná bodová výpověď.

V předcházejících částech jsem se věnovala rozlišení přístupů k výzkumu sebe pojetí. V psychologii se ke konceptu „já“ stavíme jako k určité struktuře – statickému souboru částí, které spolu souvisí, nebo jako k problému definování vlastního „já“. Narativní psychologie se neztotožňuje se strukturálním výkladem, je jí bližší hledání sebe pojetí, identity v kontinuu životních událostí. Čermák /2000/ pracuje s termínem *metafora*. Podle něj se v tradičním pojetí používá k popisu „já“ metafora struktury, která ovšem náš pohled na jedince zjednodušuje, nezahrnuje pružnost pro změny. Naproti tomu staví zkoumání lidského „já“ skrze metaforu příběhu. Díky metafoře příběhu pak můžeme vnímat, že sebe pojetí není jen statickou jednotkou, ale dynamický proces.

Konstrukce příběhů z vlastního života a jejich následné analýzy jsou tudíž velice zajímavou možností, jak lze přistupovat ke zkoumání sebepojetí.

V české literatuře se v této souvislosti daleko častěji objevuje pojem *narativní identita* /dle Čermáka, 1999/. Osobní identita je v závislosti na identitě postavy v příběhu, který o sobě jedinec vypráví. Osobní identita je tudíž závislá na jedné straně na žité zkušenosti a na straně druhé na příběhu, jímž je tato zkušenost artikulována. Jedincova osobní identita znamená pocit jednoty zkušenosti, jež je základem pro následnou artikulaci této zkušenosti.

Čermák se ve své práci /1999/ zabývá narativně-hermeneutickým pojetím validity. Rozlišuje několik možných úrovní, kterých se takový výzkum týká. Pro záměr této práce si přiblížíme především rovinu *vyprávění o zkušenosti*.

2.2.3. Vyprávění o zkušenosti

V práci tohoto typu si výzkumník uvědomuje, že je nemožné zcela vstoupit do zkušenosti respondentů ve snaze tuto exaktně popsat. Je třeba mít na zřeteli dvojznačnost reprezentace, jejíž jednu rovinu významů podle Čermáka /1999/ tvoří promluvy, texty a interakce jedinců a druhou jejich interpretace.

Jedincova životní zkušenost se dá z hlediska hermeneuticko-narativního rozvrstvit do několika rovin. První rovinou je okamžik vnímání světa z pozice přirozeného postoje, kdy je zkušenost „žita“ nikoliv analyzována. Další rovinou je reflektovaná zkušenost, kdy jedinec této zkušenosti záměrně věnuje pozornost a provádí určitou selekci. Konstruuje realitu sice pro sebe, ale novým způsobem, než vnímal zkušenost z hlediska přirozeného postoje.

Třetí, a pro nás zásadní, úroveň je vyprávění o zkušenosti, které je konstruováno pro ucho posluchače. Příběh – zkušenost – je znovu aranžován právě pro porozumění a přijetí někým druhým v té které společnosti. Čermák /1999/ zdůrazňuje vznik *neviditelné trhliny* mezi prožitou zkušeností a vyprávěním této zkušenosti.

Jak už bylo uvedeno, nelze tudíž přesně prozkoumat zkušenost jedincem aktuálně prožívanou, ale právě prostřednictvím jeho komunikace o ní, lze pracovat s jeho reprezentací této zkušenosti. A o to v narativní psychologii, a díky charakteru sebraného materiálu, i v této pilotní studii jde.

2.2.4. Rekonstrukce významu vyprávění

Budu-li parafrázovat Chrzovo tvrzení: *“chceme-li se jako výzkumníci něco dozvědět o tom, jaký význam dává člověk své zkušenosti či svému životu, potom je třeba se zaměřit na způsob jejich narativní strukturace”* /2003, s. 23/, mohu napsat, že chceme-li se něco dozvědět o tom, jak se konkrétní člověk sám vidí v určité situaci, jak pojmá sám sebe v prezentaci životního příběhu, je třeba se zaměřit nejen na obsahovou stránku vyprávěné zkušenosti, ale i na způsob její narativní strukturace.

Už výše zmiňovaný Ivo Čermák /2000/ poukázal na Gergenovo pojetí osoby jako textu, což je podle něj metafora užitečnější než např. pojetí jedince jako zvířete nebo stroje. Člověk vnímá sebe a svůj život v určitém kontextu. Tento kontext je podmíněn i společenskými podmínkami a kulturou, ve které je člověk vychováván. Čermák doslova píše: *“Narativní já získává svoji koherenci permanentním využíváním narativních zásob kultury”* /2000, s. 109/.

Na to, jak je člověk schopen prezentovat své sebepojetí má dozajista vliv i to, v jaké společnosti vyrostl, ale do jisté míry i jakou literaturou byl ve svém životě ovlivněn. Do situace schopnosti vnímat a rozumět sám sobě tedy vstupuje jednak zkušenost dosavadních (ať už banálních a nebo zásadních) prožitků a jednak i schopnost tyto zkušenosti nějakým způsobem formulovat do příběhu autobiografie.

Podle Čermáka /1999/ jde v narativním přístupu o vědomé přijímání vypravěče jako toho, kdo konstruuje minulé události a jednání v osobních narativních jednotkách, aby dal najevo svou identitu a způsob tvorby života, který vnímá jako

svůj. Tyto privátní konstrukce včleňuje do sítí životních příběhů komunity a hlubších struktur, které se týkají jeho života.

2.3. Sebeakceptace v situaci jako výzva ke svobodě a odpovědnosti

2.3.1. Úvod

Plně rozvinutým sebeobrazem charakterizuje Smékal /2002/ završení procesu vývoje a zrání osobnosti, jak už bylo uvedeno v kapitole věnující se ontogenetickému vývoji sebepojetí. V průběhu života se však sebenáhled vlivem různých životních zkušeností může měnit.

Sebepojetí se týká více aspektů, jde o to, co všechno o sobě víme, jaký máme k těmto nám známým patřičnostem vztah a zároveň jaký pak máme vztah sami k sobě. Oba tyto aspekty jsou pak východiskem pro regulaci našeho chování, naši sebe prezentaci.

V životě pak naše sebe prezentované sebepojetí závisí na tom, zda sami sebe přijímáme, či nikoliv. S nepřijetím vlastního Já souvisí řada psychických problémů, ale jejich zpracování není účelem této práce. Tento fakt zmiňuji jen proto, abychom si uvědomili, že téměř všechno v našem žití má svůj protipól. Každý status, i sebepojetí, má dozajista svou zdravou a svou patologickou stránku a to je třeba mít na zřeteli.

Své zdravé sebepojetí máme tendenci bránit, posílit, nebo znovu vytvořit sebepojetí, které bylo zpochybněno. Člověk je téměř neustále vystaven obranné sebe prezentaci a k tomu mu mohou sloužit různé druhy jednání. V něm je

samořejmě zahrnuto i vyprávění o sobě druhému, vždy je však důležité odlišit, proč a komu jedinec „svůj příběh“ vypráví.

Kdy je však ten okamžik, kdy se člověk může absolutně dostat sám k sobě, aniž by tímto zážitkem utrpělo jeho „duševní zdraví“? Lze v následujícím životě takové zkušenosti využít ve prospěch kvality života? Otázky, které si může psycholog klást, filosof o nich přemýšlet, ale odpověď nám mohou dát jen ti, kteří takovou zkušeností prošli. Mohou nám však dát odpověď ve smyslu, že nám řeknou, jak a kde nejlépe poznali sami sebe a co teď s tím? Tyto otázky mne inspirovaly právě pro mou, možná marnou, snahu získat odpověď od jedinců, u nichž byl předpoklad nějakého posunu ve vnímání sebe, a existence vůbec, na základě prožitků, které by mohly být exkurzem k odpovědi.

Proč předpokládám „prohlédnutí“ právě u lidí, kteří se rozhodli dobrovolně pomáhat v situacích, které by pro ně samotné mohly být nebezpečné? Význam takové zkušenosti vyzdvihuje řada filosofů, ale i psychologů. Vliv extrémního zážitku - druhé světové války - na další myšlenkový vývoj je patrný u Fromma, Frankla, Sartra, Camuse a mnoha, mnoha dalších. U těchto čtyř uvedených je však patrný určitý náznak cesty člověka k sobě samému a zároveň apel na smysluplnost lidského konání a odpovědnost za něj.

2.3.2. Albert Camus, Jean Paul Sartre, Erich Fromm a Viktor Frankl

Francouzi Albert Camus a Jean Paul Sartre reprezentující ateistický existencialismus prožili obě světové války, tu druhou už oba vnímali coby dospělí muži. Oba pracovali v odboji a oba se věnovali filosofické a literární tvorbě.

Neurolog, psychiatr a zakladatel psychoterapeutického směru s názvem logoterapie, Viktor Frankl, prožil největší útrapy za druhé světové války v koncentračním táboře. V těchto táborech přišel o rodiče i manželku. Přesto po válce pokračoval ve své profesi a publikační činnosti, ve které tyto tragické zkušenosti zpracovává.

Erich Fromm utekl před Hitlerovým fašismem včas, nemusel prožít stejné útrapy jako Frankl. Ale zážitek války se v jeho práci zjevně odráží. V exilu ve Spojených státech se snažil obrátit pozornost psychologů k pojetí lidské existence z hlediska filosofického a sociálně antropologického. Velkou pozornost věnuje fenoménu svobody.

Těmito životopisnými poznámkami k jednotlivým autorům, ke kterým se budu i v dalším textu vracet, jsem chtěla přiblížit možné důvody myšlenkové blízkosti jejich a respondentů mé studie. Evidentní rozdíl mezi nimi je v tom, že účastníci této současné studie nebyli do války, popř. ohrožení, vrženi naprosto nedobrovolně a nejsou tudíž její záměrnou obětí. Je ale pravdou, že války a nebezpečné situace, které jsou jejich „živobytím“, jsou pro tyto zúčastněné situacemi, ve kterých se angažují coby zachránci, či ochránci ohrožených a postižených. To znamená, že participují na těchto situacích, aniž by byli jejich iniciátory. Jsou pro ně něčím, co existuje bez jejich přičinění a zauímají k nim nějaký postoj. Ten se projevuje i v jejich chování, rozhodnutí, že se budou v těchto situacích angažovat.

Nyní se vraťme k myšlenkám ateistických existencialistů a Frankla s Frommem. Ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století se pod vlivem zkušeností z válek a hospodářských krizí ztrácí víra v osvícenské pojetí v jádru dobrého člověka. Toto velké zklamání z existence člověka v takovém světě, ať už s Bohem nebo bez něj, je patrné nejen ve filosofických statích a zájmu psychologie i sociologie o nalezení nových cest k poznání a zkvalitnění života jedince v současné společnosti, ale i v románech spisovatelů prožívších některou z válek.

Pro znovunalezení víry v to, že život jedince ve světě není něčím naprosto nesmyslným, absurdním, bylo třeba hledat jednak nové cesty k pochopení ontologie a jednak ke zkoumání, pochopení a případné terapii člověka v tomto světě z pohledu psychologie.

Pocit absurdity z lidské existence a života jedince v tomto světě je krásně vyličen v Camusově románu *Cizinec* /1966/. Ale Camus vidí východisko z pocitů nesmyslnosti bytí a lidského počínání. Tímto východiskem je revolta proti zlu. A v této revoltě je také možnost cesty k sobě. „Z revolty se sice zmateně, ale přece jen klube možnost cosi si uvědomit: člověk náhle neomylně pocítí, že v sobě má něco, s čím se dokáže byt' jen dočasně ztotožnit.“ /1995, s. 25/

Sartre, podobně jako Camus, píše jednak statě filosofické a jednak divadelní hry a prózu. Už svou první románovou prvotinou *Nevolnost* /2001/ naznačuje cestu z nesnesitelného pocitu nesmyslnosti existence jedince ve světě. Člověk má ve své vrženosti v situaci možnost rozhodnout se učinit to, co považuje za správné. Pokud se člověk angažuje pro druhé, má jeho život smysl.

Fromm pak hledá cestu nejen k nalezení smyslu života jedince, ale především upozorňuje na potřebu smysluplnosti psychologie jako vědy pro společnost. Užitečnost psychologie pro člověka a lidstvo vidí v případě, že bude vycházet z filosoficko-antropologického pojetí lidské existence. Zabývá se fenoménem svobody. Ve svém známém díle *Strach ze svobody* /1993/ rozpracovává roli psychologických faktorů v celkovém společenském procesu. Analyzuje lidský aspekt svobody a „potřebu“ autoritářství. Snaží se najít odpovědi na otázky „co pro moderního člověka znamená svoboda, proč a jak se jí snaží uniknout“ /s. 23/. Jako cestu k ozdravení psychiky jedince - a tím ke *zdravé společnosti* /1991/ jako celku - vidí právě upřímné sebepoznávání. Člověk by se měl přirozeně snažit směřovat k tomu, stát se lepším. Správná cesta k usilování o svou vlastní kultivaci však vede jedině přes zdravé, tudíž nevyhlášené sebepojetí. Každý člověk by měl vědět, jaký skutečně je a nezaměňovat to s představou o sobě, kterou prezentuje svému okolí, a možná i sám sobě. Největší svoboda pak spočívá v rozvoji co největšího množství pozitivních hodnot. Tyto hodnoty by měli být v souladu jak s potřebami svobodného jednotlivce, tak s potřebami a cíli společnosti, která není autoritářská.

Stejně jako existencialisté používá termín svoboda v pozitivním smyslu jako „svoboda k“, oproti negativistickému chápání „svoboda od“. Svoboda k... dává jedinci volnost k rozhodnutí v jakékoliv, třeba na první pohled bezútěšné, situaci. Je-li člověk sám sebou, vždy má svobodu k rozhodnutí, jak se situací naloží.

Právě na zdůraznění existenciální povahy sebeuvědomění založil svou psychologii Viktor Frankl. Byly to zřejmě jeho životní zkušenosti, které ho utvrdily i jako lékaře lidské duše v tom, že v duševním životě je nosnou silou prožitková autentičnost. Frankl patří k psychologům, kteří nepodávají popis struktury a dynamiky osobnosti. Psychologovi by mělo jít hlavně o vystižení sebeuvědomění. Pokud člověk není autentického sebeuvědomění schopen, nemůže prožít smysluplný život. V knize *...A přesto říci životu ano /1996/*, Frankl reflektuje své vlastní pocity z koncentračního tábora, všimá si i svých spoluvězňů a tyto pocity, včetně jejich vývoje od příjezdu do osvobození, velice sugestivně líčí. Tato zkušenost ho vede k myšlence, že vše v životě má svůj určitý smysl: „*Zde je nutný zvrát v tázání se po smyslu života: musíme se učit (a zoufající lidi poučovat), že naprosto nezáleží na tom, co my ještě očekáváme od života, jako spíše na tom, co život očekává od nás. Filozof, profesionál, by řekl, že zde běží o kopernikovský obrat: že se už totiž neptáme po smyslu svého života my, nýbrž že se my sami cítíme jako dotazovaní, jako ti, jimž život den co den a hodinu co hodinu klade otázky, otázky, které máme správně zodpovídat, a to ne mudrováním nebo řečí, nýbrž činem, správným chováním. Život nakonec neznámá nic jiného, než nést zodpovědnost za správné odpovědi na otázky života, za plnění úkolů, které před každého z nás život staví, za splnění požadavku přítomné hodiny.*“ /s. 74/

Z tohoto úryvku je patrný fenomenologický přístup k rozboru situace, v níž se Frankl se svými spoluvězni ocitl. Z tohoto obratu původní otázky, jež si člověk, který se ocitl v takovéto naprosto šílené situaci: „Co mi ještě může život nabídnout?“, v: „Co já mohu nabídnout životu?“, pak lze vytěžit odpověď pro každého zoufalého člověka: „Život ještě něco očekává ode mne.“

„*Nám šlo o smysl života jakožto oné totality, jež v sobě skrývá i smrt a tak neposkytuje jen smysl života, nýbrž i smysl utrpení a smrti, o tento smysl jsme zápasili.*“ /Frankl, 1996, s. 75/

Franklovi jde především o to, aby si člověk uvědomil svou svobodu rozhodování v situaci, kdy má možnost rozhodnout sám za sebe. Ve své logoterapii pracuje Frankl /1996/ s trojí určeností člověka. Předpoklad určenosti tkví v determinaci ve světě přírody, s tím se musí jedinec smířit, v relativní svobodě ve společnosti a kultuře a

v naprosté svobodě v oblasti ducha. Tělo, duše, duch. Tři entity existence jedince, které tvoří jeho osobnost.

V logoterapii se velký důraz klade právě na svobodu a odpovědnost: *„lidská existence je odpovědnost vzhledem ke své konečnosti. Tato konečnost života, jako jeho časová konečnost nebere mu však smysl; k jedinečnosti života patří jedinečnost každého osudu.“* /1996, s.87/

Hlavní odpovědností každého člověka je právě ono hledání smyslu věcí. Smysl je již přítomen v každé situaci. V hledání smyslu, ve *vůli ke smyslu* /1997/ se právě člověku nabízí svoboda volby, zda se sám za sebe rozhodne pro tzv. morální jednání.

Smysl života, smysl prožívání utrpení v situacích, do kterých je jedinec „vržen“, možnost svobodného rozhodnutí, jak se v takové situaci zachovám, upřímnost k sobě samému a tím i možnost čistého a autentického prožívání, uvědomění si, že za svá rozhodnutí nesu zodpovědnost a této zodpovědnosti se nebránit, to jsou témata, která byla klíčová pro výše uvedené psychology a filosofy.

A právě tato témata se do značné míry odrazí i v analýzách sebraného materiálu pro tuto práci.

2.3.3. Využití myšlenek existencialismu v empirické studii na počátku jedenadvacátého století

Tato studie je v určité paralele k myšlenkám výše čtyř uvedených autorů hned v několika rovinách.

První rovinu tvoří otázka výběru „výzkumného vzorku“. Respondenti jsou lidé, kteří byli bezprostředně konfrontováni s lidským utrpením. Zároveň jsou to lidé, kteří

již výběrem své profese (ať už z jakéhokoliv důvodu) jakoby naplňovali definici potřeby smysluplnosti života jedince v pomáhání druhým.

Druhou rovinu tvoří cílený zájem o subjektivní výpověď každého z jedinců, která se týká jejich sebepojetí.

Třetí rovinou je způsob výzkumu, kdy je respektována role zkoumaného jedince coby spolupracovníka výzkumníka. V paralele se Sartrem /1966/: *„Člověk zaujímá ve světě zvýhodněné místo dále proto, že jeho charakteristickým znakem je jsoucno, jakým jsme my. Badatel je za takového stavu věcí sám objektem zkoumání“* /s. 143/.

Čtvrtá rovina pak povede interpretacemi sebraných dat, které budou do značné míry, ač ne vždy explicitně, myšlenkami francouzských existencialistů a teoriemi Fromma a Frankla ovlivněny.

3. Empirická část

3.1. Charakteristika výzkumného postupu

3.1.1. Popis situace a způsobu získání empirických dat

K získání informací o základních interakčních tendencích manifestovaného sebepojetí osobnosti byla použita metoda individuálního řízeného rozhovoru. Respondenti odpovídali na otevřené otázky, tudíž jim byla poskytnuta možnost volnosti odpovědí. Samozřejmě, že sebenáhled nemůže být samostatnou, nebo hlavní metodou odhalování osobnostních rysů a dispozic pro konkrétní činnost. Je však důležitou součástí pronikání do psychiky jedince. V centru pozornosti této práce je, jak subjekt vypovídá o sobě samém.

Interview se tudíž zdá pro tento záměr jako nejvhodnější metoda. Ve většině případů je možností zjistit něco o druhém přirozenou formou, kterou respondenti nevnímají jako něco umělého a zbytečného.

Pro zvolení této metody hovořil i předpoklad, že většina jedinců, kteří jsou cílovou skupinou, nepovažuje sebe sama za problémové a tudíž nenavštěvuje žádnou formu odborné psychoterapie. Tzn., že jejich dosavadní zkušenost ze styku s psychologem je poměrně častá, ale většinou jen při vyhodnocování písemných psychologických testů, které bývá spojeno s pohovorem a je považováno za povinnost, kterou musí jednotlivci podstoupit v rámci své profese a nesmí při ní selhat. Zdá se tedy, že tito lidé se necítí být rozhovorem s externistou, který ani nemůže zasahovat do jejich profesních plánů, ohrožení a daleko snadněji se někteří z nich právě při takovém typu interview otevřeně rozhovoří.

V další části našeho setkání byli respondenti požádáni, aby písemně odpověděli na otázku „Kdo jsem já“. Při zadávání tohoto úkolu jsem se přidržela Smékalových /2002/ doporučení. Tzn.: respondent byl požádán, aby si v deseti stručných

formulacích psaných pod sebe odpověděl na předcházející otázku. Po skončení úkolu byl vyzván, aby si své odpovědi znovu přečetl a pokusil se je očíslovat podle důležitosti.

Písemná část je doplněna vypracováním měřítka životních hodnot.

Se všemi jedinci jsem měla možnost pracovat individuálně, tzn. bez přítomnosti další osoby. Pro tuto časově náročnou metodou jsem se rozhodla za předpokladu, že individuální rozhovor má před skupinovým, či před rozdávaním dotazníků, určité výhody: získám větší množství informací, na jejichž sdělení bude mít respondent dostatek času a budu moci okamžitě reagovat na případný pocit respondentova diskomfortu v situaci. Dalším předpokladem bylo, že volný rozhovor mi umožní pracovat s myšlenkami a pocity, které respondenti sami od sebe vkládají do slov, aniž bych je nějakým předem připraveným dotazníkem nutila k volbě z nabídky.

Otázky pro interview jsem se předem snažila sestavit tak, aby případné odpovědi pokryly můj předmět zájmu a abych mohla zároveň generovat pozorování. Předběžná délka rozhovoru s jednotlivcem (včetně písemné části) byla stanovena na 60 minut. Při realizaci designu se tento časový předpoklad osvědčil, většina respondentů si vyhradila čas o něco větší a následkem toho se podařilo s jednotlivci pracovat bez časové tísně. Pokud se rozhovor poněkud prodloužil, násilně jsem respondenty nepřerušovala a jen jsem se snažila posunout jejich vyprávění k dalšímu předmětu zájmu. Stalo se ale, že v některých případech nezbyl čas na celou písemnou část.

Dalším z možných úskalí v takovémto typu sběru dat je přepis rozhovorů, které jsem nahrávala na diktafon. Bylo mi předem jasné, že žádný stupeň dokonalosti přepisu nevynahradí přímý poslech. Během práce s respondenty jsem si však uvědomila, že ze stejných důvodů je právě přepis daleko lepší než audio, popř. video záznam, který by mohl být přiložen k analýze sebraných dat. Písemná forma působí mnohem anonymněji a v tom případě je daleko vhodnější i pro případnou prezentaci. Během rozhovorů nebylo zaznamenáno jméno ani jednoho z respondentů. Pro rozlišení mi sloužily značky: pohlaví, ročník narození, profese a časové údaje k misím.

Data jsem sbírala na území České republiky během kalendářního roku 2003.

3.1.2. Cílová skupina

Cílovou skupinou této práce jsou lidé v dospělém věku, kteří ve své profesi zvolili situaci, která více než obvykle ohrožuje jejich vlastní život. Jsou to jednak vojáci z povolání, kteří absolvovali některou z mírových misí v krizových oblastech v zahraničí, jednak dobrovolní pracovníci účastníci se zahraničních misí v krizových oblastech a profesionální hasiči. V empirické části vycházím ze souboru dat, která jsem postupně nasbírala během roku 2003.

Skupina vojáků z povolání je úmyslně tvořena převážně z lidí, kteří se dají nazvat mírovými, tj. pomáhajícími pracovníky. Tuto skupinu tvoří jednak zdravotnický personál a jednak vojáci zajišťující bezpečné zázemí a logistiku. V souboru dat je jedenáct rozhovorů.

Další skupinou jsou profesionální hasiči. Pro účel tohoto zkoumání mi bylo ředitelstvím Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy umožněno pracovat po dobu tří dnů na jedné z nejprestižnějších stanic v České republice. Tato stanice vykazuje vysoký počet výjezdů na službu. Tudiž se dá říci, že muži na této stanici riskují častěji, než na některých jiných stanicích. V souboru je opět jedenáct rozhovorů s těmito respondenty.

Třetí a poslední skupinu tvoří pět respondentů, kteří pracovali, popř. pracují, pro některou z humanitárních organizací v některé z krizových oblastí v zahraničí.

Ve všech třech skupinách jsou dospělí lidé, kteří se v rámci své profese rozhodli, že budou ze své pozice primárně prospěšní druhým. A to takovým způsobem, že jsou při tom ochotni riskovat svůj vlastní život. Skupina vojáků a skupina volentérů má v rámci své služby navíc společnou dlouhodobou odluku od svého domova, země, rodiny.

V příloze je sedmadvacet rozhovorů s lidmi, kteří dobrovolně přistoupili na tento diplomový experiment a byli ochotni podělit se o svůj vlastní pohled na sebe.

3.2. Design interpretace sebraných dat

Otázka způsobu analýzy a interpretace sebraných dat byla dozajista ovlivněna už původním rozhodnutím způsobu sběru dat a směrem zájmu této studie. Ač tato práce nebyla vedena motivací ověřit předem dané hypotézy, ale cíleným zájmem o kasuistické zpracování jednotlivých „případů“, již původní rozhodnutí o způsobu výzkumu ovlivnilo rozhodnutí o způsobu interpretace. Tudíž se může takový postup zdát dle současných standardů pro „vědeckou práci“ značně nevědecký, pro můj původní záměr mi však připadá více než logický.

Za analytické zdroje pro vytvoření systematického zpracování dat jsem tedy po pečlivé úvaze zvolila postupy narativní psychologie.

V předchozí části jsem popsala způsob zaznamenávání jednotlivých dat, dále však bylo nutné, právě pro přehlednou analýzu, tyto záznamy zřetelně utřídit.

V případě takového kvalitativního výzkumu nevyžaduje práce s daty žádného statistického zpracování. Přesto jsou zde uvedeny počty zkoumaných respondentů a dle své profese (a zaměstnavatele) jsou roztríděni do tří skupin. Takovéto třídění je však spíše orientační, slouží hlavně pro představu, z jakého „vzorku“ vycházím. V žádném případě však nelze provádět s čistým svědomím jakýkoliv statistický test.

V příloze nejsou očíslováni jednotliví respondenti, jsou zde však jednotlivými paragrafy s čísly oddělovány jednotlivé úseky kasuistických výpovědí. Číslování zde opět slouží jen jako jakýsi typ kódu, který je užitečný pro následnou práci s úryvky z jednotlivých výpovědí, tudíž opět jen pro lepší orientaci v množství sebraného materiálu.

Rozhovor se ve všech případech odvíjí od otázky po motivech přihlášení do mise, popř. po motivech k práci hasiče na případově frekventované stanici. Každá taková otázka je označena písmenem „A“. Respondenti odpovídají maximálně na pět otázek, tzn.: jednotlivé otázky mají označení „A“-„E“. **(Seznam otázek pro jednotlivé profesní skupiny a jim odpovídající značky viz kap. 3.3.4. „Klíčové události“.)**

Dostáváme se k otázce, jaký způsob je pro analýzu a interpretaci sebraných dat, za účelem dosažení odpovědi na základní otázku účelu této studie, adekvátní. Už před zahájením práce se sebranými daty jsem byla rozhodnuta pro narativní postupy. Šlo ale o to, vybrat takové kategorie rekonstrukce narativního významu, které by mohly alespoň nastínit sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách.

Vzhledem k tomu, že materiál byl sbírán bez předchozího rozhodnutí, na které kategorie se budu v autobiografických rozhovorech zaměřovat, vyvstaly následně kategorie vlastní této studii. K analýzám tedy používám narativní postupy, kategorie narativního významu však vytvářím až na základě sebraného materiálu.

3.3. Interpretace

3.3.1. Úvod

Konečně se dostávám k popisu práce s empirickým materiálem sesbíraným v průběhu roku 2003. Na každé ze sesbíraných vyprávění lze nahlížet hned z několika hledisek. V této praktické části se budu věnovat:

- a) kategorizaci stylů verbální sebereprezentace**
- b) jednotlivým prezentovaným aspektům sebedefinice**
- c) obsahové stránce vyprávěných příběhů v klíčových událostech**
- d) hodnotovým žebříčkům**
- e) látce písemných odpovědí na otázku: “Kdo jsem já“ v kontextu s texty.**

Předpokládám, že analýza všech těchto částí umožní náhled na *sebpojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách* a případně poslouží i jako

potvrzení akceptace narativních přístupů v psychologii, které by mohly být užitečné (či nikoliv) v nějaké podobné zjišťovací práci.

3.3.2. Kategorizace stylů verbální sebe prezentace

Pokud se budeme domnívat, že vyprávění může být dostatečně vypovídající perspektivou, skrze níž pohlížíme na to, co nás jako badatele zajímá, můžeme zároveň pracovat s tím, že vyprávění o sobě je dostatečně vypovídající perspektivou, skrze kterou vyprávějíci nahlíží sám na sebe.

Podle toho, jakým stylem vyprávějíci* definuje sám sebe v příběhu, lze provést určitou kategorizaci.

Inspirací ke specifickému způsobu kategorizace ve výzkumu sebraných stylů sebe prezentace mi byla Chrzova /1997/ studie zabývající se Ricoeurovým pojetím imaginativního aktu „*vidění jako*“. Pro potřebu kategorizace stylů sebe prezentace však použiji jistou modifikaci Ricoeurova ontologického stanoviska podle kterého je „*bytí jako*“ bytí skutečnosti.

Modifikace spočívá v tom, že zde k rozboru používám přídavku: *vidím se jako ten, který...*

Práce s každou takovou výpovědí o sobě je pak buď snazší, pokud jedinec mluví v první osobě čísla jednotného a tím pádem jasně definuje sebe ve vyprávění o sobě, nebo těžší, pokud se jedinec vymezuje v rámci své identifikační skupiny, tudíž používá první osobu čísla množného. Dochází i k případům, že jedinec k definici sebe používá třetí osobu čísla jednotného, popř. množného. V třetím uvedeném případě se pak může jednat o zastoupení zájmena „já“ obecnou osobou „člověk“ a nebo vymezení sebe proti těm ostatním.

Při práci se sesbíraným materiálem se objevily následující styly:

1. **aktivní – Já jsem ten, který jedná**
2. **pasivní - Člověk je ten, který nějak jedná /popř. odosobněné vyprávění/**
3. **aktivní negativní – Já nejsem ten, který jedná jako druzí**
4. **participační – My jsme ti, kteří ...**
5. **participační negativní – My nejsme ti, kteří...**

Je však nutné poznamenat, že v autobiografickém vyprávění dochází k přechodům mezi uvedenými styly. Vždy je ovšem patrná převaha určitého stylu. Na základě toho, jaký styl ve vyprávění převažuje, pak lze pohlížet na vyprávěcího jako na toho, který je aktérem, aktivním ovlivňovatelem svého života, nebo na toho, který se snaží vymezit nějakým rádobou objektivním hlediskem: odosobnění – člověk; těch, s nimiž se neztotožňuje; těch, s nimiž se ztotožňuje.

Jako příklad přechodů stylů s jasným převládáním stylu aktivního zde uvádím část vyprávění muže, který se jako voják zúčastnil třech dlouhodobých mírových misí v zahraničí:

§ 17/ A/

„Už ve čtrnácti letech jsem nastoupil na vojenskou školu, takže moje budoucnost byla téměř jasná. Když jsem skončil školu, tak jsem vůbec ještě nevěděl o perspektivě zahraniční mise. Problémy na Balkáně jsem znal z televize a vlastně jsem ani netušil, jak bych se tam mohl dostat...

...v devadesátém šestém byl na posádkách veřejnej dobrovolnej nábor a vlastně jsem se přihlásil se skupinkou lidí, se kterýma jsme se vzájemně znali a přišlo nám to zajímavý.“

§ 18/ B/

„Já jsem do každé ty mise šel dobrovolně, my tady máme s klukama takový heslo -- Kdo nebyl v misi, chce to zkusit a kdo tam byl, tak tam musí – takže ta Bosna byla víceméně jasná. Do Kosova jsem jel, zrovna když už jsem měl vyřešený osobní

problémy, byl jsem akorát po rozvodu, měl jsem novou přítelkyni, ale stejně jsem do mise chtěl. Kuvajt, ten jsem teda přerušil, ale mně vůbec nenapadlo, co se z toho udělá...

...strašně moc mě teď lákal ten Irák, ale co jsem zaslechl, tak první otázka tam byla, jestli jste někdy přerušil misi, takže to si myslím mám bez šance. Jsem teď černá ovce a nikdo vlastně neví proč...

...ti, co tam byli se mnou, samozřejmě vědí, že nebylo z nějaký hrozby z války, totéž tam hrozilo celých pět předcházejících měsíců, nikdo neměl přesné informace, co se bude dít. Já jsem měl doma novomanželku, vlastně svou druhou ženu jsem si bral před odjezdem a vona mi díky tý šílený mediální kampani brečela pokaždý do telefonu, dávala mi holku, tu dceru jsem totiž vyženil, a ta taky brečela abych se vrátil. Vlastně mi to přišlo takový normální, když ministr prohlásil: Kdo chce, může teď bez průtahů odletět domů. Mně to přišla taková jednoduchá cesta bez papírování. Strávil už jsem tam nějaký čas a tak jsem jel, kdybych tušil, co to rozpoutá za šílenej problém, tak bych se v životě nevrátil.

...venku se zkrátka stane, že jsou i lidi, kteří přerušili nějakou jinou misi a třeba kvůli problémům, kvůli alkoholu, ale o tom nikdo nemluví, ten člověk se zkrátka pošle domů a příště si zažádá zas a třeba nikde nemá žádněj záznam. Ale že jsem do toho šel podle pravidel, tak jsem tak propranej, to je nadlouho, jakej já měl vztek, že jsem se vůbec vracel...

Mně to vždycky láká na to nový místo, jednak než člověk jede, dostane nějaké informace o tý zemi, konfliktu a věřím, že většina z nás doufá, že to má nějakej smysl. A jednak musím říct, že jsem se na každý misi něco nového naučil, my nejsme žádní výsadkáři, takže si moc nehrajam s pomalovaným obličejem po lese, ale děláme spíš to technický zabezpečení, v Kuvajtu z chemikama, všude jsem se vážně naučil něco nového a to dělá hodně. Navíc, když už člověk jede podruhý, potřetí, víceméně je mu jasný, že tam potká stejný lidi a na některý, musím říct, se i těší.“

V tomto vyprávění jeho autor sám sebe vidí jako toho, který sám „nastoupil na vojenskou školu..., přihlásil se..., jel do Kosova, když už měl vyřešený problémy..., Kuvajt přerušil..., strávil už tam nějaký čas...“ atd. To znamená, že se vidí sám

aktivním účastníkem toho, co se mu v životě děje. A i v případě, kdy má pocit, že jsou určité události, které na něj vrhají určité světlo, s kterým se neztotožňuje, reaguje ve vyprávění především udáváním důvodů, které se týkají zase jeho osoby a uzavírá: „*jakej já měl vztek, že jsem se vůbec vracel*“.

V popisování události, která vrhla na autora zvenčí „špatné světlo“ se objevuje styl aktivní negativní, kdy se vymezuje jako ten, který nejednal nesprávně, jako někteří druzí: „*venku se zkrátka stane, že jsou i lidi, kteří přerušili nějakou jinou misi a třeba kvůli problémům, kvůli alkoholu, ale o tom nikdo nemluví, ten člověk se zkrátka pošle domů...*“, nebo v jiném případě jako participační negativní: „*my nejsme žádní výsadkáři....*“

Objevuje se tu i styl participační, kdy se autor identifikuje s pocity všech ve skupině: „*většina z nás doufá, že to má nějaký smysl..., znali jsme se a přišlo nám to zajímavý*“. Sem by se dala zařadit i další „obhajovací věta“, ve které jedinec sice přímo nepoužívá zájmeno my, popř. nemluví o lidech jako já, ale obrací se k těm, kteří tam byli s ním a tudíž ho vidí, tak jak se vidí v situaci sám: „*ti, co tam byli se mnou, samozřejmě vědí, že to nebylo z nějaký hrozby...*“

V další ukázce se nám objevuje daleko častěji styl pasivní. Jedná se o vyprávění ženy, která v armádě pracuje jako sálová zdravotní sestra a zatím se zúčastnila jedné půlroční zahraniční mise:

§ 38/ B/

„*Já tomu říkám, že máme možnost dostat zadarmo drogu. Tam se člověk vážně dobjí. Když tam máte možnost pomáhat těm nejubožejším z ubohejch, tam vám to vážně dodá pocit určitý smysluplnosti a důležitosti té vaší činnosti. Tady v Čechách, když holka zůstane od maturity do padesátky věrná tomu zdravotnictví, tak já říkám, že to má v krvi, má tu práci vážně ráda. Ale díky téhle možnosti uplatnit to, co umíme u těch nejpotřebnějších, máme myslím všichni takovej velkej pocit zadostiučinění, protože tam nás ti domorodci měli vážně rádi. Postupně si k nám získávali lásku a to je krásná vzpomínka...*

...*No to někdo říká, že kvůli penězům, ale když to zažijete a berete tu práci vážně, jsou tam daleko důležitější aspekty, než to ohodnocení finanční. I když přiznávám, že*

pro první výjezd je to jeden z důležitých motivačních faktorů, ale tam se brzy pozná, kdo si to zamiloval a kdo to příště nezvládne.

...Kdo tam jede jen a jen kvůli penězům, tak je to žoldák a je mu jedno pro koho pracuje, ale myslím, že všechen ten zdravotní personál chce něco dobrého udělat. Já říkám, že každéj z nás je tak trochu husita, že je to i určitá čest, která by nedovolila, dělat něco jen pro peníze.

...Já nemám pocit, že bych měla se všema tam kamarádit, ale ve všechny ty lidi ze šestý mám naprostou důvěru, tam jsme všichni kopali za jeden tým, je důležitý, že tam se máte o koho opřít. S jednou sestřičkou, s kterou jsme se sprátelily až tam, udržujeme teď poměrně intenzivní kamarádství, což je zjednodušený i tím, že pracujeme v jedné nemocnici.“

§ 39/ C/

„Asi klimatický podmínky, i když já mám teplo ráda, tak to nebyl zvlášť problém. Ale nebyl moc čas uvědomovat si, co je obzvlášť těžký. Co se týká nebezpečí a střelení, my jsme byli dost připraveni na tu situaci dopředu a navíc jsme měli maximální důvěru v naši ochranku...“

...nejvíc energie mi tam ze začátku bralo jednání naší původní hlavní sestry, z toho jsem se téměř hroutila, ale jejího podivenství si všimli i ostatní a převedli jí a pak už to byla výborná spolupráce s výbornými lidmi a to se adaptuje dobře...Teď můžu říct, že přes to, že to bylo tvrdý, to bylo jedno z nejkrásnějších období mého života.“

§ 40/ D/

„My jsme se vrátili přesně před rokem. A co mi tady vzalo dech, to byla naše politická scéna...Ale je fakt, že já jsem se vrátila z plně fungujícího vztahu a zase zpět do něj, bez něj bych si v životě ten odjezd nemohla dovolit. Na manžela a syna jsem se těšila. Já jsem měla obrovskou výhodu v tomhle tom.“

...ale teď si vzpomínám, že třeba jsem se ten první týden po návratu úplně zamotala v metru, ale to bylo tou změnou prostředí. Mě fakt zklamaly úplně jiné věci a to se týká našich politiků.“

V této ukázce se velice často objevuje styl pasivní, jakoby tu autorka hovořila o obecných věcech: „*když tam máte možnost pomáhat těm nejubožejším z ubohejch, tam vám to vážně dodá pocit určitý smysluplnosti..., tady v Čechách, když holka zůstane od maturity do padesátky věrná tomu zdravotnictví..., někdo říká, že kvůli penězům, ale když to zažijete...*“ atd.

K pasivnímu stylu také poměrně často používá styl participující: „*máme možnost dostat zadarmo drogu*“, „*máme myslím všichni takovej velkej pocit zadostiučinění*“, „*každý z nás je tak trochu husita, tam jsme všichni kopali za jeden tým*“ atd.

Jako aktér událostí a člověk samostatně specificky prožívající se autorka v této ukázce vymezuje jen zřídka: „*já mám teplo ráda...*“ a zase rychle sklouzne do pasivního stylu: *nebyl moc čas uvědomovat si*, a následuje rychlý přechod do participačního stylu: „*my jsme byli dost připravený..., my jsme měli maximální důvěru...*“

Poslední ukázkou je rozhovor s vojákem, který se nerozhodl pro své povolání, jako pro pomáhající profesi. Zúčastnil se už pěti zahraničních misí, ale protože to byly všechno mise mírové, kdy měl na starosti ochranu osob a objektů, nikoliv útok, je zařazen v tomto vzorku:

§ 2/ Motiv k opakování: „*Proč zpátky do války*“ /dále jen „B“/

„*...to není jen vo penězích...*“

Ten pocit tam s těma klukama, to jinde nezažiješ. Taky adrenalin funguje. Pak už to potřebuješ.

...po první misi jsem věděl, že jsem pro ty kluky schopnej udělat všechno...

Velitel nesmí bejt žádná sračka, musí nejlíp běhat, střílet a když na to přijde i chlastat, ty kluci za ním musí jít. Pokud by takovej nebyl, zničili bychom ho psychicky. Musím říct, že když po vás chtějí nějakou věc, která se zdá šílená, první do toho jdou sami a to je pro všechny moc důležitý.“

§ 3/ Nejtěžší pro adaptaci „tam“ /dále jen „C“/

„*Problém s adaptací? To ani ne, já tak nějak vždycky tuším, do čeho jdu.*“

...možná poprvé to byl bezprostřední kontakt se smrtí, docela jinéj pocit než u těch policajtů, i když tam ta možnost byla taky denně. Zvlášť na Balkáně tak nějak přetrvával takovej zvláštní pocit, to se asi nedá popsat. “

§ 4/ Nejtěžší pro návrat /dále jen „D“/

„...nechodim třeba ani do hospody s chlapama z vesnice, kde jsem vyrost, nemůžu ty jejich hospodský řeči poslouchat, dřív mi to nevadilo...“

...Já nemám nějakěj špatnej pocit z návratu, naštěstí jsem v armádě furt, s těma klukama pořád trénuju. Jinak si to nedovedu představit. Ale přesně vim vo klukách, který to podepsali jen na tu jednu misi, dokud to ještě šlo, pak už armáda posílala jen profíky a některý ty kluci, co se vrátili do civilu, tak ty z toho byli dost hotoví. To já bych teda nemoh. Já sem tady fakt spokojenej. “

V této ukázce je velmi nápadná participace na skupině. Ovšem autor vyprávění používá styl aktivní, nikoliv participační, ač je z obsahu vyprávění zřejmé, že skupina, kterou se cítí být součástí, je pro něj důležitá: *„po první misi jsem věděl, že jsem pro ty kluky schopnej udělat všechno...“* (tzn., že on se rozhodl, že pro ně udělá všechno, nepoužívá: *my jsme pro sebe schopni udělat všechno*).

Objevuje se zde i aktivní vymezení negativní: *nemůžu „ty jejich hospodský řeči poslouchat, dřív mi to nevadilo..., já nemám nějakěj špatnej pocit...ale přesně vim vo klukách...ty z toho byli dost hotoví“*. Kde se autor posluchači snaží v negativním vymezení proti „těm druhým“ popsat sám sebe.

Styly sebedefinování v autobiografických příbězích mohou být kategorizovány i jiným způsobem, než tím, který jsem použila. Nesnažím se tím vytvořit žádnou obecnou charakteristiku stylů. Je jen kategorizací utvořenou na základě sebraného materiálu. Dále je třeba opět zdůraznit, že přechody k různým (výše uvedeným) stylům v souvislém autobiografickém vyprávění, jsou něčím naprosto přirozeným. Zřejmě záleží na mnoha dalších aspektech sebepojetí, proč ten který jedinec preferuje právě konkrétní styl a ten pak daleko častěji ve svém vyprávění používá. Tímto chci říci, že není dobrý, nebo špatný styl, který by měl zdravý jedinec pro sebedefinování používat, použity mohou být různé. Na patologii by zřejmě

ukazovala právě neschopnost jedince z některého ze stylů vyjít. Pokud by takový jedinec striktně dodržoval čistý styl v sebedefinici, svědčilo by to o jeho neschopnosti buď vnímat akce a pocity ostatních, popř. o absolutní necitlivosti k vlastní identitě.

3.3.3. Aspekty prezentované sebedefinice

„Ale Witt chtěl pomáhat, chtěl jich zachránit , kolik se mu jen podaří, dokonce i Fifea, kdyby na to přišlo. A navíc, kromě toho všeho, cítil Witt značný obdiv a úctu k Bellovi – zejména od té doby, co Bell provedl prve při průzkumné hlídce ten husarský kousek s granátem. Witt, kterého během kariéry už třikrát jmenovali desátníkem a dvakrát četařem, uměl ocenit, když chlap projeví odvahu a prokáže důvtip.“

[...]

„John Bell, který postupoval v čele sedmičlenné skupinky, se v mysli vůbec nezabýval tím, jak jejich útok dopadne. Bez ustání přemýšlel jen o tom, že se dobrovolně přihlásil, že tam ten přepadový oddíl dovede. Nepřihlásil se, že chce být jeho aktivním bojovým členem. Jenže nikdo kromě něj samotného téměř jemnostem ve vyjadřování patrně nevěnoval pozornost. Takže teď nejenže se plíží v čele přepadového oddílu, ale navíc se od něj očekává, že s nimi bude i bojovat, a pokud nechce, aby se na něj dívali jako na zbabělce, už se z toho nemůže vykroutit. Pýcha! Pýcha! Jaké stupidní, pošetilé věci nás ve svém jménu nutí dělat!“

James Jones: Tenká červená linie, z překladu Davida Petrů /2001/

Výše uvedené citace z Jonesovy knihy krásně ilustrují, jak to, jak sami sebe prezentujeme svým jednáním, ovlivní, co si o nás myslí ostatní, bez ohledu na to, jaký obrázek máme my sami o sobě. To, že si myslíme, že víme, co si o nás druzí myslí, pak opětovně ovlivní naše chování. Dále jsou ilustrací i toho, že naše motivy, které nás vedou k určitému jednání, pak snadno přičítáme i druhým, kteří jednají stejně. To jsou však poznatky sociální psychologii mnohokrát popsané.

V čem je ale příbuznost s touto studií. Člověk, který je postaven před úkol popsat sám sebe v příběhu své biografie, přestože připustíme maximální možnou míru otevřenosti takového jedince (maximum je totiž u každého jinde), je zkrátka konfrontován s mechanismy určité kontroly. Vypravěč si je vědom, že musí takové vyprávění upravit pro posluchače. Tato úprava může spočívat jednak ve vylepšení „literárních prostředků“ a jednak v rozhodnutí, co je sdělení hodno.

V sebedefinování si pak můžeme všimnout, zda se jedinec ve snaze zprostředkovat takovou definici zaměří na aspekty:

osobní,

pohled na sebe očima druhých,

identifikaci se skupinou.

Osobními aspekty mám na mysli prezentaci zaměřenou na poctivou sebereflexi, popis toho, co je a není pro jedince důležité a proč, uvědomování si svých morálních zásad a možností seberozvoje.

Zaměřením na pohled na sebe očima druhých je myšlena orientace na zachování svého image u druhých, řečeno starší češtinou: „být dbalý dobré pověsti“.

Pokud má jedinec identifikační skupinu, objevuje se často i v rámci sebedefinice jeho vyjádření, že je součástí právě takové skupiny.

Všechny tyto tři aspekty lze vysledovat v autobiografických rozhovorech, v písemných odpovědích na otázku: Kdo jsem já i ve vypracovaných měřících životních hodnot.

Opět zdůrazňuji, není dobrý nebo špatný aspekt. Za žádoucí se považuje, pokud jedinec s vědomím toho, že je součástí určité sociální skupiny, či skupin, je schopen sám sebe myšlenkově vydělit a zaměřit se na vlastní sebezpoznavací úvahy a řídit se

vlastními morálními zásadami a zároveň je schopen podívat se na sebe i očima druhých.

Všechny tři aspekty by měly být součástí zdravého sebezpojetí s určitou převahou aspektu osobního. Pokud se člověk příliš zaměřuje na pohled na sebe očima druhých, popř. identifikuje se se skupinou tak, že pak není schopen rozlišit své vlastní a jejich názory, hrozí, že ztrácí sám sebe. To by pak mohlo patologicky působit. Naopak i jedinec, jenž zcela vytěsňuje, že jiní by ho mohli vidět jinak, popř. zapomene, že je součástí určitých společenských celků, nemůže v životě úplně dobře fungovat.

Pro ilustraci zde teď opět představím úseky z autobiografických rozhovorů, kterým se v této části budeme věnovat z hlediska uvedených aspektů.

§ 114/ A/

„Já jsem dělal vysokou báňskou. Jsem vlastně inženýr - strojař. Přihlásil jsem se jako dobrovolnej záchranář a nabídli mi, abych to dělal profesionálně. Jednak to byly dobrý peníze a jednak zajímavá práce...

...Když se objevila ta možnost odjet do Afgánistánu, tak jsem to vzal i s tím rizikem, že mi ředitel vyhrožoval výpovědí, pokud tu nabídku přijmu. Přijal jsem to. Tehdy už jsme měli tři děti a habička slíbila pomáhat.“

§ 115/ C/

„Teprve tam jsem si uvědomil, jak strašně jiná ta kultura je. Nikomu tam nešlo říci, že něco nevím. Co sem náhodou nevěděl, jsem se musel okamžitě tajně naučit. Ta situace s adaptací tam byla pro nás – Čechy – zlepšená tím, že po třech měsících tam, za mnou mohla přiletět manželka. Byla tam se mnou tři měsíce a potom přiletěla ještě jednou na čtyři měsíce před mým odletem domů.

...Na to střelení si člověk časem zvykne, navíc nám předem řekli, jaká máme dodržovat bezpečnostní opatření, tak to nebylo tak zlé. Když přijela manželka a v noci jí vzbudily výbuchy, tak jsem jí namluvil, že to je lom...“

§ 116/ D/

„Já jsem si po návratu na sobě všimnul, že už klidně pošlu někoho, koho si moc nevážím, zkrátka do prdele. Taky mi přišlo zbytečný, ztrácet čas s nějakýma malichernýma hádkama, na něco jsem se zkrátka vykašlal.“

V ukázce se nám v § 114/ představil muž, který strávil dva roky v Afgánistánu. Téměř celý první odstavec je čistým autobiografickým vyprávěním z hlediska osobního. V motivech, proč přijal v Čechách práci důlního záchranáře, představuje postoj k životu. Věta o odjezdu do Afgánistánu nám pak vykresluje jeho schopnost rozhodnout se sám za sebe i bez ohledu na riziko ze strany důležité osoby (ředitele). Poslední věta je pak představením autora jako součásti rodiny se třemi dětmi, za které je zodpovědný. Rodina byla zřejmě jediná skupina, na kterou ohled ve svém rozhodování bral. Ujišťuje posluchače, že babička slíbila pomoc.

V § 115/ se rozšiřuje původní identifikace s první skupinou – rodinou, na uvedení do skupiny Čechů, tedy těch, kteří tam měli trochu jiné postavení než domácí obyvatelstvo. Takové vymezení a přihlášení se k takové skupině, je pro autora zřejmě důležité právě v konfrontaci s naprosto odlišným prostředím. Tady je ale i zdůrazněna nutnost dbát na to, aby se ti ostatní nedozvěděli, že autor něco neví. S nadhledem si uvědomuje, jak tam musel dbát na to, aby reprezentoval celou identifikační skupinu.

§ 116/ je pak opět návrat k osobnímu hledisku. Ve svém prostředí si už autor může zase dovolit svůj nadhled nad situací. Tady nemusí reprezentovat skupinu a může si dovolit mávnout rukou nad tím, na čem mu nezáleží.

§ 113/ D/

„Když by se nad tím člověk zamyslel. Teda já už jsem na něco podobného odpovídal. My jsme se sešli právě lidi, kteří absolvovali Afgánistán.... A tam jsme všichni dostali takovou hloupou otázku: Změnil jste se?, já jsem napsal, že ne. I když je fakt, že já necítím, že bych se změnil v náhledu na život. Nepřehodnotil jsem žádný svůj žebříček hodnot, nebo tak něco. Ale jsem si vědom, že se změnilo něco v mém chování. Chovám se jinak k druhým. Jsem taky myslím tvrdší a to i k druhým...“

...Ve vztazích určité změny nastaly. S partnerkou jsem se rozešel. Každý si to odloučení představoval jinak. Já tam jsem měl pocit, že musím být chápán, a ona tady taky měla pocit, že musí být chápána. A tím odloučením došlo nějak k ochladnutí toho, co bylo na začátku. Tak v polovině jsem to ukončil odtamtud...Je zajímavé, že mám pocit, že právě od té poloviny, co jsem přestal komunikovat s přítelkyní, jsem začal o víc věcech komunikovat se svou matkou. Tím nechci říct, že z nějakého nevztahu, ale rozšířil jsem tu komunikaci o víc věcí. A co se týká nějakých kamarádů, tak se mi stalo, že někteří, s kterými jsem přes internet komunikoval, jakoby tu komunikaci přerušili. Moc lidí mi tady potom říkalo, že jim přišlo hloupé cokoliv mi psát, když já jsem byl v té hrozný válce...

...tam jsem se s pár lidma hodně sblížil. V nějaký formě to přetrvává. I když musím říct, s určitým člověkem to přetrvává, je tam něco společného. S jedním člověkem cítím, že to jsou už jen rezidua...funguje zkrátka to, že tam v jiné kultuře se ti lidi sblíží daleko snadnější, intenzivněji. S někým to vyjde dál a s někým ne, to se uvidí. “

U muže v ukázce z § 113/ lze ocenit jeho ochotu k sebereflexi. Je citlivý k otázce vlastního sebepoznávání. Na rozdíl od muže z předcházející ukázky je tento respondent svobodný a bezdětný a to se zřejmě projevuje i ve způsobu jeho sebe prezentace, kdy nemluví „za rodinu“. Přesto zde hovoří o vztazích a postojích k lidem, kteří mu jsou, popř. po určitou etapu jeho života byli, blízcí. Také zde se objevuje nadhled nad vlastním chováním k druhým. Respondent reflektuje, že po návratu z Afgánistánu (kde byl osm měsíců) se něco změnilo v jeho chování a snaží se tuto změnu definovat.

K části, která se zabývá aspekty prezentované sebedefinice, si dovolím připojit ještě jeden úryvek ze sesbíraného materiálu. Ten je velice zajímavý tím, že se zde nápadně častěji autor vymezuje jako součást určité skupiny. Jde o profesionálního hasiče, který je ženatý a má dvě děti:

§ 76/ B/

„Mám tady svůj klid, je to taková moje druhá rodina. Nedávno jsme to s kámošem počítali. On je tady jedenáct let a teď odchází na jinou stanici. Když jsme počítali,

kolik jsme spolu strávili času, tak to vyšlo něco přes tři roky v kuse, jako nepřetržitě pořád spolu – hodinově -to je víc než s vlastní rodinou. Navíc ta práce je zajímavá, není stereotypní. Každý den je úplně jinej, i když se to třeba nezdá.“

§ 77/ C/

„Já jsem se docela rychle tady zaběh. Ale musím říct, že to není pro každého. I díky těm stresovejším situacím, ve kterých tu člověk bývá. Není to fakt pro každého, zrovna nedávno jsme říkali, že je to hrozný ústav, řekl bych, že nikde jinde se takový věci neřeší mezi lidma tak, jako tady. Myslím tím hlavně ten náš způsob humoru. Navíc tady každej vo každým ví všechno, my si tady s klukama všechno pořešíme, všechny problémy. Tady je navíc i výborný, že tu nejsou moc věkové rozdíly, tady si hned od začátku všichni tykají. To je myslím dobrý.“

To, že tento respondent o sobě hovoří právě jako o součásti profesního kolektivu, je vlastně vysvětleno v obsahu textu. Respondent si uvědomuje důvody takové identifikace a ty posluchači předkládá. Chvillemi přesto vystupuje z „jejich kolektivního pohledu“ a mluví za sebe, např.: *„Já jsem se docela rychle tady zaběh. Ale musím říct, /.../“*. Osobní hledisko je ale i součástí rozhodnutí pro přirovnání: *„Mám tady svůj klid, je to taková moje druhá rodina.“*

Takováto nápadná identifikace s kolektivem se častěji objevuje právě u hasičů. Na tomto místě ještě nechci vůbec hovořit o tom, co se u jednotlivých skupin objevuje za zajímavé aspekty prezentovaného sebepojetí a už vůbec se zatím nebudu pouštět do žádných závěrů. Chci jen už zde čtenáře upozornit na rozdílnost v situaci náslechnů jednotlivých příběhů. Zatímco u vojáků a voluntérů jsem měla možnost pracovat s tématem zahraniční mise s odstupem od tohoto zážitku (ač v pracovním prostředí nemocnice, či vojenské posádky), tzn. v České republice. S hasiči jsem hovořila o motivech a zážitcích týkajících se jejich náročné práce právě na jejich pracovišti. Což mohlo určitým způsobem ovlivnit i způsob sebeprezentace. A to i v případě, že všechny rozhovory byly vedeny striktně individuálně.

3.3.4. Klíčové události

Autobiografický rozhovor, který byl s vybranými respondenty během sezení veden, byl již před zapnutím diktafonu do určité míry specifikován. Respondenti věděli, že posluchači jde především o látku motivů, záměrů, obsahů a vztahů, které nějakým způsobem ovlivnily, popř. ovlivňují jejich profesní život s případným přesahem do života vůbec.

Rozhovor pak začínal obecnou otázkou po motivech k přihlášení do mise, popř. k hasičskému záchrannému sboru na akční stanici. Následovala otázka týkající se důvodů setrvávání u takové služby, popř. důvodů proč misi opakovat, či nikoliv. Třetí otázka se týká problémů adaptace v novém prostředí. Čtvrtá a pátá otázka už není vždycky stejná. Liší se jednak podle toho, kterým směrem se vyprávění vedlo a také logicky podle prostředí, ve kterém jedinec pracoval.

Za klíčové považují takové události, které mohly znamenat v životě určitý zvrat. Jedinec pak na ně určitým způsobem reaguje. Všimá si buď toho, že situace pro něj znamenala jen vnější změnu, ale v podstatě si v ní potvrdil jen „sám sebe“, nebo sám definuje určité vnitřní změny týkající se dalších záměrů a přání, prožívání a následného chování i tzv. hodnotového žebříčku.

V rozhovoru, který jsem s respondenty vedla, však jakoby už byly takové události předem definovány předmětem tazatelova zájmu. Zajímalo mně: co vedlo k ...jednak k rozhodnutí přihlásit se do mise, k hasičům a jednak toto rozhodnutí opakovat, zůstat. Dále zachycení toho, co musel jedinec překonat: adaptace „tam“, adaptace při návratu a případné vydefinování extrémního zážitku. Extrémní zážitek je určitou formou klíčové události „na druhou“, je totiž něčím, co si respondent vybral (nebo také nevybral) jako něco, ve svém profesním životě, naprosto výjimečného.

Otázky pro jednotlivé respondenty se v určité fázi rozhovoru s jednotlivými respondenty liší. Pro přesnost zde jasně uvedu rozdíly:

- **veteráni**

Otázka první – **prvotní motiv k přihlášení do mise / zn. A/**

Otázka druhá – **motiv k opakování /zn. B/**

Otázka třetí – **co bylo nejtěžší pro adaptaci „tam“ /zn. C/**

Otázka čtvrtá – **co bylo nejtěžší pro adaptaci při návratu /zn. D/**

(V některých případech byla otázka čtvrtá doplněna otázkou pátou a ta se podle směru rozhovoru liší. Buď se týká případné alternativy stávajícího zaměstnání - § 21, 26, 31 a 36, nebo vymezení zážitku, který by respondent označil za extrémní ve smyslu, že „hnul“ s jeho dosavadním pohledem na svět, popř. sebe- § 49. Každá otázka, která přesně neodpovídá předem vyznačené značce je pečlivě zaznamenána.)

- **hasiči**

Otázka první – **prvotní motiv k nástupu do profesionálního HZS /zn. A/**

Otázka druhá – **proč u této profese zůstávám /zn. B/**

Otázka třetí – **co bylo nejnáročnější pro adaptaci v HZS /zn. C/**

Otázka čtvrtá – **případná alternativa současného zaměstnání /zn. D/**

Otázka pátá – **extrémní zážitek /zn. E/**

- **voluntéři**

Otázka první – **motiv k přihlášení do mise /zn. A/**

Otázka druhá – **motiv k opakování /zn. B/**

Otázka třetí – **co bylo nejtěžší pro adaptaci „tam“ /zn. C/**

Otázka čtvrtá – **co bylo nejtěžší pro adaptaci při návratu /zn. D/**

Otázka pátá – **prožitek z mise s vnímaným přesahem do dalšího života (alternativa extrémního zážitku) /zn. E/**

Kromě toho, že každá otázka, která přesně neodpovídá předem vyznačené značce je pečlivě zaznamenána, je třeba ještě podotknout, že ne u všech rozhovorů došlo k vyčerpání odpovědí na všechny otázky. V rozhovoru je pak vidět, na které z vyznačených témat respondent neodpověděl. Způsobeno to bylo obvykle tím, že respondent vedl svůj „příběh“ jiným směrem a ne vždy jsem chtěla jeho vyprávění striktně odvést zpět k tématům, která jsem vymezila. Tato varianta je však výjimkou (důlní záchranář, záznam: § 114-117, vynechána druhá otázka).

Pro ilustraci klíčových událostí v rámci „celých příběhů“ jsem vybrala pět rozhovorů. Jedná se o dva respondenty z řad vojáků (vojenský kaplan a zdravotní sestra), dva z řad hasičů a jednoho volutéra.

§ 9/ A/

„Už při plnění základní vojenské služby jsem myslel na kazatelskou službu v armádě, ale tehdy to ještě nebylo oficiálně možné.

...odjezd do Kuvajtu byl ale v podstatě jen odpovědí na výzvu.“

§ 10/ B/

„Ta zkušenost je důležitá, ale už bych nechtěl od rodiny na tak dlouho.

...je mi vlastní takový ten klíčící přístup k partě, proto se mi to svým způsobem líbí, ale trpí tím rodina a mně se také stýská.“

§ 11/ C/

„Nejhorší byl ten pocit bezmocnosti pomoci rodině, která je velmi daleko.“

§ 12/ D/

„Člověku je líto, že se s těmi lidmi loučí, ale těšil jsem se na manželku, syny...“

Velmi stručné odpovědi evangelického vojenského kaplana v § 9/-12/ poukazují na klíčové události:

1. základní vojenská služba (mladíka po teologické fakultě inspirovala k nápadu sloužit jako kazatel v armádě)
2. po změnách v armádě tuto možnost realizoval
3. výzva k výjezdu do Kuvajtu
4. Kuvajt – důležitá zkušenost, uvědomil si: líbilo se mu to (je mu vlastní takový ten „klíčící přístup k partě“), *ale* nechtěl by už od rodiny na tak dlouho (téměř půl roku), nejhorší byl pocit bezmocnosti pomoci rodině na dálku

5. návrat – „usnadněn“ pouty k rodině („těšil jsem se na manželku, syny“)

§ 45/ A/

„Já jsem si už od malička hrála s klukama na partyzány, ale na základce jsem se rozhodla pro zdrávku. Potom jsem šla pracovat na ARO do úveenky, dělala jsem si nástavbu na zdrávku a pak už nebylo co, protože na medicínu jsem se necítila. V osmadvadesátém se na ARU objevily dotazníky pro armádu a já si jeden vyplnila, připadalo mi to zajímavý. Téměř rok se nic nedělo, jen se vždycky telefonem přesvědčili, zda můj zájem trvá. Pak najednou zavolali, že další den mne čekají na generálním štábu a pak to bylo rychlé... To byl náhlejšok, ale vlastně jsem si uvědomila, že pro mne není odjezd problém, navíc jsem se tenkrát dost hádala s přítelem a řekla jsem si, že ten odjezd to může vyřešit.“

§ 46/ B/

„Já nevím, připadá mi, že je pro mě dobré, že se můžu svým způsobem dál vzdělávat. A je fakt, že to, co má člověk možnost zažít a vidět venku, je strašně vzácná věc. Člověk si díky tomu uvědomí, že k životu mu stačí fakt jen málo.“

§ 47/ C/

„Tam bylo nejhorší to horko...“

§ 48/ D/

„Já jsem především zjistila, že ten můj vztah odjezd vyřešil, ale definitivně. Dobrý ale je, že jsem tam poznala svou nejlepší kamarádku. Tady bylo nejhorší takový to setkání se závistí.“

§ 49/ E/ Extrémní zážitek

„Ono je víc okamžiků, který si myslím, mi vždycky zůstanou. Jeden takovej významnej byl na tý první misi, kdy nás část byla odvolána do Turecka po tom

velkým zemětřesení. Tam sem poznala největší lítost svého života. Dokud jsme řešili ty problémy s válkou v Albánii, tam si člověk říká, že částečně jsou ti domorodci svým utrpením vinni, ale po zemětřesení, to je něco jiného... To na mne strašně zapůsobilo. Člověk si uvědomí, jak nezmůže nic, když se děje něco takového...

...V Afgánistánu jsem se setkala se strašnou chudobou. Na různé úrazy jsem byla zvyklá z ARA, práce je práce... Jednou jsem kluky přemluvila, aby mne vzali na tu skládku, kam každý den vyváželi vybraný odpad z nemocnice a zbytky našeho jídla. To byl lančmít na sto způsobů, jen lančmít, my už to moc nejedli. Zbytky se házely do takových kontejnerů, v tom vedru to ještě navíc kvasilo, to by nesmělo ani prase... Dojeli jsme na tu skládku, tam jsme ten naprosto skvašenej humus vylili a tam už čekali děti, starý lidi s různými nádobami a tu naprosto smradlavou hmotu si chytali. Oni nám děkovali, tenkrát jsem se rozbrečela... To pro mě bylo horší než střelení...“

Příběh mladé (svobodné a bezdětné) zdravotní sestry s anesteziologicko-resuscitační specializací, které absolvovala dvě dlouhodobé zahraniční mise, je zachycen v odstavcích § 45/-49/. Klíčové události:

1. už od malička si hrála s klukama na partyzány
2. **ale** rozhodla se pro zdravotní školu
3. po pomaturitní nástavbě *už nebylo co*, vyplnila dotazník pro armádu
4. výzva k odjezdu: uvědomila si, že pro ní odjezd není problém (dost se hádala s přítelem)
5. výjezd: uvědomila si, že to, co má člověk možnost zažít venku je vzácné, protože ho to vede k přehodnocení života („Člověk si díky tomu uvědomí, že k životu mu stačí fakt jen málo.“), poznala tam svou **nejlepší kamarádku**, extrémní zážitek
6. návrat: rozchod s přítelem

Kategorii „extrémní zážitek“ se budu věnovat zvlášť. V podstatě jen potvrzuje již výše uvedené vyjádření, kde se respondentka vyznává z uvědomění si, že člověk potřebuje k životu *fakt jen málo*. Respondentka pracuje na anesteziologicko-

resuscitačním oddělení, tudíž je na „ledacos“ zvyklá a je si sama vědoma toho, že vydrží pohled na věci, z kterých by se leckomu dělalo asi zle, přesto vydefinovala, co s ní skutečně „otřáslo“. Jednak to byly následky zemětřesení v Turecku („Člověk si uvědomí, jak nezmůže nic, když se děje něco takového...“) a jednak setkání se strašnou chudobou v Afgánistánu. Vidět ty ubožáky děkovat za něco, co ona sama vyhazovala, to pro ni bylo „horší než střelení“...

Do dalšího života si respondentka odnáší neocenitelnou zkušenost, že k životu stačí jen málo a navíc ji tato zkušenost přinesla nový, právě těmito zkušenostmi potvrzený vztah s kamarádkou, kterou označuje za nejlepší.

§ 65/ Prvotní motivace nástupu do HZSHMP /dále jen A/

„Já jsem studoval střední zdravotní školu a už ke konci jsem věděl, že tu práci dělat nechci, nesesedělo mi to nemocniční prostředí. Dělal jsem v tu dobu atletiku, běhal jsem tenkrát na stadioně, tam měli taky tréninky hasiči a tak mě to napadlo. Kamarád tenkrát od hasičů odcházel, tak jsem si rovnou zjistil své možnosti u velitele toho sboru a díky tomu, že jsem dokončoval školu zdravotnickýho směru a taky jsem běhal, tak mne vzali.

...každopádně to bylo šťastný rozhodnutí.“

§ 66/ Proč u této profese zůstávám /dále jen B/

„Já jsem poměrně konzervativní typ, ze začátku pro mne bylo docela těžký zapadnout, možná i proto, že já jsem křesťan, takže nejsem moc klasickej typ na nějaký chlastací akce a tak. Ale ta práce mě hrozně lákala tím obsahem, myslel jsem si, že na ní člověk může bejt hrdej. Postupem času jsem si ty vztahy vybudoval a s těma klukama, co tu jsou, máme fakt dobrý vztahy, trávíme spolu i volnej čas. Postupem času jsem začal cítit, že sem nějak patřím. V podstatě ani nevím, co bych dělal jinýho. Ta práce mě baví, uspokojuje mě vlastně po všech stránkách.“

§ 67/ Co bylo nejnáročnější pro adaptaci /dále jen C/

„Já si vzpomínám, že po prvních zásazích jsem měl pocit, že na tu práci nemám fyzicky, a to jsem si předtím myslel, jakej jsem sportovec. Při tom požáru, když má člověk na sobě tu těžkou výstroj a furt musí makat, tak se přehřeje organismus a výkon jde rapidně dolu. Já jsem třeba koukal na ostatní chlapy, jak makají dál a já už fakt nemoh. Ale začal jsem na tom makat a opravdu se moje celkové fyzické schopnosti začaly zlepšovat. Někdo si může dovolit tu fyzickou přípravu odfláknout, ale já si to dovolit nemůžu, protože jsem naprosto jiná váhová kategorie, já jsem tady z těch kluků asi nejmenší.“

§ 68/ Jiná možnost profese k volbě /dále jen D/

„Já jsem tady maximálně spokojenej. A to i finančně, musím podotknout. Já si tady vážně nemám na co stěžovat, ta práce mě baví...

...jo tak spíš jen tak v rovině snů jsem si někdy přemýšlel, že by bylo docela zajímavé dělat někde v laboratoři, hrát si se zkumavkama. A taky ještě na střední mě napadla žurnalistika, přemýšlel jsem o tom, ale jsem rád, že jsem tady.“

§ 69/ Extrémní zážitek /dále jen E/

„Mám několik případů, které se mě nějakým způsobem dotkly nějak silněji. Jeden mám ještě dneska hodně v hlavě, to byl mladej kluk, volali nás jenom jako asistenci policii do bytu. Tam pobíhal mladej kluk nahatej po bytě, měl v ruce urnu svojí nedávno zesnulý manželky, vyhazoval všechno, co mu přišlo pod ruku z okna, ještě dneska je mi z toho divně, tam jsme vlastně moc nemohli...

Nebo jsme jeli na jednoho sebevraha na Nuselském mostě, začal komunikovat a celkem bez problémů se nechal stáhnout zpátky, ale začal nám vyprávět, že už je strašně unavenej z těch hlasů, který pořád slyší. To byl chlap jak hora, dobře oblečenej, ale strašně zoufalej. Čekali jsme na erzetu, on byl děsně vyčerpanej, odevzdanej a zároveň zoufalej. Vzpomněl bych si i na jiné, ale nejhorší je vždycky to zoufalství některých lidí, s něčím jim pomoci nemůžeme. Nebo minulou vartu jsme se zrovna s klukama bavili, který ty služby byly nejhorší. Já jsem si vybavil právě službu, kdy jsem byl psychicky na dně, rozcházel jsem se s přítelkyní a já jsem si

řikal, že tu službu nějak přežiju a zrovna jsme vyjeli k rozsáhlému požáru a já jsem byl tak psychicky vyřízenej, že jsem nemoh ani fyzicky. Já dodneška nevím, jak jsem tu službu odfungoval, ale je fakt, že hned potom byl další výjezd a taky dost náročněj, dosloužil jsem v nějaký agonii. To bylo fakt hrozný a z toho se člověk poučí, je nutný vždycky včas říct ostatním, že právě ten den to není to pravý vořechový.“

První hasič je svobodný a bezdětný se šestiletou praxí na sledované stanici (§ 65/-69/):

1. uvědomil si, že mu nesedí nemocniční prostředí
2. viděl tréninky hasičů – zjistil si své možnosti
3. první zásahy – začal pak víc makat
4. extrémní zážitek – ještě dneska je mu z toho divně, přesně definuje příčinu takového pocitu: „nejhorší je vždycky to zoufalství některých lidí, s něčím jim pomoci nemůžeme“, další pak vedl k poučení, že je nutný vždycky včas říct ostatním, že zrovna není něco v pořádku.

Tento respondent vyzdvihuje „šťastný rozhodnutí“, že nastoupil k hasičům, protože tato práce ho baví, uspokojuje.

§ 95/ A/

„Nebyl to pro mě nějaký dětskej sen bejt hasičem. Já jsem z Písku, tak jsem po vojně skočil po možnosti nastoupit k městské policii, ale tam to pro mne nebylo úplně to pravé ořechové. Není tam vlastně ani žádná výrazná možnost růstu, učit se nové. Zkusil jsem to tedy do Prahy k hasičům...“

§ 96/ B/

*„Každopádně to není žádná monotónní práce. Já si nedovedu představit, že bych někde ve fabrice bouchal jeden stejnej výrobek za druhým nebo řídil tramvaj...
...je to zajímavý. Po pěti letech u hasičů ještě nejsem hasič. Jak se říká do desátého roku multý ročník. Pořád se mám co učit. Pokaždé se setkáváme s novými lidma. Ale hlavně do důchodu se mám fakt co učit.“*

§ 97/ C/

„Co se týkalo tady toho kolektivu, tak já jsem člověk, který se adaptuje velice rychle...

...neusnout na tvrdo, když je možnost. Okamžitě reagovat na bliknutí a letět. Ze začátku se mi stalo, že mi auto ujelo, nestihl jsem oblíkej skluz včas a auto s posádkou nečeká. Ale to bylo jen jednou, na začátku. Teď už to člověk dělá automaticky. To vám tady asi řekne každé, že doma učí manželku nerozsvítit světlo, když spíte doma, protože okamžitě skáчете do bot a zdrháte. Kolikrát se mi stalo, že jsem se probudil až na skluzu, to vstávání děláte automaticky.

...no tak všude se najdou pitomci, tady taky tak dva tři, ale víc ne. To je zkrátka vidět, že je nemusí ani ta zdravá většina. Je ale fakt, že je zkrátka nevyhledávám, ale nemám s nimi žádný konflikt nebo tak něco. Tady je hrozně důležitý být zodpovědný vůči všem.“

§ 98/ D/

„Něco jinýho? Já jsem přišel a po chvíli mi bylo jasné, že je to pro mě to pravé.“

§ 99/ E/

„Určitě když jedem někam k bouračce, člověk si ledacos přerovná v hlavě. Já jsem docela divočák, ale je fakt, že jsem si už za ten čas přerovnal v hlavě nějaký hodnoty a dávám pozor, co dělám, zvláště když vezu manželku a děti ...

...je fakt, že než jsem přišel k hasičům, tak jsem neviděl pořádně mrtvolu. Vlastně jednou, když mi bylo asi osm. Šel jsem s dědou do lesa a tam jsme našli oběšence. Tenkrát jsem se ještě budil ze spaní - strachy. Pak se to nějak samo srovnalo. Ale já jsem chtěl vlastně říct, že tady tedy po dlouhé době prvně nějaké mrtvé a zpětně jsem se divil, jak jsem to bral racionálně. Nemám ani žádné noční děsy nebo něco takového.“

Druhý hasič je ženatý, má dvě děti a na stanici slouží pět let (§ 95/-99/):

1. potřeboval možnost růstu, zkusil to do Prahy k hasičům
2. po dlouhé době viděl nějaké mrtvé a zpětně se divil, jak to bral racionálně.

Kategorie extrémní zážitek jakoby nezapadala do profesního života, respondent si vybavil zážitek z dětství, tuto zkušenost však vnímá s přesahem do současnosti, jakoby překonání „hrůzného“ dětského zážitku bylo potvrzeno právě touto profesní volbou. Co vnímá jako přínos do současného života je především: „že jsem si za ten čas přerovnal v hlavě nějaký hodnoty a dávám pozor, co dělám, zvláště když vezu manželku a děti...“. Dále pak ve vztahu k dětskému zážitku reflektuje současný postoj k tragickým událostem, které bere racionálně, je to jeho práce.

§ 105/ A/ Motivace k této činnosti

„Já jsem nechtěl na vojnu. Klasika. Člověk v tísní byla dobrá možnost civilky. Ta práce pro mě mne dost bavila. Před ukončením služby jsem dostal nabídku na TPP. Přijal jsem ji a záhy přišla možnost koordinovat humanitární pomoc na Severním Kavkaze...

...na veřejce jsem studoval jazyky. Ruštinu ale ne, docela jsem se i těšil, že si ji obnovím...

...hlavním tématem byl výběr lidí do mise. Měl jsem možnost do toho výběru zasáhnout. Hodně lidí má romantickou představu, že ta práce spočívá v rozdávání dek z korby nákladáku. Tam ovšem všichni nemůžeme dělat terénní práci, někdo musí být koordinátor, aby všechno fungovalo. Vytipovalo se pár vhodných lidí a společně jsme pak jeli na prodloužený víkend z Prahy, kde jsme si ujasnili naše záměry. Všichni zároveň - včetně mě - absolvovali čtyřhodinové psychotesty. Takže já už při odjezdu jsem měl pocit, že vím, s kým tam budu.“

§ 106/ B/ Proč se do krizové oblasti vracím

„Je to práce, která mne zajímá. V tom regionu chci ještě zůstat. Mám to tam rád. Teď jsem v Čechách na dovolené. Dostal jsem celkem lukrativní nabídku od Člověka v tísní pracovat v Praze. Ale já jsem se dohodl, že po dovolené se na Kavkaz ještě na měsíc a půl vrátím, pak tu měsíc a půl zůstanu a od ledna se tam zase vracím, ale v jiném dresu. Budu dělat pro OSN, která mi tam v tom samém regionu nabídla práci. Takže pro mě je to šance dělat práci, kterou mám rád, v prostředí, kterému

trochu rozumím a mám rád a navíc od ledna i za dobré peníze. Není to pro mne jen touha být ve válečném konfliktu, ale dostal jsem šanci řídit fabriku, která má zhruba tři sta zaměstnanců, což bych v Čechách asi neměl, takže je to otázka i prestiže ...

...to je taky pravda, že v současné době tady nemám žádné silné zakotvení. Když jsem odjížděl, odjížděl jsem s tím, že moje vztahy jsou v úplném pořádku, s partnerkou, s kamarády, ale teď už je to trochu jinak. Tedy s kamarády je to v pohodě, ale s partnerkou už nejsem. Asi bych uvažoval trochu jinak, kdybych tady měl třeba děti, ale nevím.“

§ 107/ C/ Adaptace v novém – cizím – prostředí

„Největší problém tam v tom regionu je bezpečnost. Také to, že člověk nemá žádné soukromí. Každý krok mimo dům s ochrankou. Čtyřicet hodin pod kontrolou, odposlechy telefonů. Ze začátku jsem ani nevnímal, co bylo těžký, byl jsem připraven na to, že žádná příprava není stoprocentní. Jel jsem tam s tím, že musím být všemu otevřenější. Myslím, že ze začátku jsem byl nejvíc nesvůj z té ochranky pořádku za patama. Neustále musíte někomu hlásit kam jdete, kdy se vrátíte. Ty lidi, kteří do takové mise jdou, jsou svým způsobem dobrodruzi, takže myslím, že asi všichni tam daleko hůře snášeli to hlídání, než potenciální nebezpečí zastřelení nebo přepadení... Lidi od nás je tam celkem dost, ale já jsem v nejtěsnější spolupráci se čtyřmi dalšími lidmi. S nimi jsem začínal zhruba ve stejnou dobu. Jsme tam taková rodinka. Ještě hůř. Jsme spolu čtyřicet hodin denně. Už jen podle chůze poznám, kdo z nich jde po chodbě, kdo byl přede mnou v koupelně ...

...ten stres tam je určitě větší. Kouřil jsem i před tím, ale tam jsem začal daleko víc. I když znám dva lidi, kteří právě tam kouřit přestali. Tak nevím.“

§ 108/ D/ Návraty do Čech

„Já jsem měl dobrou přípravu v tom, že jsem dělal na veřejce jako dobrovolník pro agenturu, která se zabývala studentskými výměnami. Část náplně mé práce bylo i osvojení know how zvládat kulturní šok ...

...Jediný, co mne vždycky překvapí, je určitá malichernost. Zřejmě jsem dospěl k určité relativizaci hodnot... Tu malichernost myslím třeba i v tom, když se tady

podívám na zprávy. Dozvim se, že králici u Brna mají červenku, paní Nováková má sněť a na konci drobná zprávička o našem vstupu do EU. Virtuální svět, problémy jsou takové, jaké je dělá televize. Přemýšlel jsem o tom zrovna včera. Jel jsem tramvají a tam se dvě mladý holky bavily o naprostejch blhostech, ovšem každé, kdo si podle nich myslí něco jiného, je vůl nebo kráva... Já nemám rád, když ze mě někdo dělá hrdinu, kterému každé den střílí někdo na hlavu, to se stává, ale ne každé den. Vadí mi ale, když lidi tady v hospodě chtěj, abych měl na všechno stejnej názor jako ten, co mluví. Protože když ne, tak jsem zrádce. Já se tady v hospodě raději do debat nepouštím. Někdy to srovnávám s těma lidma na Kavkaze. Zdá se jakoby v tomhle byli pokornější. Myslím, že jako když někdo něco neví, tak se zkrátka zeptá: Nevíš jak na to? Tady se s tím nesetkávám. Spíš je někdy těžší, že lidi tady očekávaj, že budu hrát nějakou tu roli. Jsou lidi, kteří se mě raději ani na nic neptají, aby se snad něčeho nedotkli, takže těm nic necpu a zkrátka jen poslouchám. A potom jsou lidi, kteří už čekaj, že budu za geroje a ty zajímá jak se střílí, jak to bouchá, kolik lidí nám zabili. Takže já s nimi tu hru hraju, odpovídám a jsem za tvrdáka...

...tady v Praze se pohybuju v takovém spíš intelektuálním prostředí absolventů Filosofický fakulty, já hrozně rád poslouchám, co řeší a poslechnu si ty malý drby. A možná, že čekám, že se někdo na něco zeptá, ale většinou ne, jakoby se raději nechtěli bavit o ničem, co by se mě mohlo podle nich dotknout. Možná je to nějakej komunikační blok. Ale jen v tomhle. Jinak se s nima vždycky hrozně rád sejdu a zasměju a myslím, že je to oboustranný...

...mám nejlepšího kamaráda, ale ten není z války ani z vejšky. Spolu jsme vyrostli v Tepličích. Je to takový to ideální mužský přátelství. On teď má rodinu, pracuje v bance. Ale když se teď sejdem, je to jako bychom se neviděli dva dny...

...S rodičema a bráchou a jeho rodinou to mám taky v pohodě, i když jsem natolik egoista, že když se mi nechce s nima být, i když by to chtěli, tak raději jdu dělat něco jiného. Zkrátka potřebuju být v pohodě.

...Když jsem odjížděl, tak jsem si byl jistej, že muj vztah s partnerkou je v pořádku, taky byl. Ale já jsem si tam uvědomil, že nejsem schopen udržet vztah na dálku.

Rozhodl jsem se, že se rozejdeme. I když si v současnosti dovedu představit, že až skončí mise pro OSN a já se vrátím a byl by zájem i z druhé strany, že bychom mohli

pokračovat. I když je mi zase jasný, že by byla hloupá, kdyby do toho šla po té, co jsem jí udělal...

...Na misi jsem měl možnost setkat se s lidmi, kterých si nesmírně vážím, které obdivuju, ale také s lidmi, které považuju za debily. Takže je spousta lidí, které kdykoliv rád uvidím i v Praze. Ale myslím, že v Čechách nám ten blízký vztah nevydrží, s nikým z nich asi nebudu takovej kamarád, jako s tím, s kterým sem vyrostl...Třeba teď před dovolenou jsem se loučil s jedním z těch kluků, co tam odjížděli časově podobně jako já. Prožili jsme tam spolu moře času, spolupracovali jsme spolu. Byl tam pro mne důležitěj a já doufám pro něj. Rozloučil jsem se s ním, protože po mém dalším návratu tam se už asi nevidíme. Rozloučili jsme se jen několika slovy, to bylo všechno a dobrý. Bylo mi z toho ale trochu smutno. Je mi jasný, že kdybychom se my dva potkali v Praze, nikdy bychom nebyli kamarádi. Teoreticky bychom se mohli tady scházet, ale on prostě nepatří do mého světa tady. Kdykoliv ho rád potkám, budu mít určitě velkou radost, ale vyhledávat se myslím nebudeme.“

§ 109/ E/ Prožitky z mise s vnímaným přesahem do dalšího života

„Je fakt, že se člověk vrací se spoustou nesdělitelného. Je hodně věcí, které ho venku napadnou, ale těm lidem kolem to říct nemůže. A stejně tady, přivezu si sice spoustu zážitků, ale tady to nemá cenu nikomu vyprávět, člověk má pocit, že sem to nepatří. Takže já jsem vlastně rád i za tenhle rozhovor, já si tady tak i pro sebe nahlas pojmenuju pár věcí. Mluvím i o tom, o čem by mi to s kamarády připadalo zbytečný...“

...myslím, že každá taková zkušenost vede k relativizaci mnoha věcí. Před dvěma lety mě třeba ještě dokázala rozčilit naše politická scéna. Myslím, že bych nějak radikálně vystoupil proti tomu, aby byl prezidentem Klaus. To je totiž psychopat. Ale v současnosti mi úplně stačí ironický úšklebek. Jsem možná větší cynik? Už nejsem radikál?“

Pátý rozhovor zachycený pod § 105/-109/ se týká zaměstnance humanitární organizace Člověk v tísni, který přijel do Čech na dovolenou ze Severního Kavkazu, kde dosud strávil osmnáct měsíců. Jako klíčové vyvstává:

1. nechtěl na vojnu – Člověk v tísni byla dobrá možnost civilní služby
2. nabídka od organizace k pokračování na hlavní pracovní poměr
3. přijetí nabídky ke koordinování humanitární pomoci na Severním Kavkazu
4. odmítnutí lukrativní nabídky pracovat v Čechách (uvědomuje si, že zde nemá silné zakotvení – souvislost s rozchodem s partnerkou: „*nejsem schopný udržet vztah na dálku*“)
5. přijetí nabídky od OSN pracovat dále na Severním Kavkazu
6. návraty do Čech – vždycky ho překvapí určitá malichernost

Závěr rozhovoru je trošku pozměněn. Otázka se přímo nevztahovala k tématu extrémní zážitek, ale je určitým shrnutím § 107/-108/. Díky respondentově snaze po poctivé sebereflexi se nám ke každému technickému popisu situace („*Největší problém v tom regionu je bezpečnost.*“ atd.) dostává i popis, jak situaci respondent vnímal („*Ze začátku jsem ani nevnímal, co bylo těžký, byl jsem připraven na to, že žádná příprava není sto procentní. Jel jsem tam s tím, že musím být všemu otevřenější. Myslím, že ze začátku jsem byl nejvíce nesvíj z té ochranky pořád za patama.*“ atd.). Už z toho je patrné, že respondent případné problémy s adaptací nepodceňoval a dobře je zvládl. O kousek dál vysvětlí, kde přišel ke svému *know how* zvládat kulturní šok. Tudiž lze předpokládat i to, že dobře zvládá návraty do Čech. Respondent se přesto poctivě zamýšlí nad tím, které situace vnímá jinak, než by je vnímal před „tím“. Zároveň však zmiňuje svůj „světlý“ stabilní bod při návratech a tím je jeho **nejlepší kamarád** ze školy. Důležité se jeví jeho sebeuvědomění: „*myslím, že každá taková zkušenost vede k relativizaci mnoha věcí*“. Dále: „*Jsem možná větší cynik? Už nejsem radikál?*“ čímž hledá přesnou definici svého prožívání věcí, které **už** považuje za malicherné.

3.3.5. Měřítka hodnot

Písemný doplněk k rozhovorům tvoří dvě části. Jednou je právě v nadpisu uvedené měřítko hodnot a druhou, finální, díky které by měla celá kasuistika dotvořit „obraz v zrcadle“, je bodově formulovaná odpověď na otázku „Kdo jsem já“.

Nejdříve se podívejme na písemně sestavená měřítka hodnot, která respondenti vytvořili. K usnadnění obecného náhledu jsem ze všech vypracovaných odpovědí vybrala vždy tři hodnoty umístěné na tři první místa. Ráda bych upozornila na to, že tato písemná část nebyla doplněna žádnou zvláštní instrukcí. Na rozdíl od té následující, jsem k této respondentovi upozornila, že není omezen žádným počtem, může vypsát hodnoty, které ho napadnou a nejlépe je pak očíslovat od jedné podle důležitosti (ve smyslu: jednička znamená první místo, tzn. nejdůležitější). Tedy může napsat jen jednu, která je pro něj důležitá, nebo neomezené množství.

Se všemi hodnotami, které se objevily na prvních třech místech pracuji v klasifikacích. Pokud se u někoho objevila pouze jedna, popř. dvě hodnoty, zpracovávám je stejně, jako kdyby respondent vypsál tři a více. Tzn., že jsou uvedeny v klasifikačním seznamu a místo třetí zkratka žádná není.

Jiná forma zpracování je pak zvolena u konkrétních případových studií.

Pro toto klasifikační zpracování jsem zvolila čtyři základní kategorie podle obsahu, který se u respondentů objevoval. Ještě jednou opakuji: klasifikace je utvořena podle hodnot respondentů na prvních třech místech.

Respondenti na nejvyšší posty hodnot staví entity týkající se jejich rodin, dále kamarádkých a přátelských vztahů, jako vysokou hodnotu často vidí i post práce v jejich životě a konečně se tu často objevují i hodnoty, které označuji z obecné.

K obecnému náhledu si teď dovoluji přiřadit i množství, kolikrát se která z hodnot objevila. Tato čísla nejsou v žádném případě nějakým statistickým ukazatelem, slouží jen k orientaci ve vytvořené klasifikaci hodnot a do určité míry jsou i motivem, jakým směrem se ubírá další zpracování sebraného materiálu.

Hodnotová klasifikace entit objevivších se na prvních třech místech v žebříčku životních hodnot:

- a) **rodina – zázemí, vztahy, odpovědnost za...**
- b) **jiné blízké interpersonální vztahy – přátelství, kamarádství**
- c) **zvolená profese**
- d) **obecné**

(Pozn.: umístění klasifikačních kategorií neodpovídá přesně umístění u jednotlivců, to také není účelem, proto jsem nezvolila pro oddělení kategorií čísla, ale abecední řazení)

Vyjádření, která jsem později zařadila pod určitou kategorii se různí. Aby i čtenář mohl zvolit své vlastní hledisko a případně si utvořit pro sebe lepší kategorizaci, uvedu teď k jednotlivým skupinám konkrétní odpovědi i s počtem, kolikrát se na prvních třech místech objevily.

Rodina

9 odpovědí typu: *spokojená rodina, zázemí, dobré vztahy s* (respondenti uvádí členy rodiny), *být pohromadě s* (členové rodiny) apod.;

7 odpovědí typu: *zdraví všech v rodině* (popř. *keré mám rád, keré znám*);

3krát jsou hodnotou: *děti*;

1krát příbuzná odpověď: *možnost dobře vychovávat děti*;

5 odpovědí typu: *postarat se o rodinu, zajistit rodinu* (zařadila jsem sem i odpověď *uživit se*, která by mohla být zařazena k hodnotám obecným, ale vzhledem k tomu, že předcházela hodnota „rodina“ a z celkového kontextu vyplývá, že respondentovi jde o to, uživit rodinu, zařazeno sem);

2krát: *vztah s partnerkou* (jiný vztah než kamarádský – bližší zázemí, rodině)

Tzn. celkem 27krát se objevila coby důležitá životní hodnota „rodina“.

Jiné blízké interpersonální vztahy

Na prvních třech místech se celkem 6krát objevil coby hodnota: *kamarád, kamarádi, kamarádství, přátelství*;

Objevila se jedna specifická odpověď: *nezapomínat na své blízké, věnovat se jim*
Celkem 7krát je hodnotou „kamarádství“.

Zvolená profese

10krát se jako přední hodnota objevily odpovědi týkající se zvolené profese (*moje práce, moje zaměstnání, hodně ohňů..., smysl práce* apod., *dobře odvedená práce* apod., *hojovat za dobrou věc, loajalita k církvi ...* - u kaplana)

Profese – jako životní hodnota – je vysoko umístěna 10krát.

Obecné hodnoty

5krát se jako obecná hodnota objevilo *zdraví* (uvedeno už je v rodinných vztazích, ale do této kategorie je vyčleněno „zdraví“, které bylo uvedeno jen jako hodnota bez vztahu k někomu);

2krát – *Bůh*;

2krát – *klidný život*;

A dále specifické odpovědi: *porozumění, svoboda, věrnost, štědrost, pokora, osobní integrita, upřímnost k sobě i k druhým, veselost, klid v duši a předávat ho okolí, láska k lidem, láska.*

20krát se mezi nejdůležitějšími životními hodnotami objevila jedna z obecných hodnot.

Hodnotám v životě jednotlivce se budu ještě dále věnovat, ale už jen ve vztahu k dalším aspektům sebedefinice. Tato fáze byla jen představením hodnot, které byli respondenti ochotni uvést v rámci písemné části jako hodnoty nejvyšší. Dále však budu s hodnotami zacházet v souvislosti s látkou rozhovoru a písemnými odpověďmi na otázku „Kdo jsem já“.

3.3.6. „Kdo jsem já“

„Nejhroznější je vracet se mezi živé. Jednou jsem se po týdnu v mokrém podzemním Sarajevu, špinavý, zarostlý a unavený, dostal zpátky do Prahy. Za několik málo hodin. V Záhřebu jsem z prázdného nákladního letadla ze Sarajeva jenom přeběhl k odhavení pravidelné linky do Prahy. Ráno jsem ještě viděl a cítil válku. Měl jsem ji v očích a v hlavě. A teď, jako bych přistával na jiné planetě. V zablácených botách, s těžkou neprůstřednou vestou a přilbou namísto příručního zavazadla, jsem mezi cestující nezapadal. Celou dobu jsem předstíral spánek, abych nemusel s nikým mluvit a trhat celofán z připravených svačinek. V autobusu z pražské Ruzyně do centra jsem bezděky naslouchal rozhovorům kolem sebe. Kdo má nové boty... a co šéf... a ta kráva nám řekla... Potom někdo ukončil debatu naprosto nevinným výrokem „Já bych ji zabil,“ a ostatní se začali smát. Vystoupil jsem o stanici dřív a zbytek došel pěšky. Nebyla to jejich vina – a nebyla to ani moje vina. Jen se dva cizí světy, dvě těžko spojitelné části člověka, až příliš rychle přiblížily k sobě. Dalo se to stihnout za čtyři hodiny.“

Jan Urban: Všem sráčům navzdory /1996/

Úryvek z Urbanovy knihy reportáží uvádí tuto část coby přenosný most přes předpokládanou ideovou propast psaného a vyprávěného. Reportáže ve výše uvedené knize nejsou tradičním novinářským útvarem, zdají se více osobní, než běžné, informující reportáže. Snad právě proto jsem tu objevila několik sebereflektujících pasáží. Výše uvedená ukázka však jakoby harmonizovala s výpovědí jednoho respondenta v této studii (viz § 108): *„Jediný, co mne vždycky překvapí, je určitá malichernost. /.../ dvě mladý holky bavily o naprostejch hlbostech, ovšem každé, kdo si podle nich myslí něco jiného, je vůl nebo kráva...“*

Už v rozhovorech respondenti představují svůj pohled na život a na svou úlohu v něm. My pak četbou těchto přepsaných rozhovorů odpovídáme sami sobě na nevyčtenou otázku: Kdo je on? Nebo lépe: Jako kdo se vidí? Odpověď opět přes Ricoeura /dle Chrze, 1997/: Vidí se jako ten, který...

Urban si výše uvědomuje, že pocit znechucení z debat lidí v pražské MHD není způsoben nechutností těch lidí, že jen cesta zpátky, byla příliš rychlá a bez možnosti vplutí do jejich „bezstarostných“ myšlenkových pochodů. Stejně tak se uváděný respondent v § 108 vidí jako ten, který možná čeká, „že se někdo na něco zeptá, ale většinou ne, jakoby se raději nechtěli bavit o ničem, co by se mě mohlo podle nich dotknout.“ Kdo tedy jsem? Když se vidím jako ten, který, ač zpátky doma, cítí se jako mezi cizinci?

Odpověď na takovou otázku lze hledat v konkrétním příběhu, interpretace však může do jisté míry význam takové odpovědi ovlivnit. Proto jsem jako doplněk zvolila písemné bodové vypracování takových odpovědí, kdy byl respondent nucen sám sebe velmi stručně a jasně definovat. Musel se rozhodnout, která jednotlivá slova pro definici sebe zvolí, aniž by je mohl nějak zdlouhavě vysvětlovat, nebo obhajovat.

Už v teoretické části jsem zmínila rizika, která si při sběru materiálu tímto způsobem uvědomuji. Je jasné, že o tom, co do výpovědi zahrne a jakým způsobem bude svůj příběh vyprávět, rozhoduje jen a jen respondent. Totéž platí o části písemné. Dohromady však nám tyto části mohou spojit aspekty, které se nějakým způsobem propojují ve všech třech částech: vyprávění, měřítko životních hodnot a odpověď na otázku: Kdo jsem já, a tudíž by mohly být určující pro náhled do sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách.

Na otázku „Kdo jsem já“ odpovídali respondenti na základě instrukce podle Smékala /2002/. Tzn.: dostali instrukci, aby v deseti bodech odpověděli sami sobě na otázku „Kdo jsem já“ a po napsání byla tato instrukce doplněna další. Respondenti si měli své odpovědi přečíst a očíslovat podle důležitosti s tím, že na prvním místě bude ta nejdůležitější, jemu nejvlastnější.

U některých respondentů se stalo, že během sezení nebyli schopni vypsát všech deset odpovědí, tudíž jsem nenaléhala na vypracování této části důsledně.

Pro přehlednost jsem sesbírané odpovědi (stejně jako u měřítek hodnot) utřídila do několika kategorií, které jsem zvolila coby „užitečné“ pro záměr této práce. Všechny odpovědi byly takto snadno zařaditelné, protože jsem nezvolila žádnou předem stanovenou kategorizaci, ale utvořila jsem si svou vlastní podle skutečných

odpovědí. Takto vzniklo šest kategorií, do kterých se dají bodové definice, jak se vidí ti, o které v této práci jde, zařadit:

- a) **obecné kategorie**
- b) **sociální identita v rámci rodiny**
- c) **sociální identita v rámci profese**
- d) **jiná sociální identita**
- e) **vlastnosti a zájmy**
- f) **postoj k životu.**

Nyní představím čtyři konkrétní případy, na kterých budu demonstrovat uvedenou kategorizaci:

K § 37-40: _____ *Kdo jsem já* _____

1. *bojovná /za spravedlnost, za lidi, kterým je ubližováno/*
2. *hubatá*
3. *naivní*
4. *odpovědná*
5. *pracovitá /až nenormálně/*
6. *upřímná*
7. *lajdák na sebe*
8. *extrémista*
9. *citlivá*
10. ---

(Pozn.: u odpovědí této ženy není bez zajímavosti, že je vdaná a má dítě, kategorizaci odpovědí se budeme věnovat po následujících třech dalších ukázkách v souvislosti s jednotlivými vyprávěními a měřítky hodnot)

K §55-59: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. *Jsem otec /snažím se být hodný, spravedlivý a správný táta/*
2. *Jsem manžel /i když vím, že ne ideální/*
3. *Jsem tu pro lidi /jako záchránce?/*
4. *Jsem kamarád*
5. *Jsem pyšný na svou práci /ale i na hasiče kolem a hlavně své kamarády/*
6. *Jsem rád na světě*

...a dál mne napadá spousta věcí, ale to už není tak důležité

K § 80-84: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. *opatrný*
2. *stydlivý /a stydím se za to/*
3. *z malého města*
4. *cílevědomý*
5. *kamarádský*
6. *učenlivý*
7. *pohodlný*
8. *někdy zbrklý*
9. *jeden z třiceti kluků na směně*

K § 100-104: _____ Kdo jsem já _____

1. *otec*
2. *záchranář*
3. *podnikající*
4. *člen týmu*
5. *manžel*
6. *sportovec*

7. *kamarád*
8. *chalupář*
9. *řidič*
10. *kuchař*

Nejdříve ke kategorizacím. Odpovědi patřící k rozhovoru jedné z vojenských zdravotních sester (viz § 37-40) by se do jediné daly zahrnout do kategorie „vlastnosti a zájmy“. Tudiž jsou přesnou odpovědí na otázku „jaká jsem“. V rámci imaginativního aktu „vidění jako“ lze náhled autorky na sebe přeformulovat: „vidím se jako ta, která je *bojovná (za spravedlnost, za lidi, kterým je ubližováno), hubatá, naivní* atd.

Hasič – autor písemných odpovědí k rozhovoru v § 55-59 – nemá, oproti předchozím odpovědím, ve svých ani jednu, která by se dala zahrnout do kategorie „vlastnosti a zájmy“. V první řadě se vidí jako *otec, manžel*, tudíž se definuje sociální identitou v rámci rodiny.

Následně se vidí jako ten, který je tu pro lidi – *zachránce*, sociální identita v rámci profese. Tu záhy střídá tzv. jiná sociální identita – *kamarád* a následuje opět identifikace profesní, která ovšem velice úzce souvisí s oběma předchozími odpověďmi: *jsem pyšný na svou práci (ale i na hasiče kolem a hlavně své kamarády)*. Svě odpovědi ukončuje postojem k životu, vidí se jako ten, který je rád na světě. Za nejdůležitější považuje právě jen ty definice sebe, které vypsál, proto nepokračuje do původně zadané desítky.

Další hasič (§ 80-84) používá k sebedefinici v písemné formě kategorie: vlastnosti a zájmy, jiná sociální identita (*z malého města*) a sociální identitu v rámci profese (*jsem jeden z třiceti kluků na směně*).

Třetí hasič (§ 100-104) se v prvních pěti odpovědích identifikuje s „rolemi“ v rámci rodiny a v rámci své profese, následují vlastnosti a zájmy a na místě sedmém se jednou objevuje jiná sociální identita (*kamarád*).

A nyní se podívejme na uvedené konkrétní odpovědi v souvislosti s životními příběhy a měřítky hodnot lidí, jejichž písemné sebedefinice jsem v předchozí části vypsala (§ 37-40, 55-59, 80-84, 100-104).

Splněný sen malé holčičky

„*Takovej ten sen bejt v armádě jsem já měla už jako malá, patnáctiletá holčička, /.../*“, začíná svou odpověď na otázku, kde se objevil ten nápad, přihlásit se do „nebezpečné“ zahraniční mise, zdravotní sestra. Tato žena je ročník 1962, je vdaná a má jedno dítě. V pasáži pod touto otázkou se ještě objevuje vysvětlení, že „*až teprve na stará kolena jsem přijala tu výzvu do Afgánistánu a pak jsem se armádě upsala.*“ (§ 37)

Respondentka jakoby akceptovala prvotní zájem „badatele“, který vidí v zájmu o zahraniční mise, nikoliv o ni, a drží se tématu Afgánistán. V další části svého vyprávění ani nemůže jinak, protože reaguje na otázky: proč by tuto zkušenost opakovala (zda-li vůbec) a co pro ni osobně bylo nejhorší na adaptaci právě v Afgánistánu. Tady se jeví jako velice důležité věty, kdy se zdá, jakoby respondentka byla mluvčí všech, kteří byli v pracovním týmu s ní, jakoby ani nepostřehla výzkumný zájem o její niterný pohled na sebe: „*Když tam máte možnost pomáhat těm nejubožejším z ubohejch, tam vám to vážně dodá pocit určitý smysluplnosti a důležitosti té vaší činnosti. /.../ díky téhle možnosti uplatnit to, co umíme, u těch nejpotřebnějších, máme myslím všichni takovej velkej pocit zadostiučinění, /.../ všechen ten zdravotní personál chce něco dobrého udělat. /.../ každej z nás je tak trochu husita, že je to i určitá čest, která by nedovolila, dělat něco jen pro peníze.*“ (§ 38)

První část je tedy vzpomínkou, která se týká jejího osobního holčičího přání, které si vlastně vyplnila *na stará kolena*. A na těchto kolenou pak následně přechází do role „hlasatele“ postoje všeho zdravotního personálu v misi.

Další velice důležitou informací, které se nám zčásti v § 38 dostává, je: „*S jednou sestřičkou, s kterou jsme se spřátelily až tam, udržujeme teď poměrně intenzivní kamarádství, což je zjednodušený i tím, že pracujeme v jedný nemocnici.*“

S odstupem po návratu teď respondentka hodnotí: „*přes to, že to bylo tvrdý, to bylo jedno z nejkrásnějších období mého života*“ (§ 39). I v jejím případě, kdy na závěr neopomene zmínit, co jí vlastně umožnilo tento zážitek prožít bez „osobních ztrát“: „*já jsem se vrátila z plně fungujícího vztahu a zase zpět do něj, bez něj bych si v životě ten odjezd nemohla dovolit. Na manžela a syna jsem se těšila. Já jsem měla*

obrovskou výhodou v tomhle tom“ (§ 40). Závěrečná věta vyprávění pak už jen podtrhuje její pohled na sebe v kontextu celospolečenských událostí: „Mne fakt zklamaly úplně jiné věci a to se týká našich politiků“ (§ 40).

Z vyprávění tedy vyplývá, že respondentka se vidí jako ta, které se „na stará kolena“ vyplnil dětský sen být v armádě. Na svůj profesní život se dívá z náhledu na všechny kolem sebe a svým vyprávěním dodává rozhodnutí všech těchto lidí, kteří se rozhodli se zdravotnickým týmem k odjezdu do Afgánistánu, důležitosti a určité legendárnosti. Používá slova jako: husité a čest, potřeba smysluplnosti a důležitost činnosti. Všechna tato prohlášení by mohla být vyjádřením uctívaných hodnot a zároveň potřebou vyjádřit, že i ti, co „tam“ nebyli s nimi, by se na ně měli dívat jako na ty, kteří jsou svým způsobem husité, čestní lidé a profesionálové, kteří potřebují být užiteční tam, kde je jich třeba.

Další událost, kterou zde respondentka zhodnotila jako důležitou pro její další život, je nové intenzivní kamarádství s další zdravotní sestrou.

Nelze však opomenout ani její vyjádření, že si je vědoma, že bez fungujícího vztahu s manželem a synem by si nemohla tuto zkušenost, jež byla jednak splněním jejího dětského snu a jednak zadostiučiněním ve stávající profesi, dovolit.

V písemné části týkající se měřítka hodnot pak respondentka vypsala *zdraví* a to hned na třech prvních postech. Dále už nic nenásleduje.

V kontextu těchto dalších informací nám pak nemusí připadat až tak jednostranně sebepojímací vyjádření k otázce „Kdo jsem já“. V této části se pak respondentka konečně věnuje jen a jen sobě, alespoň v této části vynechává své role, které zastává v rámci profese a rodiny a dalších sociálních vztahů, k těm už se vyjádřila v rámci rozhovoru. Přesto i vlastnosti, kterých si na sobě všímá, korespondují s rolemi, které ve své profesi zastává (možná i v rodině, ale k tomu nelze žádné konkrétní vyjádření přiřadit). V měřítku hodnot se pak vyjádří jen k jediné, *zdraví*, jenž je považováno za hodnotu obecnou, a lze předpokládat, že žena, která pracuje jako zdravotní sestra, ví, proč staví na první (a v tomto případě zároveň jediné) místo právě tuto hodnotu.

Uspěť před klukama

Ženatý mladík s dvěma dětmi pracuje na prestižní hasičské stanici šest let. O nápadu vstoupit na dráhu profesionálního hasiče právě tady vypráví:

§ 55/ Prvotní motivace k nástupu do profesionálního HZS

„U mě to bylo rozhodnutí z neznalosti. Já jsem nechtěl na vojnu, hledal jsem civilku, moje teta tady pracuje na osobním, tak mi tu civilku pomohla zařídit tady. Během té doby jsem se tady do toho docela zamiloval. Měl jsem možnost sledovat ty kluky v práci. Hrozně se mi to líbilo, taková ta představa, že umí pomoci v jakékoliv situaci.“

§ 56/ Proč u této profese zůstávám

„No, mě zatím ani nenapadlo, že bych chtěl odejít, takže jsem nepřemýšlel proč zůstat. Mě ta práce zatím uspokojuje. Tahle naše stanice je prestižní. Vim, že když se budu snažit, tak je tady pořád možnost určitého postupu, je pořád možnost dělat další kurzy. Jsem poměrně ambiciózní a tady mi to vyhovuje.“

Jakoby mladý muž našel něco, co ani nevěděl, že hledá. Zkrátka se do té práce zamiloval. A který z adeptů pasování na rytíře nemiloval své vzory, hrdiny? Tento adept na něco takového zřejmě nemyslel, ale „*možnost sledovat ty kluky při práci*“ a představa, že *“ oni umí pomoci v jakékoliv situaci “*, mu umožnili uvědomit si, v čem se chce realizovat. Takže není se čemu divit, že o jiné profesi respondent nepřemýšlí, on tu svou už našel.

Na následující otázku, co bylo nejnáročnější pro adaptaci v profesi, pak ve stejném duchu odpovídá: *„Pro mne bylo hrozně důležitý, abych před těma klukama uspěl. Měl jsem o ostatních určitou představu, a o sobě, a hrozně moc jsem chtěl být stejně dobrej jako ti druzí“* (§ 57). Z hlediska zpracování těchto materiálů se zdá navíc kouzelné i respondentovo vyjádření týkající se interpersonálních a intrapersonálních očekávání, kdy sám bystře reflektuje, že měl určitou představu.

V předposlední části se pak jeví nosnou informací: *“Ta práce je pro mne strašně důležitá.“* (§ 58)

Část závěrečná, která se týká extrémního zážitku, je pak uzavřena větou, která by se dala citovat na úvod každého náborového řízení do této profese: *“V tyhle práci je ale skvělý, že nejste na něco sám.”* (§ 59)

Respondent se očividně, ani během šestileté možnosti poznat „líbivý svět rytířů ohně“ z blízka, tzn. bez pozlátka na „bezchybných“ mužích, ve svých hrdinech nezklamal. A protože se vidí tak, že *„zapad poměrně rychle“* (§ 57), je vlastně také jeden z nich, aniž by to musel říkat v první osobě.

Připomíná to staré rytířské legendy. Při čtení této výpovědi jsem si vzpomněla na příběh Percivala a jeho pasování do rytířského stavu samotným (tzn. nejčestnějším, nejstatečnějším, nejmoudřejším) králem Artušem. Percival se na rytíře přece nejdříve také jenom obdivně díval a pak se stal jedním z nich. Tato nová role ho pak hnala do toho, být velmi „rytířovatým“ rytířem, zkrátka *„před těma ostatníma klukama uspět“*. A to ho činilo chvílemi lepším, než byli ti, jenž před tím jen jako sluha obdivoval.

Vrátíme-li se ke kontextu řečeného a psaného. Je zde opět protiváha sebepojetí profesního, jako toho nejdůležitějšího. Ve vyjádření písemném se respondent vidí především jako otec a manžel. Pak ovšem pokračuje v „rytířském“ duchu: je tu pro lidi jako záchránce, je kamarád, je pyšný na svou práci (ale i na hasiče kolem a hlavně své kamarády). Důležité je i jeho existenciální hledisko, že je rád na světě.

A mně se nabízí odpověď, aby také nebyl, když z pohledu existencionalistů, žije smysluplný život. Bez toho, abychom byli prospěšní druhým, bychom byli na tomto světě úplnými cizinci. Ale díky pojetí sebe, jako záchránce a navíc otce a manžela, může zřejmě tento muž cítit skutečné uspokojení ze svého života.

Je to dobrá práce

V pořadí třetí odpovědi patří mladému muži, který je *jeden z třiceti kluků na směně* (k § 80-84), je z *malého města* a je zatím svobodný a bezdětný. Zbytek jeho odpovědi se vztahuje k jeho na sobě přečteným vlastnostem. Tento hasič je jedním z těch „šťastných lidí“, u nichž byla jejich profesní volba samozřejmým pokračováním dětských zájmů:

§ 80/ A/

„Já už jsem jako dítě chodil do požárnickýho kroužku. Na vojně jsem dělal řidiče, tak jsem po vojně zkusil jít k hasičům a už jsem tu zůstal.“

V zamyšlení nad tím, proč u této profese zůstává, uvádí: *„Je to dobrá práce. Není to stereotypní. Jsem mezi mladýma lidma. /.../ Taky jako mladej jsem se dostal dost rychle nahoru, byl jsem se záchranářema v Makedonii, zapadl jsem, jsem rád.“* (§ 81)

Respondent navazuje vyprávěním o adaptačních problémech, které se ovšem týkají v podstatě jen „technických“ problémů. Velmi zajímavý je však jeho postřeh, který se týká extrémního zážitku:

§ 84/ E/

„Pro mě, jako pro všechny řidiče, je nejhorší zážitek bouračka. Když je výjezd, snažíte se co nejdřív dostat k místu, ze začátku se to učíte, pak si už myslíte, že to je dobrý a najednou něco takovýho a vy začínáte znova od začátku. Nejdřív si člověk dává pozor na ty okolo, když už důvěřuje tomu, že ty ostatní fakt tu houkačku respektujou, soustředíte se hlavně na tu rychlou jízdu a cestu k cíli a pak se stane, že někdo neuhne a něco se stane a policajti vás pak sankcionujou jako úplně normálního účastníka provozu. Mně se jednou stalo, že u Národního divadla jsem dostal hodiny, bokem jsme to vzali o tramvaj, to auto šlo druhým bokem na nástupiště, kde stáli lidi, tak jsem to zase strhnul, tak jsme tam tak chvíli kličkovali, dopadlo to dobře. Jenomže další měsíc jsem byl celkově opatrnější a zároveň pomalejší. Tak to bylo pro mě na delší zpracování a teď už i rozlišuju k čemu jedem, kdy má opodstatnění riskovat, třeba nepojedu o život, když jedeme ke kočce ve výtahu.“

Zde respondent krásným způsobem reflektuje „profesní“ vývoj řidiče u hasičů, od začátku do první bouračky a od první bouračky dále. Potom vysvětluje svou zkušenost a zároveň konkrétně poukazuje na to, jak svou zkušenost zhodnotil v praktickém profesním životě.

Přesto, že se tento respondent vidí jako *jeden z třiceti kluků na směně* a je ve své práci spokojen, poukazuje na určitý vnitřní rozpor. Explicitně je vyjádřen v písemné

části po sepsaných životních hodnotách (1. zdraví – rodina, kamarádi, přítelkyně; 2. vztah s partnerkou; 3. vztahy s dlouholetými kamarády, které má ještě z dětství), kdy na vysvětlenou píše: „*v práci jsem spokojen, ale do budoucna bych se chtěl vrátit bydlet na malé město, vlastně zpátky domů, do práce bych raději dojížděl, bydlet v Praze se mi moc nelíbí, ale to záleží i na přítelkyni*“ (k § 80-84). To však jen podtrhuje jeho poznání, že práce, kterou si vybral, je dobrá. Raději by ale do ní dojížděl ze svého „malého města“, kam, jak se vidí, také patří.

Jinde to funguje jinak

Poslední ukázka patří k rozhovoru s otcem dvou dětí, ženatým mužem a již deset let profesionálním hasičem. V první řadě se tento muž vidí jako otec. Následují tři role, které zastává v rámci profese: *záchranář a člen týmu* (jako hasič) a *podnikající* (v požární prevenci – vysvětleno v rozhovoru, § 103). Poté, co se bezpečně identifikuje v rámci své profese, přidává další z rolí rodinných: *manžel*. V rozhovoru pak samovolně přechází do osobního života (mimoprofesionálního) jen v závěru:

§ 104/ E/

„Tak člověk se tady setkává s celkově vypjatými situacemi. Obecně lze říct, že ho to může zocelit i v osobním životě. Já si myslím, že v mém životě venku mi to i dost pomáhá. A to i v komunikaci, lidi tady jsou z různých oborů a je fakt, že to člověku dodává i větší přehled o věcech, různých činnostech...

...Ze začátku třeba ty nehody člověk bral více citově a s časem už je to jen o co nejlépe technicky provedené práci. Dojde až k určitému přesahu až do civilního života, že i vypjaté situace v civilu pak člověk nějak racionálně řeší.“

Být hasičem se tedy zdá být pozitivně vnímanou tzv. profesionální deformací, která člověku ledačos přináší i pro osobnostní růst. Přesto, že se tento respondent zmiňuje, že získává pracovní zkušenosti i v jiné skupině lidí a díky tomu si uvědomuje: „*že jsme tady dost uzavřená společnost. Že jinde to funguje jinak i mezi lidma...*“ (§ 103). Vysvětluje, proč mu právě prostředí mezi hasiči vyhovuje: „*Ale*

mně tahle týmová práce absolutně vyhovuje, ale musíte mít ve dvojce člověka, kterému stoprocentně věříte“ (§ 102).

Není pak s podivem, že se respondent vidí jako člen týmu, jinak to přece ani mezi hasiči nejde, vždyť je to „*absolutní týmová práce*“ (§ 102). Důležitější je pak už jen role otce. Otcem zůstane, i kdyby nějakým způsobem o současnou práci přišel. V současnosti se však jeho práce ukazuje být velice důležitou součástí jeho definice sebe sama, která dokonce (v umístění) předčí roli manžela i kamaráda. To respondent následně potvrzuje i v žebříčku svých hodnot, kdy na první místo dává *zdraví všech v rodině*, následuje *moje práce* a na místě třetím je položka *udržet volný čas a dobře ho využít*, která koresponduje s některými identifikačními položkami v části „Kdo jsem já“: sportovec, kamarád, chalupář, řidič, kuchař. Tyto položky jsou umístěny také až za sociální identitu v rámci profese a rodiny. Tzn., že jsou v úplné shodě hodnoty i identita a to jak v obsahu, tak v důležitosti.

3.4. Vnímání sebe v rámci profese

V této práci pouze interpretuji reprezentaci vnímaného sebepojetí – chování a cítění – v souvislosti s profesí, která tyto jedince staví před zkušenost, jež můžeme z hlediska života Středoevropana považovat za extrémní. Dosud jsem se sesbíraným materiálem pracovala jakoby bez rozlišení profesí, které se ve vzorku vyskytují. Na tomto místě se tedy poprvé podíváme na jednotlivé výpovědi jako na reprezentaci sebepojetí v té které konkrétní skupině.

Jde o to, jak vnímá jedinec svou profesní identitu a pokud se v rámci jeho sebeprezentace jeví důležitou, pak i o to, proč tomu tak podle něj je.

Podívejme se nyní na jednotlivé skupiny:

- a) voják
- b) hasič
- c) voluntér.

Při práci s empirickým materiálem se objevuje, zda se jednotlivec cítí být ve své profesi „doma“, či nikoliv. Pokud svou profesní identitu vnímá jako součást osobnosti, která je pro něj důležitá, vysvětluje vlastně většinou i proč.

Voják

V této skupině, jako i těch dalších, jedinci často poukazují na výjimečnost prožívaných vztahů, které v rámci misijní zkušenosti objevili. Dále se tu často objevují výrazy jako potřeba smysluplnosti a významnosti jejich činnosti.

Jak tedy vnímají svou práci?

- „*tam jsem teprv pořádně makal, mělo to význam*“, u tohoto respondenta se v měřítku hodnot objevuje: *bojovat za dobrou věc* (§ 1-4)
- „*Asi dobrodružství, poslání.*“ /.../ „*zvyšuje to prestiž*“ (§ 5-8)
- „*Jel bych*“ /.../ „*kvůli člověku, který mě požádal, z nějakého důvodu, že by to pro něj bylo důležité.*“, v měřítku hodnot se pak u tohoto respondenta objevuje ještě: *smysl práce* (§ 13-16)
- „*věřím, že většina z nás doufá, že to má nějaký smysl*“, „*Pro mě je nejhorší návrat do práce na posádku, to člověk strašně cítí, jak je to něco úplně jiného ta práce tam a tady.*“, v měřítku hodnot je vyjádření: *rád dělám věci, které mají význam* (§ 17-21)
- „*My jsme tam jezdili s humanitární pomocí, měla jsem možnost trávit čas tam s těma lidma v horách.*“ /.../ „*já jsem strašně toužila podívat se tam zase naty lidi, dozvědět se konkrétní zprávy.*“ /.../ „*já jsem měla možnost ostatním vozit jídlo, mohli jsme tam lidem v horách vozit i nějaké drobnosti, oni tam byli vděční i za papír a tužku, čokolády, vodu. Já si myslím, že jsme tam těm lidem dost pomohli a já jsem tam byla moc ráda...*“ /.../ „*strašně moc se mi líbilo,*

že jsem měla možnost mluvit s těmi lidmi v horách, vyprávěli nám svoje plány, co bude po válce a tak.“ (§ 27-31)

- *„jde o to pomoci lidem, kteří stejně takovou válku nechťejí. Byla tam možnost pomáhat lidem v konkrétních rodinách, školách. Pomocť při nákupu potřebného materiálu, všeho, co bylo potřeba k nějakému přežití. Hlavním úkolem bylo zabránit další válce.“ (§ 32-36)*
- *„Když tam máte možnost pomáhat těm nejubožejším z ubohejch, tam vám to vážně dodá pocit určitý smysluplnosti a důležitosti té vaší činnosti.“ /.../ „Ale díky téhle možnosti uplatnit to, co umíme u těch nejpotřebnějších, máme myslim všichni takovej velkej pocit zadostiučinění,“ /.../ „všechn ten zdravotní personál chce něco dobrého udělat.“ (§ 37-40)*

Díky misijní zkušenosti si velká část respondentů uvědomuje rozšíření své identity ještě o novou vztahovou dimenzi. Jedná se o vztahy k lidem, kteří touto zkušeností prošli s nimi. Nyní předkládám opět konkrétní výpovědi:

- *„pocit tam s těma klukama, to jinde nezažiješ.“ /.../ „po první misi jsem věděl, že jsem pro ty kluky schopnej udělat všechno...“ /.../ „naštěstí jsem v armádě furt, s těma klukama pořád trénuju.“, v měřítku hodnot pak respondent uvádí: *kamarádství* (§ 1-4)*
- Odlišnou zkušenost má armádní kaplan, vnímá ovšem přirozený vývoj rezervovanosti ostatních k němu s ohledem právě na jeho postavení. Proto vlastně ani nemůže vnímat takovou oddanost kamarádům: *„Kaplan je tam strašně sám. Člověk ví, že je tam s nimi, ale ne jeden z nich.“ /.../ „Měl jsem lidské pokušení s tou mou skupinou splynout,“ (§ 5-8)*
- *„je mi vlastní takový ten klučičí přístup k partě, proto se mi to svým způsobem líbí,“*, jako jednu z odpovědí na otázku „Kdo jsem já“ má tento respondent: *přítel* (§ 9-12)
- *„vlastně jsem se přihlásil se skupinkou lidí, se kterýma jsme se vzájemně znali a přišlo nám to zajímavý.“ /.../ „když už člověk jede podruhé, potřetí, víceméně je mu jasný, že tam potká stejný lidi a na některý, musím říct, se i*

těší.“ /.../ „S tou adaptací tam je to o to snazší, že tam právě jedete s lidma, kvůli kterejm jste se tam i zapsal.“ /.../ „zvlášť na tu Bosnu vzpomínám rád, tam jsme střídali IFOR, svýho velitele jsem znal, pár dalších kluků taky, od prvního dne jsem tam byl rád,“ v písemné části se pak ještě vyjádří, že je kamarád, mám rád své kamarády a určitě netoužím po velitelských postech, zkrátka být s lidma, na kterých mi záleží (§ 17-21)

- „S klukama jsem neměl nikdy větší problém, můžu se na ně spolehnout.“; zároveň se vidí jako kamarád (§ 22-26)
- „To samé na základně, drželi jsme spolu, to bylo fajn. Někdo měl občas depresi, ale společně to šlo.“ (§ 27-31)
- „Tam bylo dost kluků, kteří šli do první mise aby vydělali peníze na byt a vrátili se a pak se hned rozváděli a pak už jezdí i proto, že je doma nic nedrží. Tam mají alespoň kamarády.“; tento respondent si jako hodnoty váží přátelství a mimo jiné se vidí i jako kamarád a spolupracovník (§ 32-36)
- „Já nemám pocit, že bych měla se všema tam kamarádit, ale ve všechny ty lidi že šestý mám naprostou důvěru, tam jsme všichni kopali za jeden tým, je důležitý, že tam se máte o koho opřít. S jednou sestřičkou, s kterou jsme se sprátelily až tam, udržujeme teď poměrně intenzivní kamarádství, což je zjednodušený i tím, že pracujeme v jedné nemocnici.“ (§ 37-40)
- „vztahy jaký vznikly v šestý polní pod doktorem Sitou, byly naprosto výmečný. S pár holkama jsem žila v jednom stanu, denně jsem je viděla v práci a to, co vzniklo mezi námi, si troufám označit za výjimečný přátelství...“ /.../ „a já věděla, že tam s těmi lidmi jsme byli šťastní,“ (§ 41-44)
- „Dobrý ale je, že jsem tam poznala svou nejlepší kamarádku.“ (§ 45-49)

Pocit z uspokojení z této činnosti se zdá být velmi důležitý už proto, že tito lidé žijí několik měsíců odloučení od svých rodin, domovů. Pokud by tento pocit neměli, nemohli by zřejmě takovou zkušenost dobrovolně opakovat. Vzájemná podpora a důvěra mezi lidmi, kteří žijí na cizím území, v polních podmínkách, vytváří z nich rodinu novou, o to stmelnější, že nemohou po nějaké hádce jen tak někam odejít.

Hasič

U sledované skupiny hasičů, přestože nebyli konfrontováni s dlouhodobým odloučením od rodin, jsem se setkala s podobnými aspekty ve výpovědích jako u vojáků. Velikou roli zde hrají vzájemná důvěra a oddanost a určitý pocit důležitosti a smysluplnosti jejich práce.

Čím je pro ně jejich profese:

- „já chodím do práce hrozně rád. Je to práce pestrá, zajímavá a myslím si, že potřebná.“ /.../ „člověk přišel najednou do styku s věcmi, které si do té doby nedovedl ani představit, ale na to si zvyknete a když s tím můžete něco dělat, je to skvělejší pocit.“ /.../ „Já strašně nerad dělám zbytečnou práci.“ (§ 50-54)
- „Hrozně se mi to líbilo, taková ta představa, že umí pomoci v jakékoliv situaci.“; tento hasič v písemné části uvádí: *Jsem tu pro lidi (jako záchránce?)*; (§ 55-59)
- „Rozhodoval jsem se vlastně ze třech – policajt, voják, nebo hasič a vybral jsem si hasiče, to je asi tak nejbližší pomoci lidem,“ (§ 60-64)
- „ta práce mě hrozně lákala tím obsahem, myslel jsem si, že na ní člověk může bejt hrdej.“ (§ 65-69)
- „Navíc ta práce je zajímavá, není stereotypní. Každý den je úplně jiný,“ (§ 75-70)
- „Je to dobrá práce. Není to stereotypní.“ (§ 80-84)
- „Já jsem to bral i tak, že bych chtěl pomáhat lidem.“; což potvrzuje i ve své písemné identifikaci: *rád pomáhám lidem*; v měřítku hodnot je pak pro něj velice důležité: *zůstat v práci a právě v téhle práci* (§ 85-89)
- „Ta práce není jednotvárná.“ (§ 90-94)
- „Každopádně to není žádná monotónní práce. Já si nedovedu představit, že bych někde ve fabrice bouchal jeden stejnej výrobek za druhým“ (§ 95-99)
- „Je to neustále něco nového.“; respondent se vidí mimo jiné i jako *záchranář* (§ 100-104)

Čím je pro ně tým:

- „Ty chlapi, který mne učili znát oheň a takový ty triky, byli výborný, člověk chtěl být stejnej...“ /.../ „Na takovejch akcích je nejdůležitější, aby se ty lidi v týmu znali a měli se rádi, minimálně aby se snesli. Kamarádství unese hodně.“; jako jednu z důležitých hodnot respondent uvádí přátelství (§ 50-54)
- „Pro mne bylo hrozně důležitý, abych před těma klukama uspěl.“ /.../ „hrozně moc jsem chtěl být stejně dobrej jako ti druzí.“ /.../ „V týhle práci je ale skvělý, že nikde nejste na něco sám.“; písemná část potvrzuje: jsem kamarád, jsem pyšný na svou práci (ale i na hasiče kolem a hlavně na své kamarády), v hodnotách pak uvádí i moje zaměstnání, kamarádství, kamarádi (§ 55-59)
- „tady jsem dost získal respekt třeba k našemu veliteli, nebo k těm starším, který fakt uměj.“ /.../ „hodně pomůže to vědomí, že tam člověk není sám.“ /.../ „když je to něco fakt hustýho, tak si vo tom ještě třeba jen v tý dvojici, která byla nejbliž, povídáme, člověk ví, že tam nebyl sám.“ (§ 60-64)
- u dalšího respondenta je vztah k ostatním explicitně vyjádřen jen v části písemné: mám rád lidi kolem sebe + nemám rád podrazáky (§ 70-74)
- „je to taková moje druhá rodina. Nedávno jsme to s kámošem počítali.“ /.../ „nepřetržitě pořád spolu – hodinově – to je víc než s vlastní rodinou.“ /.../ „Navíc tady každej vo každým ví všechno, my si tady s klukama všechno pořešíme, všechny problémy.“ /.../ „když je něco fakt velkýho, přijedem z výjezdu, sejdem se v kantýně a mluvíme vo tom. Když je to ještě větší, mluvíme vo tom ještě další službu,“; také u tohoto respondenta se mezi hodnotami objevuje kamarádství (§ 75-79)
- další se vidí jako jeden z třiceti kluků na směně, tzn. člen týmu (§ 80-84)
- u tohoto respondenta byla cesta do profi sboru cestou za kamarády z vesnice: „od nás z vesnice sem do profi sboru jezdí ještě dva kluci, takže mě inspirovali i kamarádi.“ /.../ „všechno není ideální, ani vztahy mezi hasičema nejsou ideální, stane se, že někdy to zaskřípe, ale tady je každému jasný, když někoho zrovna nemusí, že vyjít spolu musí, práce je týmová a zásah bez

vzájemný důvěry moc nejde. Většina kluků tady ale vzájemně nejen vyjde, ale jsou i dost dobří kamarádi.“ (§ 85-89)

- *„Tady je hrozně důležitý být zodpovědný vůči všem.“* (§ 95-99)
- *„Taky při zásazích jde hlavně o práci ve dvou lidech, kteří se na sebe musí stoprocentně spolehnout. Na někoho to může působit negativně. Ale mně tahle týmová práce absolutně vyhovuje, ale musíte mít ve dvojce člověka, kterému stoprocentně věříte.“*; respondent se cítí být člen týmu + kamarád. (§ 100-104)

Zdá se, že v této profesi hraje roli jednak pocit určité důležitosti pro společnost. Tento pocit dozajista neplyne z nějaké celospolečenské propagace (u nás není toto povolání zdaleka tak populární jako např. v Austrálii nebo Kanadě), ale právě z vlastní zkušenosti samotných hasičů, kteří si své vzory zvolili až na základě takové zkušenosti. A jednak je tu právě ten aspekt, který na základě zkušenosti práce v týmu téměř každému z respondentů vytanul na mysl, vzájemná důvěra, zodpovědnost vůči druhým a snaha neustále se zlepšovat nejen pro sebe, ale i pro ty druhé, které obdivují.

Voluntér

Práce voluntéra v zahraničí je odlišná od dvou předchozích v tom, že většinou nevyjíždí do nebezpečných oblastí jako účastník předem pevně sestaveného pracovního týmu, obvykle se seznamuje až na místě. To znamená, že stejně jako voják je na dlouho svým způsobem izolován v jemu neznámé krajině. Ale na rozdíl od vojáků a hasičů „nekope za tým“, je v zahraničí více sám za sebe a blíže domácímu obyvatelstvu. Přesto si tito lidé všimají určitých zvláštností, které se objevují v budování vztahů mezi kolegy v zahraničí. Nabízí se tedy předpoklad, že právě pro tyto lidi musí být více než pro jiné důležitý důvod, proč pomáhat v extrémních životních podmínkách.

Podle těchto jedinců je na jejich činnosti láká :

- „Je to práce, která mne zajímá. V tom regionu chci ještě zůstat. Mám to tam rád.“ (§ 105-109)
- „Mě u té práce drží spousta věcí. Naplňuje mě to? Bavi.“ /.../ „to byl pro mě krásnej čas. Myslím, že podruhy bych byl užitečnější, než na první misi. Rád bych využil ty zkušenosti, ale samozřejmě záleží na dalším vývoji událostí...“ /.../ „Chvillemi jsem usínal. Náhle jsem otevřel oči a uviděl totálně vyprahlou krajinu, do nedohledna. Jak se mi to mísilo s těmi sny, bylo mi jasný, že teď to musím udělat tak, aby bylo všechno zelený.“ (§ 110-113)
- „někdo má potřebu chlastat a já mám potřebu potloukat se pořád po nějakých charitách. Když jsem v Čechách, spolupracuju s organizacemi starajícími se o bezdomovce, uprchlíky a ven vyjízdim i za dobrodružstvím...Abych to nesnižoval, já myslím, že je to potřeba někomu pomáhat.“ (§ 118-121)
- „Tehdy to pro mne bylo snad první zpravodajství, které se mě nějak osobně dotýkalo, to dění mi připadalo fakt blízko, ale na druhou stranu daleko, abych mohl něco dělat z domova. Byla to cesta nějak pomoci, nějak se angažovat, zároveň poznat zajímavou zemi a život tam a nebrat to jako rekreant, ale být tam pracovně. To pro mě bylo hodně zajímavý, rád bych zmínil, že jsem neměl nějaký mesiášský motivy...“ /.../ „tahle práce člověka tak nějak vtahuje. Já jsem si po té první akci uvědomoval, že jsem dělal nějaký chyby a měl jsem chuť bejt příště zase užitečnější.“ /.../ „že bych měl iluze, že bych mohl nějakou zemi zachránit, ale někdy se podaří alespoň pro někoho udělat něco užitečného. Člověk to může brát jako obrovskou výzvu,“ /.../ „po každém tom návratu domů si člověk asi uvědomí, co mohl dělat líp. Ale na druhou stranu si zase užívá ty vzpomínky, že něco udělal užitečného, dobře a to mně teda osobně naplňuje novou energii a chutí do dalšího.“ (§ 122-125)

Pomáhat někomu druhému zkrátka může člověka naplňovat určitou energií. A tudíž se stát tou nejdůležitější náplní života. Přesto se i u dobrovolných humanitárních pracovníků zastavíme u vztahů mezi členy pracovních týmů na misi, kdyby totiž nestály za zmínku, oni sami by o nich nehovořily.

- „Na misi jsem měl možnost setkat se s lidmi, kterých si nesmírně vážím, které obdivuju, ale také s lidmi, které považuju za debily. Takže je spousta lidí, které kdykoliv rád uvidím i v Praze. Ale myslím, že v Čechách nám ten blízký vztah nevydrží, s nikým z nich asi nebudu takovej kamarád, jako s tím, s kterým sem vyrostl...“ /.../ „Prožili jsme tam spolu moře času, spolupracovali jsme spolu. Byl tam pro mne důležitěj a já doufám pro něj. Rozloučil jsem se s ním, protože po mém dalším návratu tam se už asi nevidíme. Rozloučili jsme se jen několika slovy, to bylo všechno a dobrý. Bylo mi z toho ale trochu smutno. Je mi jasný, že kdybychom se my dva potkali v Praze, nikdy bychom nebyli kamarádi. Teoreticky bychom se mohli tady scházet, ale on prostě nepatří do mého světa tady. Kdykoliv ho rád potkám, budu mít určitě velkou radost, ale vyhledávat se myslím nebudeme.“; tento respondent se také mimo jiné vidí jako kamarád (§ 105-109)
- „Ta práce venku může být úžasně naplňující, ale v současnosti to nevidím jako cestu svého života. Žít někde život v určitý komunitě lidí, kteří vám v podstatě nikdy nemůžou být úplně blízcí a naopak. Nechci tímhle způsobem žít dlouhodobě.“ /.../ „tam jsem se s pár lidma hodně sblížil. V nějaký formě to přetrvává. I když musím říct, s určitým člověkem to přetrvává, je tam něco společného. S jedním člověkem cítím, že to jsou už jen rezidua...funguje zkrátka to, že tam v jiné kultuře se ti lidi sblíží daleko snadněji, intenzivněji. S někým to vyjde dál a s někým ne, to se uvidí.“ (§ 110-113)

Vzájemné vztahy v této skupině jsou vnímány s nadhledem jedinců, kteří vědí, že se budou z oblasti vracet stejně sami, jako do ní přišli. Všimají si snadnějšího a intenzivnějšího sblížení s těmi, s kterými tam prožili velmi zajímavý úsek svého života, ale uvědomují si, že život „tam“ pro ně znamená zároveň život s jinými lidmi, než život „tady“. Na rozdíl od vojáků, kteří si dost často právě „tam“ ověřili, že přátelství s někým z týmu je pro ně trvalou hodnotou i po návratu. U skupiny vojáků je to však usnadněno tím, jak je v některých výpovědích uvedeno, že zůstávají stále ve spojení, někteří spolu i v Čechách mají možnost spolupracovat a to je k sobě ještě více přimyká.

V euroamerické společnosti žijeme v atmosféře životní filosofie orientace na výkon. Jsou však jedinci, kteří mají jistou zvláštní potřebu **pomáhat druhým**. Tato potřeba může být uspokojována právě díky volbě některé z pomáhajících profesí: lékař, zdravotní sestra, psycholog apod. Co je však další velkou devizou, pozitivně vnímanou mnoha jedinci, kteří se upsali nejen pomáhání, ale i určitému druhu nebezpečí a izolace, to je spojit profesní život s určitým společenstvím lidí, které je těmito jedinci vnímáno vysoce kladně. Zvláště v izolaci cizího prostředí a v nebezpečných situacích se jakoby potvrzuje určité „bratrství“ mezi těmito lidmi. Když o sobě pak tyto jedinci hovoří, velice často přitom myslí na to, že jsou součástí něčeho většího, co je utvrzuje ve smysluplnosti jejich činnosti. Dělají něco pro druhé a díky tomu jsou součástí skupiny lidí, které nezřídka obdivují.

U lidí, kteří mají společnou dlouhodobou rozluku se svým domovem, lze předpokládat vzájemný respekt. Tito jedinci si uvědomují, že rozhodnutí k odluce u těch, kteří jsou na misi s nimi, nemusela být vždy jednostranně jednoduchá. Může to vést k vzájemnému respektu pro takové rozhodnutí, které může být do jisté míry chápáno, řečeno camusovsky, jako určitý druh revolty. Tato revolta samozřejmě může vycházet ze sobeckých motivů, ale pokud směřuje proti zlu, vyžaduje právě podle Camuse /1995/ úctu. Ovšem o takovou úctu jedinec stojí jen v případě, pokud mu jí prokazují lidé, jichž si sám váží, a třeba i těch, pro něž se revolty dopustil.

Příkladem nesobecké revolty může být ukázka z § 122: *“V tu dobu bylo televizní zpravodajství plný právě kosovského konfliktu a problémů okolních zemí. Tehdy to pro mne bylo snad první zpravodajství, které se mě nějak osobně dotýkalo, to dění mi připadalo fakt blízko, ale na druhou stranu daleko, abych mohl něco dělat z domova.”*

Člověk, jenž měl potřebu něco udělat a neseďet jen jako divák u zpravodajství, u něhož měl pocit, že něco udělat má. Tento respondent patří k voluntérům, tzn., že hledal cestu, jak se dostat na Balkán, aby tam mohl pomáhat, nebyl součástí žádné uniformované organizace. Jel vlastně sám za sebe. V tom se voluntéři od dvou dalších skupin respondentů liší.

Hasiče a vojáky spojuje to, že k sobě ve svém útvaru zkrátka patří, a to přesto, že jejich tým byl sestaven někým zvnějšku. Všichni si ovšem uvědomují zodpovědnost

vůči svým kolegům. Hasiči pro častou hrozbu risku svého vlastního života a vojáci v misích především pro nutnost „vydržet“ s ostatními několik měsíců ve zcela cizím prostředí a mnohdy ve vypjaté situaci. Nezřídka se posléze stává, že díky těmto situacím, kde mají možnost určité prověrky charakterů lidí kolem sebe, najdou v sobě někteří jedinci jisté zalíbení a to dokonce hlubší, než s kamarády, které sice znají déle, ale ti s nimi neprošli takovou zkušenost.

U těchto jedinců je pak získání trvalého přátelského vztahu s někým z „ligy výjimečných“ dalším aspektem, který je navrstven na původní, uspokojení potřeby pomáhat druhým.

3.5. Profesní sebepojetí jako cesta k péči o duši

V psychologii existují popisy lidského individua jako bytosti směřující k individualitě, zároveň je však poukazováno na to, že člověk je tvor společenský. Žádný zdravý jedinec netouží být vyobcován ze svého společenství. Pro to, aby naše individuální bytí mohlo dojít naplnění, je důležité znát svojí identitu nad rámec individuality. Tzn., vědět, kam patříme, kdo jsme.

Součástí znalosti o sobě, tedy toho, kdo jsme, je i sebepojetí profesní. Pokud člověk ví, kdo je, přijímá to a může se jako takový realizovat, může předpokládat, že nebude se svým životem nespokojen. Pokud dokonce jedinec považuje za svou potřebu pomáhat druhým a tuto potřebu uspokojuje v rámci své profesní realizace, může to jeho život naplňovat obsahem, který je už od předkřesťanských dob považován za smysluplný a dobrý.

Díky takovým činnostem může jedinec chápat smysl svého života už jen v tom, že zkrátka chodí do práce. Takové uspokojení může mít více rovin. Podle výpovědí našich respondentů lze vyčíst, že je jednak důležité, dělat něco dobrého pro lidi, tzn. pro nemocné, trpící, v nebezpečí. Jednak je důležité vědět, že jsem udělal svou práci

dobře, protože dobře odvedená práce znamená dobrý pocit z takové práce. A jednak jde o to, uspět před těmi, ke kterým patřím, před svými kolegy, popř. nadřízenými, které respektuji, obdivuji. Uspokojení z takové činnosti je pak vysoce kladně hodnoceno a to často mnohem výše, než uspokojení z nějakých koníčků.

Část respondentů uvádí jako důvody setrvávání v takové profesi i to, že taková práce není stereotypní, každý den je jiný. V souladu s Marxovým /1990/ postřehem, týkajícím se dělníků ve velkých továrnách, ve výpovědích několikrát zaznělo, že by jedinec zkrátka nemohl pracovat někde u pásu a odebírat stále stejné výrobky jeden za druhým. Ta možnost změny, dobrodružství a bezprostřední vědomí smysluplnosti práce, která není jen prostředkem k vydělávání peněz, může poskytovat pocit autentičnosti při veškeré činnosti u těchto respondentů, i když jsou v práci, tzn. v pracovním procesu. U některých pomáhajících právě hlavně a možná jen v práci. Na rozdíl od dělníků u pásu, kteří, podle Marxe /1990/, v práci nemohou být při sobě, jsou mimo sebe, lidé sledovaní v této práci jako pomáhající, jak se zdá, při sobě jsou. Jejich profese je součástí jejich identity. Tudíž nemusí fungovat jako automaty bez duše, kteří mají potřebu z práce utíkat zpět „k sobě“. Takový dělník, jenž stojí u pásu deset hodin denně (po regulaci samozřejmě osm, ale za dob Marxova Kapitálu to bylo i déle) a nemůže zažívat pocit uspokojení z výsledků takové činnosti, pak hledá po práci nějakou drogu, díky níž se na chvíli od činnosti u pásu oddělí. V tomto případě je práce pouze prostředkem k vydělávání peněz a tím k přežití.

Naši respondenti pak naopak reflektují, že sama práce, jenž je součástí jejich sebepojetí, je pro ně drogou. Pokud je totiž něco součástí naší osobnosti a je to vnímáno námi i naším okolím vysoce pozitivně, není třeba od toho utíkat a vědomí toho, že my se vidíme tím, kým se vidět chceme (např. záchráncem, ošetřovatelkou, učitelem) v rámci reálného sebepojetí, nám může posloužit k „dobrému“ směřování na naší celoživotní dráze.

Výše v textu už jsem uvedla jeden citát z Franklovy knihy ...A přesto říci životu ano /1996/, který se týká naší otázky po smyslu života. Tato otázka podle něj není na místě, spíše bychom se měli ptát, co od nás život ještě očekává. Nemáme se tudíž ptát a čekat, ale máme rovnou životu odpovídat v činech. V jiné své knize Frankl /1996/ píše: „Práce může být zvláště polem, na němž stojí jedinečnost individua ve

vztahu k pospolitosti, a tak nabývá smyslu a hodnoty. Tento smysl a tato hodnota lpí však na výkonu vůbec (jako na výkonu pro pospolitost), nikoli však na konkrétním povolání jako takovém. Není tomu tedy tak, že snad jen jedno určité povolání nabízí nějakému člověku možnost naplnění.“ /s. 114/

Podle Frankla /1996/ tedy nejde o to, vybrat si práci, ve které budu mít už z principu její náplně možnost pomáhat druhým. Jde především o to, dělat v té práci cosi navíc. To, cosi, je vklad právě té třetí součásti osobnosti, na kterou se v psychologii zapomíná, ducha. Nezáleží na tom, zda je člověk lékař, sekretářka nebo horník, důležité je, jak svou práci vykonává. A tady zase nejde jen o technicky dobře provedenou práci, ale především o náš duchovní vklad do této činnosti. I když na druhou stranu, co takový horník? Osm hodin v temné šachtě ručně zbíjí a rube, oči protře, až ho zase po osmi hodinách výtahem vyvezou na normální vzduch. Má takový urvaný chlap možnost vkládat ducha do své práce? U něj to bude spíše jen nutný prostředek k vydělávání peněz. Co také na Ostravsku dělat jiného? V této profesi by pak jedinec mohl najít určité uspokojení jen díky osobní potřebě fyzicky se vyčerpat, samozřejmě hraje roli i vědomí, že díky této práci uživí rodinu. Avšak fyzická vyčerpanost a práce do úmoru, ač to zní poněkud morbidně, může člověka duševně kultivovat jiným způsobem.

Patočka /2002/ se zabývá zajímavou myšlenkou, která je reakcí na filosofii devatenáctého století – filosofii kultu člověka, tato myšlenka se týká nezbytnosti lidské práce pro uchopení nekonečnosti. Pokud člověk vydrží, „hrábně si na dno“, může se dostat k sobě, k pravdě a smyslu vši existence. Ovšem právě Patočkovy tři životní pohyby nás dostávají od hegelovských myšlenek ještě dále. Zatímco ve filosofii kultu člověka docházíme ke glorifikaci lidské práce, námahy, jakožto té nejdůležitější lidské činnosti. Důležitější než milování nebo boj, protože jde o výdrž, díky níž se člověk dotkne hloubky nekonečna. U Patočky /2002/ je práce a boj určitým sebezprodloužením, tzn. teprve cestou k péči o duši, ale ještě nemusí být dotknutím se nekonečna. Zážitek, jež nám umožní pochopit naše pobývání, náš „skutečný“ životní pohyb, můžeme očekávat u lidí, kteří se ocitli v ohrožení vlastního života (viz např. Sartrovu Zed', 2001; nebo Franklovo ...A přesto říci

životu ano, 1996) a zároveň mají možnost ztotožnit se s osudy trpících lidí kolem sebe.

Podle Patočky /1996/ je tou nejvyšší hodnotou, o kterou v životě jde, „*péče o duši*“. Stejně tak někteří naši respondenti uvádějí, že je právě v jejich profesi drží tato péče, ve smyslu určitého seberozvoje (viz odpovědi k otázce pod zn. B). Respondenti, kteří se vyjadřují k tomu, co je motivuje u jejich profese zůstat, popř. proč opakovat misijní zkušenost, často hovoří o možnosti dalšího vzdělávání, získávání nových zkušeností atd. Tzn., že hovoří o možnostech seberozvoje.

Teprve však takovou zkušeností, která nás postaví před prožití okamžiku **pravdy**, která nám umožní setkat se se sebou samým (a tu může prožít i horník a kdokoliv jiný a třeba vůbec ne v práci), se můžeme dostat k pochopení, oč v životě opravdu jde a tím dospět k opravdové snaze pečovat o duši, jako o to nejdůležitější.

Stejně jako Grof říká: *„Pouze ti lidé, kteří ve svém životě skutečně prožili blízkost smrti, budou na biografické rovině zakoušet pocit ohrožení života nebo pomíjivosti“* /1992, s. 19/, tak říká dívka v § 42: *„Tam si teprve člověk uvědomí, jak my jsme bohatej stát, jak nám tady nic nechybí. Tam teprve vidíte opravdový lidský utrpení...“* a jiná dívka v § 46: *„co má člověk možnost zažít a vidět venku je strašně vzácná věc. Člověk si díky tomu uvědomí, že k životu mu stačí fakt jen málo.“*

Díky tomuto uvědomění si, pak člověk začne jinak vnímat některé věci, jak také značná část respondentů ve svých výpovědích uvádí. To mne vede k zamyšlení nad tím, že je vlastně jen přirozené, že lidé, prožívší podobnou zkušenost spolu, potřebují pobývat spolu i poté, co se vrací do jiného prostředí. Člověk, který mi byl nablízku v okamžiku tohoto sebeuvědomění, v okamžiku dotyku nekonečna, pochopení malichernosti honby za věcmi, je určitou živou připomínkou, že to nebyl sen. Je totiž velice snadné tento prožitek v jiném prostředí jakoby odložit nebo pozapomenout. Někteří respondenti uvádějí:

- *„A navíc něco se po návratu ztrácí. To něco, co nabydete venku, myslíte si, že to máte, ale tady už zase zajedete do jiných kolejí.“* (§ 8)
- *„...tam odsud se člověk vrací se spoustou neshleditelného...“* (§ 42)

- „Je fakt, že se člověk vrací se spoustou nesdělitelného. Je hodně věcí, které ho venku napadnou, ale těm lidem kolem to říct nemůže. A stejně tady, přivezu si sice spoustu zážitků, ale tady to nemá cenu nikomu vyprávět, člověk má pocit, že sem to nepatří.“ (§ 109)

Po návratu z extrémního prostředí někteří jedinci vyhledávají společnost těch, s kterými by mohli znovu sdílet to něco, co se po návratu ztrácí. V románech z fronty ze všech minulých válek, v nichž autoři zpracovávají své vlastní zkušenosti, se často objevuje určitá potřeba navrátilců setkávat se s těmi, s nimiž prožili válečné hrůzy. Proč se mají potřebu setkávat lidé, kteří by se, neprožívší takovou zkušenost, nikdy nevyhledávali? Tito jedinci spolu prožili něco, co je v dalším životě nějakým způsobem ovlivňuje, to něco, ač je zasunuto k nepoužití v praktickém životě, pak mohou sdílet jen spolu. Neznamená to, že prožitek pochopení existence musí zaznamenat ve vyhrocené situaci každý. Neznamená to, že takový prožitek a okamžik pochopení lidské konečnosti a malichernosti různého lidského konání ovlivní člověka natolik, že zcela změní svůj praktický život. Je to jen jedno z vysvětlení, proč je tolik důležité právě pro ty, kteří prožili cosi nesdělitelného v extrémní situaci ve společenství s někým dalším, aby se i nadále setkávali. Přesto, že naši respondenti nebyli konfrontováni přímo s bojovou frontou, jejich interpersonální potřeby jsou po návratu z nebezpečné situace, či z izolace do značné míry podobné s těmi románovými.

Ti, kteří nemají možnost být součástí specifikovaného společenství, pak poukazují na to, že se něco po návratu ztrácí, už takové zkušenosti ani nemohou konfrontovat s někým dalším, protože zkrátka nebyli v takové situaci, či postavení, aby mohli takové prožitky sdílet. Jedinci, kteří zažívali extrémní životní podmínky s někým, koho vnímají jako blízkého (a je reálné se s takovým člověkem vidat i po návratu), odvázejí s sebou do „starých kolejí“ připomínku takové zkušenosti v živém vztahu. Což respondenti, kteří takovou zkušenost mají, hodnotí vysoce pozitivně.

Nerada bych ve čtenáři vzbudila dojem, že práce v extrémních životních podmínkách přináší jen zkušenosti, které mohou vždy a jedině kultivovat jedince v bytost pečující o svou duši. Během své praxe u rychlé záchranné zdravotnické

služby a posléze v charitativní organizaci jsem se samozřejmě setkala se spolupracovníky, kteří svou službu „lidem“ nevnímali pozitivně ani z mála. Někteří z nich pak zvolili jinou profesní cestu a mohlo se stát, že právě jinou volbou rozkvetli. Stejně jako Frankl /1996/ vysvětlil jedné ze svých pacientek, že nemusí být zrovna lékařka, aby se v životě mohla cítit užitečná, někteří jedinci se cítí daleko „užitečnější“ jinde, než v pomáhající profesi. Nejde totiž jen o explicitní obsah té které profese, ale o to, jak tu práci děláme a dáváme-li jí něco navíc.

Setkala jsem se i se spolupracovníky, kteří přesto, že cítili, že práce v charitě je nenaplnuje, zůstávali. Někdo se zhroutil velmi nápadně a jiný jen zkrátka svou práci nějak odbýval. Takový člověk ve své práci „nerostl“, skomíral. To mohlo být způsobeno nejrůznějšími příčinami, třeba jen špatným rozhodnutím pracovat v izolaci (pokud se to týkalo mise), nebo byl problém mnohem složitější.

„Přirozenými reakcemi“ na nepřirozené situace se zabývají různí autoři. V tomto směru se hovoří o depresích z jednotvárnosti podnětů / Zuckerman, 1994/, o deprivacním syndromu z dlouhodobého života v izolovaném prostředí /Mikšík, 1980/, nebo dokonce o možnosti prožít posttraumatický stresový syndrom /Vizinová – Preiss, 1999/.

Mou cílovou skupinou této studie však byli právě lidé, kteří svou práci mají jako něco, co je kladně vnímanou součástí jejich osobnosti. Specifikovatelný extrémní zážitek pak nevnímají jako cosi, co je poznamenalo negativně, ale je vnímán spíše jako situace, na které si respondent uvědomil něco důležitého pro svůj další život. Nekladla jsem si dopředu podmínku, že se chci setkávat právě s lidmi, kteří jsou ve své profesi „šťastní“. Jen jsem věděla, že lidé, s kterými si sjednávám sezení, zůstávají ve své profesi i po absolvování mise, popř. po absolvování nejméně dvou let na akční hasičské stanici. Tzn., že zde byl určitý předpoklad, že mi tito jedinci vysvětlí, co je u takové práce drží, popř. proč by chtěli zkušenost mise opakovat.

Ve skupině jedenácti hasičů všichni do jednoho hovoří o tom, že **jsou ve své profesi spokojeni**. Hovoří pro to aspekty: nejednotvárnost práce, dobrodružství, určité bratrství mezi některými z nich a možnost vyrůst vedle ostatních „ve statečného muže“. Samozřejmě se zde objevují i aspekty, které nejsou vnímány všeobecně kladně: finanční ocenění práce, časový režim služeb, „pár blbců ve

skupině“. Přesto tyto aspekty u nikoho nezpůsobily zvrát v negativní hodnocení profese.

Vojáci – misionáři , až na jednu výpověď (§ 13-16), vnímají zážitek mise kladně. A to i přesto, že někteří (§ 9-12 a 32-36; tzn. dva vojáci) vypovídají, že do další mise by jeli jen za určitých podmínek. Ani jednoho z těchto jedenácti respondentů nevedl zážitek z mise k opuštění stávající profese. Vojáci vidí lákavost takového zážitku v možnosti zažít něco, co jim může umožnit právě jen tato příležitost. Tzn., že mise je pro ně určitým dobrodružstvím, ale také možností naučit se něco nového, pro některé je dokonce možností realizovat svou potřebu někomu pomáhat na aktuálně potřebném místě. Stejně jako u hasičů je pro vojáky velice důležitý zážitek sounáležitosti s ostatními ve skupině, ke které v „izolaci“ cizího prostředí patřili (potiže se sounáležitostí právě jen u respondenta s vnímaným nepříjemným pocitem na misi – viz § 13-16).

Voluntéři vidí jako lákadlo, stejně jako předchozí respondenti, nejednotvárnost, dobrodružství, možnost poznávat jiné lidi, zvyky, země a tím vlastně rozšiřovat své vlastní obzory. Objevuje se i jisté uspokojení z pomáhání druhým. U dvou z této pětičlenné skupiny respondentů se voluntérství jeví dokonce jako životní styl (§ 118-121 a 122-125). Tito dva muži hovoří přímo o jisté potřebě něco dělat někde, kde je toho třeba a to je podle nich právě u lidí extrémně vyloučených „z normálního života“.

Mnoho respondentů jako motiv rozhodnutí k odjezdu do války, popř. k rozhodnutí zůstat u riskantní profese uvádí možnost posunout se někam dál, získat nové zkušenosti, naučit se něco nového. Možná je to zvláštní lidská potřeba po sebezprodloužení, potřeba se neustále vzdělávat a rozvíjet, neustrnout. A právě ona vede některé jedince k dobrovolnému zakoušení extrémních životních podmínek v rámci služby potřebným.

Je jisté, že každý takový zážitek v sobě člověk nese. Nemůže o všem, co zažil, jednoduše hovořit. Některé zážitky jsou neverbalizovatelné a některé jsou podle jejich nositelů nepřenositelné. Jeden český zahraniční zpravodaj ve své knize reportáží píše: *„O některých konkrétních detailech je velmi těžké mluvit a člověk si je někdy raději nechá pro sebe. Z paměti je však stejně nevymaže. I proto považují za nutné*

občas odjet na chalupu, sednout si na zahradu a u sklenky dobrého vína přemýšlet o životě. O malichernosti našich žabomyších sporů a hádek, i o tom, že kvůli povolání nemohu někdy svým blízkým říkat pravdu.“ /Mikoláš, 2003, s. 11/

Nelze předpokládat, že každý jedinec bude lepší jen tím, že měl možnost konfrontace se situací války, katastrofy, ohrožení. Nelze se to domnívat ani v případě, že se takový člověk dobrovolně do této situace přihlásí jako jeden ze záchranářů. Na druhou stranu je však nutné vědět, že ne každý, kdo prošel takovou zkušeností, musí ji prožívat se striktně negativními následky na své osobnosti.

Je zřejmé, že ani dobrý pocit z práce není železnou obranou před jakýmkoliv psychickým problémem. Člověku je z některých situací občas úzko, ale právě vědomí, že je na svém místě, může být určitým pozitivem vyvažujícím chvilkové slabosti. Tato slabá místa pak v prostředí izolace od domova z velké části vyplňují také lidé, nejen pocit užitečnosti. Lidé, kteří jsou kolem a je více než žádoucí, aby bylo pečlivě vybíráno, kteří jedinci spolu budou např. sdílet jeden stan. Pokud takové vztahy rozkvetou v krizových situacích, jedinci pak své „bezpečné stany“ vyhledávají i v situaci návratu, popř. volna.

Není tedy vůbec s podivem, že v měřítku hodnot respondenti neopomíjejí hodnotu: kamarád, kamarádství. I v rozhovorech často hovoří o vytvoření výjimečných vztahů za neobvyklých životních podmínek, popř. v nebezpečných situacích.

3.6. Hodnota rodinných vztahů pro pomáhající v extrémě

Ráda bych se ještě zastavila u tématu, o kterém se respondenti v rozhovorech téměř nezmiňují. Jak by také mohli, vždyť otázky se točí kolem profese. Přesto je často používanou definicí v písemné části. Je to rodina, rodinné vztahy, děti. Členové rodiny jsou často uváděni v měřítku hodnot a respondenti své sebepojetí často

vymezují v rámci svých rodinných rolí. Pokud jedinec své sebepojetí vymezil v jiných kategoriích, než sociální identitou v rámci rodiny (viz písemné výpovědi k § 27-31, 50-54, 60-64, 65-69, 70-74, 75-79, 80-84, 85-89 a 122-125), uvádí členy rodiny v měřítku hodnot, tudíž jsou pro něj něčím, o co v životě jde. Jen ve dvou případech se stalo (§ 37-40 a 41-44), že respondentky neuvedly rodinu ani vztahy k jejím členům v měřítku hodnot a zároveň své sebepojetí nevymezily v rámci sociálních rolí v rodině. Obě ženy jsou ve středním věku, jedna je svobodná a bezdětná a žije v podstatě hlavně pro svou práci. Druhá je vdaná a má jedno dítě, o svém vztahu k manželovi a synovi však hovoří v písemné části (viz § 40/ D/), tato žena doslova hovoří o „*plně fungujícím vztahu*“. Lze se domnívat, že se při písemných odpovědích soustředila hlavně na aspekty své osobnosti, které jsou mimo sociální role, což charakteru její písemné části odpovídá. V rámci profese a rodiny se vymezila už v předchozím rozhovoru a v písemné části se soustředila spíše na to, jaké má podle sebe vlastnosti. V měřítku hodnot pak vyzdvihuje hodnotu obecnou: *zdraví*. Podle charakteru její výpovědi je i pro ni rodina důležitou životní hodnotou. Jak doslova uvádí: „*já jsem se vrátila z plně fungujícího vztahu a zase zpět do něj, bez něj bych si v životě ten odjezd nemohla dovolit. Na manžela a syna jsem se těšila. Já jsem měla obrovskou výhodu v tomhle tom.*“ (§ 40/ D/)

Přesto, že by se mohlo na první pohled zdát, že lidé, kteří „vyhledávají“ dlouhodobé odluky od rodin a jsou fanatici své práce a oddaní svým kamarádům, nejsou schopni ocenit hodnotu rodinných vztahů, opak je pravdou. Právě ti, kteří hovoří o tom, jak je jejich práce pro ně důležitá a vztahují se k ní i jako k životní hodnotě, k součásti svého sebepojetí, oceňují důležitost rodiny a zázemí, blízkých vztahů. Možná je někdy třeba opustit na čas své blízké, popř. ocitnout se v situaci nebezpečí, aby si člověk skutečně uvědomil, kteří lidé jsou pro něj tou největší hodnotou.

Tuto kapitolu bych ráda uzavřela citací z písemné výpovědi voluntéra (k § 122-125), který se k měřítku životních hodnot vyjádřil:

„Mám pocit, že jsem aplikující (aniž příliš věřící budhista). Tudíž: 1. klid v duši a předávat ho svému okolí, 2. nezapomínat na své blízké, věnovat se jim kdykoliv to

jde, a pak všechno ostatní, nejdůležitější je ten klid a spokojenost. Myslím, že i nemocnej člověk může být docela spokojený.“

Uspokojení z profese, kterou lze označit za pomáhající a která je zároveň riskantní a někdy izolující od rodiny, může být zároveň uspokojením ze života, jak je žít. Odjezd kamsi, popř. zážitek ohrožení vlastního života, může být cestou, jak lépe pochopit, o co v životě skutečně jde. Nemusí být tedy jen nutně bouračem „rodinného štěstí“. Může naopak sloužit k tomu, že se takový jedinec rozvzpomene na ty, kteří jsou pro něj nejdůležitější a následně bezpečně tyto vztahy zhodnotí.

Zůstává však otázkou, jak to, že jedinec pro takovou zkušenost riskuje vlastní život, vnímají členové jeho rodiny. Zda to, že respondenti reflektují, co si na konkrétní zkušenosti uvědomili a následně odnesli coby pozitivně vnímané poznání do běžného života, stejně pozitivně vnímají jeho blízcí. A právě tyto otázky by mohly být inspirací pro další takto zpracovávanou studii.

4. Závěr

Cílem této studie bylo vytvořit určitý náhled do sebepojetí pomáhajících v extrémních životních podmínkách za situace:

1. metodou sběru dat bylo strukturované interview
2. doplňkovou metodou sběru byla písemná část obsahující měřítko životních hodnot a desetibodové vyjádření k otázce „Kdo jsem já“
3. metodou k interpretacím byly postupy narativní psychologie s použitím nestandardní kategorizace
4. výklad významů se nesl v duchu existenciální filosofie.

Použitá ústřední i doplňková metoda se v pátrání po sebepojetí výše specifikovaných osob osvědčila. Ve sběru dat hrála pozitivní roli i skutečnost, že jsem nebyla v roli hodnotitele, který by mohl ovlivnit jejich případnou další kariéru, respondenti si navíc byli vědomi, že výpovědi jsou striktně anonymní.

Značnou nevýhodou je časová náročnost takové práce. Jedná-li se však o omezený počet respondentů (v mém případě to bylo dvacet sedm osob), lze takový postup použít.

Interpretace vyprávění životních příběhů z hlediska narativní psychologie je velice inspirativní metodou pro kvalitativní výzkumy týkající se identity.

Tato studie tedy obsahuje popis vhodných postupů ke zkoumání sebepojetí. Zároveň poskytuje náhled do prostředí, kterému se v České republice zatím, z hlediska kvalitativních výzkumů v psychologii, přílišná pozornost nevěnuje. Hasiči i jedinci vyjíždějící do misí jsou vděčným „terčem“ nejrůznějších písemných testů. Kvalitativně se situací profesní zátěže věnují kliničtí psychologové. Ale pokud jde o jedince, kteří se ve své náročné práci ještě nezhroutili, zdroje jsem nenašla. Mnoho testových a dotazníkových materiálů zpracovávají personální psychologové u hasičských sborů, vojskoví psychologové nebo dokonce vojenští psychologové v Expertním centru vojenské psychologie v Praze. Žádná z těchto institucí mi však zatím nedala odpověď na otázku, jak tito živí jedinci své zkušenosti prožívají, co je

pro ně v životě nejdůležitější a proč se do prostředí extrému vracejí. A právě situace náslechnů těmto lidem, kdy svým zkušenostem vkládají důležitost jejich obléknutím do příběhů, ukazují daleko jasněji, jak jedinec sám sebe vnímá.

Zdá se, že jedinci, kteří svou profesi přijímají jako součást své osobnosti, a to dokonce jako součást, kterou vnímají vysoce pozitivně, jsou spokojeni nejen s profesní volbou. Tzn., že případný opakovaný zážitek izolace od normálního prostředí (u misionářů), popř. riskování vlastního života pro druhé (u všech) a časté setkávání s ošklivými úrazy, bídou a trpícími (u všech), nemusí mít vždy nutně za následek jen negativně vnímané změny osobnosti. Respondenti této pilotní studie jsou toho příkladem.

Výsledky ukazují, že vysoce pozitivně vnímaným aspektem usnadňujícím adaptaci v extrémním prostředí je víra ve smysl činnosti, důvěra ve spolupracovníky a možnost obstát před svými vzory. V situaci znovuzařazení do „normálního“ životaběhu je pak takovým člověkem vysoce hodnocena existence rodinného zázemí a případná možnost být ve styku s „kamarády z ligy výjimečných“.

Tato zjištění mohou vést k domněnce, že pokud si jedinec sám sebe váží, svou profesi vnímá jako součást vlastní osobnosti a může-li dokonce svou situaci konfrontovat s lidmi, kterých si váží, popř. je považuje za kamarády, je pak mnohem více odolný vůči případným stresům a selháním v situacích extrému.

Zkušenosti z této práce mne inspirovaly k nápadu podnítit podobné zkoumání v rozšířené formě s nejbližšími rodinnými příslušníky osob, které pracují v extrémních životních podmínkách. Ve výsledku této práce se ukázalo, že pokud je jedinec s právě výše specifikovaným typem profese spokojen, je pro něj důležitá, může pozitivně ovlivnit jeho blízké vztahy a celkový pohled na život. Je však otázkou, zda stejně pozitivně vnímají tyto postoje jeho blízcí, kteří s podobnou zkušeností konfrontování nebyli.

Literatura

- Blatný, M. – Osecká, L. – Macek, P.:** Sebepojetí v současné kognitivní a sociální psychologii. *Česko-slovenská psychologie*, 37, 1993, s. 444-453.
- Blatný, M. – Plháková, A.:** Temperament, inteligence, sebepojetí. Brno, Psychologický ústav AV ČR 2003
- Camus, A.:** *Cizinec*, Pád. Praha, Mladá fronta 1966
- Camus, A.:** *Člověk revoltující*. Praha, Český spisovatel 1995
- Čermák, I.:** Hermeneuticko-narativní přístup k validitě interpretace nálezu v kvalitativně pojatém psychologickém výzkumu. In: *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Sborník příspěvků ze symposia „Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii“. Praha, PsÚ AV ČR 1999
- Čermák, I.:** Hledání životních příběhů (Integrativní funkce narativního já). In: *Integrativní funkce osobnosti*. Sborník příspěvků z konference k životnímu jubileu prof. PhDr. Vladimíra Smékala, Csc. Brno, FSS 2000
- Frankl, V. E.:** ...A přesto říci životu ano. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1996
- Frankl, V. E.:** *Lékařská péče o duši*. Brno, Cesta 1996
- Frankl, V. E.:** *Vůle ke smyslu*. Brno, Cesta 1997
- Fromm, E.:** *Strach ze svobody*. Praha, Naše vojsko 1993
- Fromm, E.:** *The sane society*. London, Routledge 1991
- Grof, s.:** *Dobrodružství sebeobjevování*. Praha, Gemma89 1992
- Hoskovec, J.:** Americký funkcionalismus. In: *Psychologie XX. století I*. Praha, Karolinum 1999
- Chrz, V.:** Imaginativní akt „vidění jako“ v pojetí Paula Ricoeura. *Bulletin PsÚ*, 3, roč. 3, 1997, s. 1-14.
- Chrz, V.:** Možnosti narativního přístupu k autobiografickému rozhovoru. *Bulletin PsÚ*, 1, roč. 9, 2003, s. 21-57.
- James, W.:** *The principles of psychology*. Chicago, Encyclopaedia Britannica 1990
- Jaspers, K.:** *Úvod do filosofie*. Praha, UK 1991

- Jones, J.:** Tenká červená linie. Praha, Knižní klub 2001
- Kierkegaard, S.:** Bázeň. Nemoc a chvění k smrti. Praha, Svoboda-Libertas 1993
- Marx, K.:** Capital. Chicago, Encyclopaedia Britannica 1990
- Mikoláš, R.:** Zápisky z válek a katastrof. Praha, Radioservis 2003
- Mikšík, O.:** Psychologie hromadného chování. Praha, UK 1980
- Patočka, J.:** Péče o duši I. Praha, Oikoymenh 1996
- Patočka, J.:** Péče o duši III. Praha, Oikoymenh 2002
- Sartre, J. P.:** Marxismus a existencialismus. Praha, Svoboda 1966
- Sartre, J. P.:** Zeď, Nevolnost. Praha, Levné knihy KMa 2001
- Smékal, V.:** Pozvání do psychologie osobnosti. Brno, Barrister & Principal 2002
- Urban, J.:** Všem sráčům navzdory. Praha, GplusG 1996
- Vágnerová, M.:** Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. Praha, Portál 2000
- Vizinová, D. – Preiss, M.:** Psychické trauma a jeho terapie (PTSD). Praha, Portál 1999
- Zuckerman, M.:** Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. Cambridge, Cambridge University Press 1994

PŘÍLOHY

- 1. Přepisy rozhovorů z diktafonu**
- 2. Přepisy rukopisů k jednotlivým rozhovorům – osobní hodnoty a desetibodová charakteristika „Kdo jsem já“**

Příloha

1. *Přepisy rozhovorů z diktafonu*
2. *Přepisy rukopisů k jednotlivým rozhovorům – osobní hodnoty a desetibodová charakteristika „Kdo jsem já“*

VETERÁNI

/2.01.03/

muž, r. 1971, voják-výsadkář-rotmistr

ženatý, 2 děti

Zahraniční mise: r. 1996 – 7 měsíců /IFOR-Bosna/
r. 1998 – 6 měsíců /SFOR-Bosna/
r. 1999 – 6 měsíců /SFOR-Bosna/
r. 2002 – 2 měsíce /Afgánistán/

§ 1/ První motiv /dále jen „A“/

„Hledal jsem. Po vyučení jsem šel k policii, tam jsem si vybral zásahovku. Věděl jsem, že pořad to není vono. Pak jsem zkusil nábor k výsadkářům, tam jsem teprv pořádně makal, mělo to význam. Tam jsem se našel. Přesně jsem věděl, že tohle jsem chtěl.“

§ 2/ Motiv k opakování: „Proč zpátky do války“ /dále jen „B“/

„... to není jen vo penězích...“

Ten pocit tam s těma klukama, to jinde nezažiješ. Taky adrenalin funguje. Pak už to potřebuješ.

... po první misi jsem věděl, že jsem pro ty kluky schopnej udělat všechno...

Velitel nesmí bejt žádná sračka, musí nejlíp běhat, střílet a když na to přijde i chlastat, ty kluci za ním musí jít. Pokud by takovej nebyl, zničili bychom ho psychicky. Musím říct, že když po vás chtějí nějakou věc, která se zdá šílená, první do toho jdou sami a to je pro všechny moc důležitý.“

§ 3/ Nejtěžší pro adaptaci „tam“ /dále jen „C“/

„Problém s adaptací? To ani ne, já tak nějak vždycky tuším, do čeho jdu.“

... možná poprvé to byl bezprostřední kontakt se smrtí, docela jinej pocit než u těch policajtů, i když tam ta možnost byla taky denně. Zvlášť na Balkáně tak nějak přetrvával takovej zvláštní pocit, to se asi nedá popsat.“

§ 4/ Nejtěžší pro návrat /dále jen „D“/

„... nechodim třeba ani do hospody s chlapama z vesnice, kde jsem vyrost, nemůžu ty jejich hospodský řeči poslouchat, dřív mi to nevadilo...“

...Já nemám nějaký špatný pocit z návratu, naštěstí jsem v armádě furt, s těma klukama pořád trénuju. Jinak si to nedovedu představit. Ale přesně vim vo klukách, který to podepsali jen na tu jednu misi, dokud to ještě šlo, pak už armáda posílala jen profíky a některý ty kluci, co se vrátili do civilu, tak ty z toho byli dost hotoví. To já bych teda nemoh. Já sem tady fakt spokojenej.“

K § 1-4: _____ Měřítko hodnot – po misijní zkušenosti _____

- kamarádství
- postarat se o rodinu
- bojovat za dobrou věc ! respondent se rozhodl nečíslovat !

/Kdo jsem já – z časových důvodů nevypracováno/

/6.01.03/

muž, r.1967, vojenský kaplan

katolický kněz

Zahraniční mise: r.1996 – 8 m. /IFOR-Bosna/,

r.1999 – 1 m. /Čes. Prap.-Kosovo/

§ 5/ A/

„Asi dobrodružství, poslání. Taky jsem uvažoval o možnosti zkusit sahnout na dně. Přijal jsem ten návrh a teď jsem rád.“

§ 6/ B/

„Neznám kaplana, který by nechtěl znovu do mise, zvyšuje to prestiž. Celkově, v církvi i v armádě.

... to je nepřenosná zkušenost.“

§ 7/ C/

„Kaplan je tam strašně sám. Člověk ví, že je tam s nimi, ale ne jeden z nich.

... já jsem si uvědomoval, že ostatní tam mohla moje zvláštní pozice svým způsobem zneklidňovat.

Koneckonců byl jsem náš první armádní kaplan. Měl jsem lidské pokušení s tou mou skupinou splynout, ale nakonec jsem to zvládl.“

§ 8/ D/

„Na některé lidi tam jsem si opravdu více zvykl, ale tady v Praze je pro mě téměř nemožné ty kontakty udržovat, každý jsme zaměstnán něčím jiným, jinde...“

A navíc něco se po návratu ztrácí. To něco, co nabydete venku, myslíte si, že to máte, ale tady už zase zajedete do jiných kolejí.“

K § 5-8: _____ Měřítko hodnot po misijní zk. _____

1. víra v Boha
2. láska k lidem
3. loajalita k církvi a ted' i k armádě
4. udržet blízké mezilidské vztahy

/Kdo jsem já – z časových důvodů nevypracoval/

/20.02.03/

muž, r.1960, vojenský kaplan

ženatý, 3 děti

Zahraniční mise: r. 2002 – 5,5 m. /Kuvajt/

r. 2003 – 2 týdny /Kosovo/

§ 9/ A/

„Už při plnění základní vojenské služby jsem myslel na kazatelskou službu v armádě, ale tehdy to ještě nebylo oficiálně možné.

... odjezd do Kuvajtu byl ale v podstatě jen odpovědí na výzvu.“

§ 10/ B/

„Ta zkušenost je důležitá, ale už bych nechtěl od rodiny na tak dlouho.

... je mi vlastní takový ten klučící přístup k partě, proto se mi to svým způsobem líbí, ale trpí tím rodina a mně se také stýská.“

§ 11/ C/

„Nejhorší byl ten pocit bezmocnosti pomoci rodině, která je velmi daleko.“

§ 12/ D/

„Člověku je líto, že se s těmi lidmi loučí, ale těšil jsem se na manželku, syny...“

K § 9-12: _____ Měřítko hodnot – po mis. zk. _____

1. Bůh
2. rodina

3. ostatní

Písemně vypracované body: Kdo jsem já /8.07.03/

1. manžel
2. otec
3. boží dítě
4. syn svých rodičů
5. důvěrník
6. vrba
7. přítel
8. vtipálek
9. motor
10. působce pokoje

/14.04.03/

muž, r.1972, zdravotní sestra ARO /v armádě jen po dobu mise/
rozvedený, 2 děti

Zahraniční mise: r. 2002 – 3 m. /Afgánistán-6.polní/

§ 13/ A/

„Jel jsem na požádání. Právě se to i hodilo. Začal jsem mít výrazný problémy s mojí bejvalou ženou a taky jsem vlastně neměl kde pořádně bydlet. Nabídl mi slušný peníze. A taky to bylo něco úplně jinýho, chtěl jsem to zkusit.“

§ 14/ B/

„Nejsem misijní typ. Jel bych jen na kratší dobu a jen kvůli člověku, který mě požádal, z nějakýho důvodu, že by to pro něj bylo důležitý.“

... netoužím už zvlášť po delší izolaci, teď bych do Iráku nejel, požádali mě na půl roku, jiný chtěj tu zkušenost opakovat, já teď aktuálně ne.“

§ 15/ C/

„Nejhorší byly první dva týdny. Nemáš si s kým povídat, nemáš kamarády, alespoň ze začátku, s klukama ze stráže se to moc nedá, tak v podstatě zjišťuješ, s kým se dá. Navíc bylo moc práce, měl jsem nervy na pochodu a nemoh spát.“

§ 16/ D/

„Tak já jsem se domu těšil, navíc jsem hned zaplul do nemocnice, takže dobrý.“

K § 13-16: _____ Měřítko hodnot po mis. zk. _____

-vztah s partnerkou

- děti

- smysl práce /sere mě dělat věci beze smyslu/ /resp. nechtěl číslovat!

/Kdo jsem já – z časových důvodů nevypracováno/

/29.07.03/

muž, r.1973, voják - logistika

žinatý, 1 dítě

Zahraniční mise: r.1997 - 9 m. /SFOR-Bosna/

r.2000 – 6 m. /Kosovo/

r.2003 – 5 m. /Kuvajt/

§ 17/ A/

„Už ve čtrnácti letech jsem nastoupil na vojenskou školu, takže moje budoucnost byla téměř jasná. Když jsem končil školu, tak jsem vůbec ještě nevěděl o perspektivě zahraniční mise. Problémy na Balkáně jsem znal z televize a vlastně jsem ani netušil, jak bych se tam mohl dostat...

...v devadesátém šestém byl na posádkách veřejnej dobrovolnej nábor a vlastně jsem se přihlásil se skupinkou lidí, se kterýma jsme se vzájemně znali a přišlo nám to zajímavý.“

§ 18/ B/

„Já jsem do každý tý mise šel dobrovolně, my tady máme s klukama takový heslo - Kdo nebyl v misi, chce to zkusit a kdo tam byl, tak tam musí - takže ta Bosna byla víceméně jasná. Do Kosova jsem jel, zrovna když už jsem měl vyřešený osobní problémy, byl jsem akorát po rozvodu, měl jsem novou přítelkyni, ale stejně jsem do mise chtěl. Kuvajt, ten jsem teda přerušil, ale mně vůbec nenapadlo, co se z toho udělá...

... strašně moc mě ted' lákal ten Irák, ale co jsem zaslechl, tak první otázka tam byla, jestli jste někdy přerušil misi, takže to si myslím mám bez šance. Jsem ted' černá ovce a nikdo vlastně neví proč...

... ti, co tam byli se mnou, samozřejmě vědí, že to nebylo z nějaký hrozby z války, totéž tam hrozilo celých pět předcházejících měsíců, nikdo neměl přesné informace, co se bude dít. Já jsem měl doma novomanželku, vlastně svou druhou ženu jsem si bral před odjezdem a vona mi díky tý šílený mediální kampani brečela pokaždý do telefonu, dávala mi i holku, tu dceru jsem totiž vyženil, ta taky brečela, abych se vrátil. Vlastně mi to přišlo takový normální, když ministr prohlásil: Kdo chce, může ted' bez

průtahů odletět domů. Mně to přišla taková jednoduchá cesta bez papírování. Strávil už jsem tam nějaký čas a tak jsem jel, kdybych tušil, co to rozpoutá za šilenej problém, tak bych se v životě nevrátil.

...venku se zkrátka stane, že jsou i lidi, kteří přerušili nějakou jinou misi a třeba kvůli problémům, kvůli alkoholu, ale o tom nikdo nemluví, ten člověk se zkrátka pošle domů a příště si zažádá zas a třeba nikde nemá žádnéj záznam. Ale že jsem do toho šel podle pravidel, tak jsem tak propranej, to je nadlouho, jakej já měl vztek, že jsem se vůbec vracel...

Mně to vždycky láká na to nový místo, jednak než člověk jede, dostane nějaké informace o tý zemi, konfliktu a věřím, že většina z nás doufá, že to má nějakej smysl. A jednak musím říct, že jsem se na každý misi něco nového naučil, my nejsme žádní výsadkáři, takže si moc nehraju s pomalovaným obličejem po lese, ale děláme spíš to technický zázemí. V Kuvajtu z chemikama, všude jsem se vážně naučil něco nového a to dělá hodně. Navíc, když už člověk jede podruhý, potřetí, víceméně je mu jasný, že tam potká stejný lidi a na některý, musím říct, se i těší.“

§ 19/ C/

„S tou adaptací tam je to o to snazší, že tam právě jedete s lidma, kvůli kterejm jste se tam i zapsal. Navíc jsem vždycky zvědavej, co mi to přinese, takže s tím nemám problém. Ten Kuvajt byl horší než Balkán v tom, že tam to bylo strašně monotónní, myslím jak ten krajinej ráz, počasí, tak ani ta práce se moc neměnila, ale lidi kolem byli dost dobrý. V Kuvajtu jsem vůbec nepřišel do styku s žádným domorodcem, to bylo něco úplně jinýho než Balkán, tady jsme byli furt na základně...

...zvlášť na tu Bosnu vzpomínám rád, tam jsme střídali IFOR, svýho velitele jsem znal, pár dalších kluků taky, od prvního dne jsem tam byl rád, dostal jsem postel a tím adaptování skončilo. Ničemu zvlášť zvláštnímu jsem se s obtížemi přizpůsobovat nemusel.

...o to víc to bylo osvobozující, že na tu první misi jsem jel, když jsem se rozváděl, na dovolenou jsem se vrátil jen pro ty papíry. Tím chci říct, že na ten rozvod neměla vliv mise, znám kluky, který se rozvedli po návratu aniž by před odjezdem něco tušili, já jsem jel na misi už volnej. Tu druhou misi jsem dokonce vydržel i bez dovolený a to už jsem měl doma tu přítelkyni, kterou jsem si bral před odletem do Kuvajtu, to je máje současná žena, ta se mnou vydržela to Kosovo, aniž by mě za celou dobu viděla...

...myslím, že Bosna mě změnila. K lepšímu. Nedělám prostě z některýh věcí problém.“

§ 20/ D/

„Nejhorší byl ten návrat z Kuvajtu. Přece ta válka už měla vypuknout v prosinci, všichni jsme tam byli, nikdo nechtěl odejít, že nevypukla, za to já nemůžu. Ministr to navrhl na únor, ta možnost byla, tak jsem letěl, ted' posloucháme takový kecy, že utíkáme před válkou. Ted' mně to tak štvě, že jsem letěl, holky by to vydržely, já jsem fakt netušil, co to rozpoutá...

Je fakt, že se mi zdá, že ty návraty jsou vždycky horší, než ty odjezdy, všechny. Pro mě je nejhorší návrat do práce na posádku, to člověk strašně cítí, jak je to něco úplně jiného, ta práce tam a tady. Doma to je většinou dobrý, na tu svou rodinu se člověk těší, pak jde po dovolené do práce a tam mu přijdou některé věci naprosto šílený, chvílku to trvá než si zvykne na ten pracovní běh tady, je to úplně o něčem jiném. Ale člověk si vždycky zase zvykne.“

§ 21/ Případná alternativa stávajícího zaměstnání /dále jen „E“/

„Jako kluk jsem přemýšlel o hasičích. Ty to mají kolikrát těžší než vojáci. Ale je fakt, že v armádě jsem už zvyklej a taky jsem se toho dost naučil od různých profesí a mám i jakous takous jistotu, zatím bych asi neměnil. Možná později.“

K §17-21: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. milující svou rodinu
2. adaptabilní, zvyknu si všude
3. kamarád
4. mám rád své kamarády
5. oddělující civilní život od vojenského
6. milující fotbal
7. doma rozhoduju já – pokud doma jsem
8. rád dělám věci, které mají význam
9. nesnáším nelogičnost
10. jsem šťasten tam, kde žiju

_____ Současné měřítko hodnot _____

- 1.rodina
- 2.uživit se
- 3.vše ostatní

- Životní cíle: určitě netoužím po velitelských postech, zkrátka být s lidma, na kterých mi záleží

/29.07.03/

muž, r.1972, voják - logistika

ženatý, 1 dítě

Zahraniční mise: r.1997 – 9 m. /Bosna/

r.2000 – 6 m. /Kosovo/

§ 22/ A/

„V armádě jsem od čtrnácti let. Byl jsem na střední vojenské, pak na vysoké, tam jsem se oženil a potom ta možnost Bosny byla i jednou z možností, jak vydělat vyšší částku peněz. Navíc rád se učím, jdu vždycky s určitou mírou zvědavosti do nových věcí.“

§ 23/ B/

„Armáda mi dává možnosti jak na sobě dál pracovat, neustrnout. Rád cestuju, poznávám i cizí země. Sklukama jsem neměl nikdy větší problém, můžu se na ně spolehnout. U nás to není o žádném extrémním riskování, nejsme výsadkáři, ale disciplína a spoleh hraje velkou roli...“

§ 24/ C/

„Já s adaptací problémy nemám. Mně je jedno, kde mám pracovat...“

... manželka se mnou dělala vysokou, ta věděla do čeho jde, když si mě brala a měl jsem možnost ji docela často volat a taky jsem byl doma na dovolené, takže s tím jsem taky problém neměl.“

§ 25/ D/

„Já jsem po dovolené hned přišel znovu ke své předchozí práci. To pro mne nebylo těžké. Takže dobrý.“

§ 26/ E/

„Já bych možná uvažoval o něčem, kde by byla možnost cestovat, ale konkrétně ani nevím.“

K § 22-26: _____ Kdo jsem já _____

1. otec
2. manžel
3. voják
4. kamarád
5. sportovec
6. klidný
7. ambiciózní
8. dobrodruh
9. samostatný
10. flegmatik

_____ Měřítka hodnot _____

1. zdraví všech v rodině

2. dobře odvedená práce, úspěchy v zaměstnání

/29.07.03/

žena, r.1973, voják - logistika

vdaná, 1 dítě

Zahraniční mise: r.1997 - 9 m. /Bosna/

§ 27/ A/

„Já jsem po maturitě ani nevěděla kam nastoupím, u nás už byla docela vysoká nezaměstnanost, vojáci nabírali, zkusila jsem to a jsem celkem spokojená. Do první mise jsem se přihlásila dobrovolně, na nástěnce visely letáky, přečetla jsem je a hned se přihlásila. ...já jsem mohla jít i ke koním, mám je moc ráda, byl to můj koníček, ale tehdejší můj šéf mi sám poradil, ať jdu raději k vojákům, že je možné, že stáje budou rušit a tak . A já jsem teď fakt ráda, že jsem tady... ..po roční vojenské škole jsem se dostala na útvar, tam jsem poznala svého prvního chlapa, vzali jsme se... ..když jsem prostudovala ty letáky, neměla jsem problém v tom, se přihlásit, chtěla jsem tam být nějak užitečná. Sama jsem měla po rozvodu, měla jsem ale už nového přítele, ten se přihlásil také. ... Ten můj přítel jel o čtyři měsíce dříve. Byl tam celkem třináct měsíců. Já jsem se tam tedy dokonce těšila, samozřejmě že kvůli němu, ale také na tu novou práci.... Tehdy jsem byla taky bezdětná. Samozřejmě jsme nevěděli do čeho jdeme. Když se to dozvěděla máma, to bylo něco. Já jsem jí ale řekla: Tam se sice stříli, ale tady mne může kdykoliv srazit auto.“

§ 28/ B/

„Já nevím co konkrétně. Ale můžu říct, že když jsme se vrátili, já jsem třeba viděla zprávy a já jsem okamžitě chtěla zpátky, mě to tam tak táhlo. My jsme tam jezdili s humanitární pomocí, měla jsem možnost trávit čas tam s těma lidma v horách. Ze začátku jsem tady neměla vůbec stání. Vrátili jsme se sice společně s mým současným mužem, ale já jsem strašně toužila podívat se tam zase na ty lidi, dozvědět se konkrétní zprávy. Potom bylo to Kosovo, jela bych zase, ale to už jsem byla těhotná. Mně se tam zkrátka hrozně líbilo, měli jsme možnost něco tam pro ty lidi dělat. Teď už je to lepší, teď už je člověk takový váhavější, taky mám malou. ... vzpomínám si i na to, jak jsem přijela na dovolenou a můj nedovybavený byt mi připadal jako zámek, připadalo mi to nenormální, po dovolené jsem se zase těšila na ty polní podmínky.“

§ 29/ C/

„Já bych řekla, že ten začátek byl lepší než ten konec. Je fakt, že já jsem tam jela taky za svým přítelem, tady jsem žila čtyři měsíce bez něj. Nevěděla jsem samozřejmě jestli budeme na stejné

základně, ale bylo jasné, že se uvidíme, o to jsem to měla lehčí. ... Horší to bylo ještě v Krumlově, výcvikovém středisku před odjezdem, já jsem byla jako věděčko, chlap tam ležel na posteli a řekl třeba: Já tě poslouchat nebudu. Postupně si na mne zvykli a tam jsme jeli už v pohodě. ... jak říkám, já jsem měla možnost ostatním vozit jídlo, mohli jsme tam lidem v horách vozit i nějaké drobnosti, oni tam byli vděční i za papír a tužku, čokolády, vodu. Já si myslím, že jsme tam těm lidem dost pomohli a já jsem tam byla moc ráda... To samé na základně, drželi jsme spolu, to bylo fajn. Někdo měl občas depresi, ale společně to šlo. Ke konci tam vypukla ale taková zvláštní atmosféra. Přišlo mi, že nám - mně a tomu mému chlapovi - začali závidět. Nejdřív ty řeči, že nám tu nic neschází, že jsme tu spolu, ale já byla před tím zase čtyři měsíce sama v Čechách, v tu samou dobu, kdy oni byli ještě se svými ženami. A taky si tam začali počítat, že my, jako dva, jsme si vydělali tudíž dvojnásobek do domácnosti, to bylo takové hloupé. Ale říkám, stejně to byla pro mě nejkrásnější práce. ... strašně moc se mi líbilo, že jsem měla možnost mluvit s těmi lidmi v horách, vyprávěli nám svoje plány, co bude po válce a tak. "

§ 30/ D/

„Přijeli jsme domu a co teď. Tam jsme ráno vstali, snídaně pro všechny, nabrat vodu, s ní do hor, mluvit s lidmi. No, moc mi toho tady chybělo. Měla jsem tu všechno, rodiče, ségru. Ale bylo to takové těžké, alespoň pro mne, každý to má samozřejmě jinak. Mne pronásledovala neodbytná potřeba vrátit se tam.

... i když je fakt, že jinak bych to asi brala, kdybych musela být zavřená jen na té základně a dívala se na ty lidi jen zdaleka na kopci, ale takhle jsem ty osudy těch lidí opravdu prožívala. "

§ 31/ E/

„Já když jsem nastoupila, to byla fakt ještě vojna, teď už nastal proces demokratizace armády, ti vojáci už nejsou tak disciplinovaní. Pokud by se nějak nic neměnilo k horšímu, tak bych tu ráda zůstala. Ráda bych ještě jela do mise, hlídání mít budu, takže bude-li příležitost, ráda pojedu. "

K § 27-31: _____ Kdo jsem já _____

1. obyčejný průměrný člověk
2. zdravě ctižádostivá
3. tolerantní
4. snažím se chápat problémy lidí kolem
5. nesnáším lež, intriky a křivé jednání
6. pesimista
7. upřímná a přímá /co v srdci, to na jazyku/

8. neočekávám přehnané štěstí
9. respektuji názory ostatních
10. ---

Měřítka hodnot

1. zdraví
2. spokojená a klidná rodina =zázemí
3. dobrá práce

/29.07.03/

muž, r.1952, voják - logistika

ženatý, 2 děti

Zahraniční mise: r.1999- 6 m. /Bosna /

§ 32/ A/

„Já tedy osobně nějaké války moc nemiluju. Tam jsem jel samozřejmě dobrovolně s tím, že jsem si říkal, že jde o to pomoci lidem, kteří stejně takovou válku nechtějí. Byla tam možnost pomáhat lidem v konkrétních rodinách, školách. Pomocť při nákupu potřebného materiálu, všeho, co bylo potřeba k nějakému přežití. Hlavním úkolem bylo zabránit další válce. ... tenkrát jsem si myslel, že pomůžeme těm lidem, než se ta záležitost vyřeší politicky.“

§ 33/ B/

„V současnosti spíš převažuje trošku to, že bych do další mise nejel. Teda samozřejmě by záleželo na tom kam a proč. Bylo by pro mne důležité, zda o to ti domorodci opravdu stojí. Ale samozřejmě je to na situaci. ... nejsem za to, aby se násilnou formou udržoval jen takzvaný mír.“

§ 34/ C/

„Poprvé si člověk asi nedovede úplně představit, co ho čeká. V první době je to takové okoukávání. Hlídáte si domorodce, nevíte co od nich čekat. Nebylo to samozřejmě tak nebezpečné, že by přímo po nás někdo šel. ... ale myslím, že s lidmi jsme tam vycházeli dobře. Pro mne bylo tedy asi nejtěžší začít důvěřovat lidem, kterým jsme měli pomáhat... Když jedete poprvé, je to jako když se přestěhujete do nového paneláku a začnete poznávat své nové sousedy, i když je samozřejmě, že s těmito lidmi trávíte daleko více času a intenzivněji je vnímáte. Ale je každému jasné, že i když se tam sjedou lidi s celé republiky, že tam budete znát alespoň někoho. Ale každý ví, že tam bude trávit určitou dobu, takže těžko bude vyhledávat zbytečné konflikty a navíc jsou tam úkoly od rána do večera a někdy i v noci, takže každý si hledí toho, aby všechno splnil.“

§ 35/ D/

„Tam byli i lidi, kteří nebyli na misi poprvé a ty mají už určité zkušenosti s návraty a svým způsobem je předávají ostatním a člověk to do sebe nějak vstřebává a připravuje se na různé věci. Tam bylo dost kluků, kteří šli do první mise aby vydělali peníze na byt a vrátili se a pak se hned rozváděli a pak už jezdí i proto, že je doma nic nedrží. Tam mají alespoň kamarády.

...jsem si uvědomil, že ve mně zůstala určitá opatrnost. Jel jsem někam s rodinou a mohli jsme jít na louku, ale jak jsem byl zvyklý, že všude v těch volných prostorech jsou miny, tak jsem opatrně šlapal jen po cestičce. Člověk se tomu usměje, ale ve volném prostoru chodím raději po cestách.“

§ 36/ E/

„Já jsem od malinka orientovaný na techniku. I u vojáků jsem do roku devadesát jedna dělal se spojovací technikou. Takže snad něco technického.“

K § 32-36: _____ Kdo jsem já _____

1. otec
2. dědeček
3. kamarád
4. spolupracovník
5. nemám rád nesnášenlivost
6. jsem na světě rád
7. spokojím se s málem
8. ---
9. ---
10. ---

_____ Měřítka hodnot _____

1. dobré vztahy s dětmi, vnoučaty
2. přátelství
3. porozumění

/15.10.03/

žena, r.1962, voják-zdravotní sestra-sálová
vdaná, 1 dítě

Zahraněční mise: 2002 – Afgánistán /6 m./

§ 37/ A/

„Takovej ten sen bejt v armádě jsem já měla už jako malá, patnáctiletá holčička, kdy u nás v devítiletce dělali nábor. Nějak mě to lákalo, asi jsem byla nějak nenormální, ale představte si, mě nechtěli, protože jsem byla moc drobná a měla jsem brejle. Zvolila jsem zdrávku a po ní jsem nastoupila do vojenské nemocnice. A až teprve na stará kolena jsem přijala tu výzvu do Afgánistánu a pak jsem se armádě upsala.“

§ 38/ B/

„Já tomu říkám, že máme možnost dostat zadarmo drogu. Tam se člověk vážně dobíjí. Když tam máte možnost pomáhat těm nejubožejším z ubohejch, tam vám to vážně dodá pocit určitý smysluplnosti a důležitosti té vaší činnosti. Tady v Čechách, když holka zůstane od maturity do padesátky věrná tomu zdravotnictví, tak já říkám, že to má v krvi, má tu práci vážně ráda. Ale díky téhle možnosti uplatnit to, co umíme u těch nejpotřebnějších, máme myslím všichni takovej velkej pocit zadostiučinění, protože tam nás ti domorodci měli vážně rádi. Postupně si k nám získávali lásku a to je krásná vzpomínka...“

...No to někdo říká, že kvůli penězům, ale když to zažijete a berete tu práci vážně, jsou tam daleko důležitější aspekty, než to ohodnocení finanční. I když přiznávám, že pro první výjezd je to jeden z důležitých motivačních faktorů, ale tam se brzy pozná, kdo si to zamiloval a kdo to příště nezvládne.

...Kdo tam jede jen a jen kvůli penězům, tak je to žoldák a je mu jedno pro koho pracuje, ale myslím, že všechen ten zdravotní personál chce něco dobrého udělat. Já říkám, že každé z nás je tak trochu husita, že je to i určitá čest, která by nedovolila, dělat něco jen pro peníze.

...Já nemám pocit, že bych měla se všema tam kamarádit, ale ve všechny ty lidi ze šestý mám naprostou důvěru, tam jsme všichni kopali za jeden tým, je důležitý, že tam se máte o koho opřít. S jednou sestřičkou, s kterou jsme se spřátelily až tam, udržujeme teď poměrně intenzivní kamarádství, což je zjednodušený i tím, že pracujeme v jedné nemocnici.“

§ 39/ C/

„Asi klimatický podmínky, i když já mám teplo ráda, tak to nebyl zvlášť problém. Ale nebyl moc čas uvědomovat si, co je obzvlášť těžký. Co se týká nebezpečí a střelení, my jsme byli dost připraveni na tu situaci dopředu a navíc jsme měli maximální důvěru v naši ochranu...“

...nejvíc energie mi tam ze začátku bralo jednání naši původní hlavní sestry, z toho jsem se téměř hroutila, ale jejího podivenství si všimli i ostatní a převedeli ji a pak už to byla výborná spolupráce s výbornými lidmi a to se adaptuje dobře... Ted' můžu říct, že přes to, že to bylo tvrdý, to bylo jedno z nejkrásnějších období mého života.“

§ 40/ D/

..My jsme se vrátili přesně před rokem. A co mi tady vzalo dech, to byla naše politická scéna... Ale je fakt, že já jsem se vrátila z plně fungujícího vztahu a zase zpět do něj, bez něj bych si v životě ten odjezd nemohla dovolit. Na manžela a syna jsem se těšila. Já jsem měla obrovskou výhodu v tomhle tom.

...ale teď si vzpomínám, že třeba jsem se ten první týden po návratu úplně zamotala v metru, ale to bylo tou změnou prostředí. Mě fakt zklamaly úplně jiné věci a to se týká našich politiků. “

K § 37-40: _____ Kdo jsem já _____

11. bojovná /za spravedlnost, za lidi, kterým je ubližováno/
12. hubatá
13. naivní
14. odpovědná
15. pracovitá /až nenormálně/
16. upřímná
17. lajdák na sebe
18. extrémista
19. citlivá
20. ---

_____ Měřítka hodnot _____

1. a 2. a 3. ZDRAVÍ

/15.10.03/

žena, r.1957, voják-zdravotní sestra-RTG laborant

svobodná, bezdětná

Zahraniční mise: 1999- Albánie – 6 m.

2002 – Afgánistán – 6 m.

§ 41/ A/

..No tak já jsem vyrůstala v rodině vojáka. Takže armáda pro mě nebyl naprosto úchylnej pojem. Přesto jsem se stala rentgenovou laborantkou. Jenomže časem jsem se dostala do stadia, kdy jsem se v práci už nemohla víc učit. Neměla jsem manžela, děti... V práci jsem byla od sedmi do dvou, protože my máme zkrácenou dobu. Přišla jsem z práce a co. Člověk nemůže furt chodit na výstavy, nebo do kina. Cítila jsem, že se potřebuju ještě někam posunout... ..tak přišli, že potřebujou do Kuvajtu jednoho rentgenového laboranta a vlastně pro mě jedinou to nebyl problém. Oslovili nás ráno a večer

jsme měli dát odpověď a u mne neexistovalo dilema stran rodiny. Takže na tu první misi jsem odjížděla ještě jako nevoják až po vstupu do NATO muselo dojít k rozhodnutí a já se rozhodla zůstat. “

§ 42/ B/

„To je něco tak unikátního. Ono se říká, že když k tomu člověk jednou přičichne, tak to zkrátka potřebuje opakovat. Tam si teprve člověk uvědomí, jak my jsme bohatej stát, jak nám tady nic nechybí. Tam teprve vidíte opravdový lidský utrpení... ..já bych tedy opravdu znovu jela. I když si uvědomuju, že už asi naposledy, protože člověk může jezdit jen do určitého věku, aby taky stačil fyzicky. Tam je třeba podávat i určité fyzické výkony...“

... Člověk tam žije na pár čtverečních metrech se stejnýma lidma. V něčem je to těžký, ale pak člověk vzpomíná jen na to hezký. Je fakt, že vztahy jaký vznikly v šestý polní pod doktorem Sitou, byly naprosto výjimečný. S pár holkama jsem žila v jednom stanu, denně jsem je viděla v práci a to, co vzniklo mezi námi si troufám označit za výjimečný přátelství... .. tam odsud se člověk vrací se spoustou nesdělitelného... “

§ 43/ C/

„Nejhorší, na co se nedalo připravit, byly právě klimatické podmínky...“

... Všechny ženský musely respektovat to, že musíme chodit v košilích a maskáčích, že jsme ani jako chlapi nemohly do triček, navíc jsme se s kamarádkou dohodly, že půjdeme do hola a to byl šok i pro velitele. On si totiž naprosto uvědomoval, že pro ty domorodce už je tak těžké akceptovat, že v naší armádě jsou ženy a navíc holohlavé jsou u nich jen prostitutky... “

§ 44/ D/

„My jsme se vrátili a já jsem věděla, že tam s těmi lidmi jsme byli šťastní, tak něco mi bylo líto. Když jsem se vrátila poprvé, bylo to horší než podruhé. Poprvé u mě během pobytu ochladl partnerský vztah. Taky co jsem měla tady kamarádku, tak jsem zjistila, že už si s ní moc nerozumím. Taky jsem hned po návratu nastoupila do práce a šéf v nemocnici mi řekl, že nebudu mít služby, že jsem si vydělala dost a určitá závist právě přišla i od té bývalé nejlepší kamarádky... U toho druhého návratu už jsem byla těchto překvapení ušetřena a navíc jsme hned dostali dovolenou, než jsme nastoupili zase do nemocnice.“

K § 41-44: _____ Kdo jsem já _____

1. nekompromisní, přísná na sebe i ostatní
2. opatrná-co se týká vztahů s lidmi
3. racionální
4. tvrdá-někdy až neodhadnu situaci
5. altruistka
6. odpovědná

7. otevřená
8. bojovná-za správnou věc
9. pořádná až puntičkář
10. citlivá

Měřítka hodnot

zdraví

/15.10.03/

žena, r. 1975, voják-zdravotní sestra-ARO

svobodná, bezdětná

Zahraniční mise: 1999-Albánie---Turecko /6,5 m./

2002-Afgánistán /6 m./

§ 45/ A/

„Já jsem si už od malička hrála s klukama na partyzány, ale na základce jsem se rozhodla pro zdravotku. Potom jsem šla pracovat na ARO do úveeny, dělala jsem si nastavbu na zdravotku a pak už nebylo co, protože na medicínu jsem se necítila. V osmadvadesátým se na ARU objevily dotazníky pro armádu a já si jeden vyplnila, připadalo mi to zajímavý. Téměř rok se nic nedělo, jen se vždycky telefonem přesvědčili, zda můj zájem trvá. Pak najednou zavolali, že další den mne čekají na generálním štábu a pak to bylo rychlé... To byl náhlejšok, ale vlastně jsem si uvědomila, že pro mne není odjezd problém, navíc jsem se tenkrát dost hádala s přítelem a řekla jsem si, že ten odjezd to může vyřešit.“

§ 46/ B/

„Já nevím, připadá mi, že je pro mě dobré, že se můžu svým způsobem dál vzdělávat. A je fakt, že to, co má člověk možnost zažít a vidět venku, je strašně vzácná věc. Člověk si díky tomu uvědomí, že k životu mu stačí fakt jen málo.“

§ 47/ C/

„Tam bylo nejhorší to horko...“

§ 48/ D/

„Já jsem především zjistila, že ten můj vztah odjezd vyřešil, ale definitivně. Dobrý ale je, že jsem tam poznala svou nejlepší kamarádku. Tady bylo nejhorší takový to setkání se závisť.“

§ 49/ E/ Extrémní zážitek

„Ono je víc okamžiků, který si myslím, mi vždycky zůstanou. Jeden takovej významnej byl na tý první misi, kdy nás část byla odvolána do Turecka po tom velkým zemětřesení. Tam sem poznala největší lítost svého života. Dokud jsme řešili ty problémy s válkou v Albánii, tam si člověk říká, že částečně jsou ti domorodci svým utrpením vinni, ale po zemětřesení, to je něco jiného... To na mne strašně zapůsobilo. Člověk si uvědomí, jak nezmůže nic, když se děje něco takového...

... V Afgánistánu jsem se setkala se strašnou chudobou. Na různé úrazy jsem byla zvyklá z ARA, práce je práce... Jednou jsem kluky přemluvila, aby mne vzali na tu skládku, kam každý den vyváželi vybraný odpad z nemocnice a zbytky našeho jídla. To byl lančmit na sto způsobů, jen lančmit, my už to moc nejedli. Zbytky se házely do takových kontejnerů, v tom vedru to ještě navíc kvasilo, to by nesmělo ani prase... Dojeli jsme na tu skládku, tam jsme ten naprosto skvašenej humus vylili a tam už čekali děti, starý lidi s různými nádobami a tu naprosto smradlavou hmotu si chytali. Oni nám děkovali, tenkrát jsem se rozbrečela... To pro mě bylo horší než střelení... “

K § 45-49: _____ Kdo jsem já _____

1. dcera
2. ctižádostivá
3. pracovitá
4. veselá
5. mírumilovná
6. racionální
7. zbrklá
8. mám ráda zvířata
9. ráda se dobře najím
10. ---

_____ Měřítka hodnot _____

1. zdraví
2. láska
3. rodina

HASIČI

/21.07.03/

muž, r.1949, hasič HZSHMP

ženatý, 2 děti

32 let aktivní hasičské profesionální praxe

§ 50/ Prvotní motivace nástupu do profesionálního HZS

„Byl jsem právě na vojně, byla to doba normalizace a já vlastně nevěděl, co po vojně. Objevil jsem inzerát v nějakých vojenských novinách, že se hledají zájemci do profi požárního sboru, zkusil jsem to. Byla to tenkrát i zajímavá finanční nabídka. První půl rok jsem se učil a zjistil jsem, že mne to moc baví.“

§ 51/ Proč u této profese zůstávám

„Já nevím, no já chodím do práce hrozně rád. Je to práce pestrá, zajímavá a myslím si, že potřebná. První tři roky jsem byl taky na tu hasičinu patřičně pyšnej, postupem času si člověk uvědomí, že úplně stejně může být zajímavá práce zdravotní sestry, pokrývače, zedníka, jakákoliv a pro mne je zajímavý právě tohle.“

§ 52/ Co bylo nejnáročnější pro adaptaci /alespoň zpočátku/

„Těžko říct. No docela dlouho jsem si zvykal na ty směny, jako dvacetčtyři hodin v nepřetržitý službě a potom čtyřicet osm volno. Připadalo mi zpočátku divný přijíždět domu ráno, kdy všichni odchází do práce. Ale pak zjistíte, že to má své výhody. Jen nedělíte tejdén na pracovní dny a víkend, ale podle služeb. Jinak mně se ta práce zalíbila skoro okamžitě, jak jsem jí zkusil. Ty chlapi, který mne učili znát oheň a takový ty triky, byli výborný, člověk chtěl být stejněj...“

Jasně, že člověk přišel najednou do styku s věcmi, které si do té doby nedovedl ani představit, ale na to si zvyknete a když s tím můžete něco dělat, je to skvělejší pocit.“

§ 53/ Přemýšlel jste někdy o jiném zaměstnání, popř. u Vás aktuální otázka co budete dělat až odejdete do důchodu?

„Jak jsem řekl, mně se ta práce líbila a pořád líbí, takže mne nikdy nic nemotivovalo k odchodu. Já jen vím, že i když už jsem starej pes, budu jezdit až do konce, nevzal bych žádnou kancelář, ani kdyby nabízeli kdoví co, pro mne je papírování utrpení. Já strašně nerad dělám zbytečnou práci. Až půjdu do důchodu, tak asi ta poslední služba bude taková zvláštní. Určitě vezmu pár lidí a uděláme nějakou veselou rozlučku v příjemný hospodě. V důchodě se budu věnovat zahrádce, myslivcům a tak, prostě všemu, co dělám ve volném čase teď, ale budu to dělat víc. To znamená, že mám určitě náhradní program. Ale kancelář, to nikdy, odjezdím to až do konce.“

§ 54/ Extrémní zážitek

„Nejhorší jsou asi sklepy, teda pro mě, ale člověk se naučí oheň slyšet a podle toho chodí. Ale nikdy jsem z toho neměl nějaký šok, nebo tak něco, člověk se pořád učí. S lidma tady asi obvykle víc zatřese asistence po nějakém zemětřesení, to je možná horší zážitek, než povodně tady. Byl jsem deset dní v Arménii a stejně v Turecku. To se jezdí jen na deset, protože to je největší pravděpodobnost, že se ještě podaří vyprostit někoho živého, pak už cizinci odjíždějí. Pro mne to bylo fakt zajímavý, i jako проверка vlastních schopností a výdrže, protože tam člověk skoro nespí. Na takovejch akcích je nejdůležitější, aby se ty lidi v týmu znali a měli se rádi, minimálně aby se snesli. Kamarádství unese hodně. S člověkem vždycky zatřese, když v rámci práce zahyne někdo z kamarádů, ale to je věc, které se všichni snažíme vyvarovat. Jednou jsem zažil, právě po zemětřesení, že francouzskéj hasič umřel nikoliv následkem úrazu, ale spíš tím, že už neunes co viděl. Zvedla se celá přední stěna baráku a pod ní byla rozmázlá máma s dětma, ten kluk už musel vidět ledacos, ale najednou toho bylo moc, chytnul se za hrudník, rozsáhlej infarkt, už mu nikdo nedokázal pomoci.“

K § 50-54: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

„Obyčejný chlap s nedostatky a možná i klady. To je vše.“

- pozn. aut.: Mé zadání o bodovém řazení nebylo důsledné, ale protože jsem byla ráda, že respondent přes svůj odpor k papírování vzal do ruky papír a tužku, o opravu jsem nežádala.

_____ Současné měřítko hodnot _____

1. zdraví všem v rodině
2. hodně ohňů /potřebuju výjezdy/
3. přátelství

/21.07.03/

muž, r.1977, hasič HZSHMP

ženatý, 2 děti

6 let aktivní hasičské profesionální praxe

§ 55/ Prvotní motivace k nástupu do profesionálního HZS

„U mě to bylo rozhodnutí z neznalosti. Já jsem nechtěl na vojnu, hledal jsem civilku, moje teta tady pracuje na osobním, tak mi tu civilku pomohla zařadit tady. Během té doby jsem se tady do toho docela zamiloval. Měl jsem možnost sledovat ty kluky v práci. Hrozně se mi to líbilo, taková ta představa, že umí pomoci v jakékoliv situaci.“

§ 56/ Proč u této profese zůstávám

„No, mě zatím ani nenapadlo, že bych chtěl odejít, takže jsem nepřemýšlel proč zůstat. Mě ta práce zatím uspokojuje. Tahle naše stanice je prestižní. Víím, že když se budu snažit, tak je tady pořád možnost určitého postupu, je pořád možnost dělat další kurzy. Jsem poměrně ambiciózní a tady mi to vyhovuje.“

§ 57/ Co bylo nejnáročnější pro adaptaci v profesi

„Pro mne bylo hrozně důležitý, abych před těma klukama uspěl. Měl jsem o ostatních určitou představu, a o sobě, a hrozně moc jsem chtěl být stejně dobrej, jako ti druzí. Ale myslím, že jsem zapad poměrně rychle.“

§ 58/ Přemýšlel jste někdy o jiném zaměstnání

„Jak už jsem řekl, já jsem tady maximálně spokojen. Jediný důvod by snad byly nějaké zdravotní potíže. Ta práce je pro mne strašně důležitá. Teď momentálně si nedovedu představit, že bych to tady musel opustit.“

§ 59/ Extrémní zážitky

„Nejhorší byly asi nějaký vystříhávačky z hromadnejch nehod, když vám ty lidi křičej. V týhle práci je ale skvělý, že nikde nejste na něco sám.“

K § 55-59: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

7. Jsem otec /snažím se být hodný, spravedlivý a správný táta/
8. Jsem manžel /i když víím, že ne ideální/
9. Jsem tu pro lidi /jako záchránce?/
10. Jsem kamarád
11. Jsem pyšný na svou práci /ale i na hasiče kolem a hlavně své kamarády/
12. Jsem rád na světě

... a dál mne napadá spousta věcí, ale to už není tak důležité

_____ Současné měřítko hodnot _____

1. moje děti
2. moje zaměstnání
3. kamarádství, kamarádi

/27.07.03/

muž, r.1978, hasič HZSHMP

svobodný, bezdětný

4 roky aktivní služby

§ 60/ Prvotní motivace nástupu do profesionální služby

„No tak já jsem vlastně přemýšlel, kterou práci bych dělal jako po vojně. Rozhodoval jsem se vlastně ze třech - policajt, voják, nebo hasič a vybral jsem si hasiče, to je asi tak nejbliž pomoci lidem, no....
Dělal jsem dost sport a tady se to dá využít.“

§ 61/ Proč u této profese zůstávám

„Líbí se mi to. Když si představím, že bych dělal někde u pásu, to bych nevydržel. Tohle zkrátka není jednotvárná práce, každý den je vlastně úplně jinej.“

§ 62/ Co bylo nejnáročnější pro adaptaci

„Já jsem přirozeně hrozně zbrklej, takže pro mě bylo dost těžký, přemýšlet dopředu, předvídat všechno, co bude u případu následovat po určitým jednání. Potom taky ještě jsem dost bordelář, takže naučit se přesně si ty boty odkládat tady a kalhoty rolovat přesně tady, člověku časem dojde, že ty starý zkrátka věděj proč to tak je...“

... z vojny jsem byl taky dost voprsklej a tady jsem dost získal respekt třeba k našemu veliteli, nebo k těm starším, který fakt uměj.“

§ 63/ Jiná možná profese k volbě

„Jak už jsem řek, mně napadlo jít dělat třeba i k policajtum, ale co bych považoval pro sebe za fakt atraktivní, jedinej snad to bych měnil, tak to by bylo jezdit motorky třeba k hradní stráž, ale tam není moc možný se dostat, i když ty motorky už jezdím dlouho.“

§ 64/ Extrémní zážitek

„Mě spíš hned ze začátku překvapilo, že ty věci dělám mechanicky, třeba i věci, u kterých jsem si dřív představoval, že by se mi dělalo špatně. Třeba vynášíme nějakou pani a já vím, že jí budeme muset rozdejmávat, ale ta představa je horší, dojde na věc a já ji zkrátka rozdejmávám. Jedinej fakt hustej zážitek, kterej si přesně pamatuju, to jsem tady nebyl dlouho, skočila nám holka z pátého patra a rozsekala se o římsu v prvním patře a to jsem musel právě ty roztržitěný kousky z tý hlavy, mozek a ty štípký sbírat do pytle a viděla to pani, která bydlela v tom prvním patře. To bylo okno do její kuchyně a ona vařila oběd, šla zvracet. Tak to byla taková šílená situace, ale to se zkrátka děje. Mně se neudělalo nijak špatně, nebo jsem nepropadl lítosti, nebo něco, ale zkrátka nějak mi to přišlo a doted' přijde takový zvláštní, právě tou shodou všech těch okolností kolem... No ono hodně pomůže i to vědomí, že tam člověk není sám. I když je nějakej ošklivej zásah, tak při tý situaci fungujem a při cestě

zpátky černej humor a tak, a když je to něco fakt hustýho, tak si vo tom ještě třeba jen v tý dvojici, která byla nejbliž, povídáme, člověk ví, že tam nebyl sám.“

K § 60-64: _____ Písemně vypracované body; Kdo jsem já _____

1. férovej
2. zbrklej
3. pracovitej
4. blázen do motorek
5. obětavej
6. upřímněj
7. upovídanej
8. sám sebe dokážu překvapit
9. nemám hudební sluch
10. mladej
11. nesnáším jednotvárnost a stereotyp

_____ Současný žebříček životních hodnot _____

1. svoboda
2. práce
3. rodiče a přítelkyně
4. motorka
5. zdraví

+ Životní cíle: cestovat po světě,

v práci netoužím po velitelství, ale po členství v SAR týmu

/Pozn. aut.: SAR tým=tým HZSHMP, ve kterém je zařazeno několik specialistů, kteří jsou v případě potřeby vysíláni do krizových oblastí – po zemětřesení, povodních atd. – v Evropě a Asii/

/27.07.03/

muž, r.1973, hasič HZSHMP,

svobodný, bezdětný

6 let profesionální služby

§ 65/ Prvotní motivace nástupu do HZSHMP /dále jen A/

...Já jsem studoval střední zdravotní školu a už ke konci jsem věděl, že tu práci dělat nechci, nesedělo mi to nemocniční prostředí. Dělal jsem v tu dobu atletiku, běhal jsem tenkrát na stadione, tam měli taky tréninky hasiči a tak mě to napadlo. Kamarád tenkrát od hasičů odcházel, tak jsem si rovnou

zjistil své možnosti u velitele toho sboru a díky tomu, že jsem dokončoval školu zdravotnickýho směru a taky jsem běhal, tak mne vzali.

...každopádně to bylo šťastný rozhodnutí.“

§ 66/ Proč u této profese zůstávám /dále jen B/

„Já jsem poměrně konzervativní typ, ze začátku pro mne bylo docela těžký zapadnout, možná i proto, že já jsem křesťan, takže nejsem moc klasickéj typ na nějaký chlastací akce a tak. Ale ta práce mě hrozně lákala tím obsahem, myslel jsem si, že na ní člověk může bejt hrdej. Postupem času jsem si ty vztahy vybudoval a s těma klukama, co tu jsou, máme fakt dobrý vztahy, trávíme spolu i volnej čas. Postupem času jsem začal cítit, že sem nějak patřím. V podstatě ani nevím, co bych dělal jinýho. Ta práce mě baví, uspokojuje mě vlastně po všech stránkách.“

§ 67/ Co bylo nejnáročnější pro adaptaci /dále jen C/

„Já si vzpomínám, že po prvních zásazích jsem měl pocit, že na tu práci nemám fyzicky, a to jsem si předtím myslel, jakej jsem sportovec. Při tom požáru, když má člověk na sobě tu těžkou výstroj a furt musí makat, tak se přehřeje organismus a výkon jde rapidně dolu. Já jsem třeba koukal na ostatní chlapy, jak makají dál a já už fakt nemoh. Ale začal jsem na tom makat a opravdu se moje celkové fyzické schopnosti začaly zlepšovat. Někdo si může dovolit tu fyzickou přípravu odfláknout, ale já si to dovolit nemůžu, protože jsem naprosto jiná váhová kategorie, já jsem tady z těch kluků asi nejmenší.“

§ 68/ Jiná možnost profese k volbě /dále jen D/

„Já jsem tady maximálně spokojenej. A to i finančně, musím podotknout. Já si tady vážně nemám na co stěžovat, ta práce mě baví...“

...jo tak spíš jen tak v rovině snů jsem si někdy přemýšlel, že by bylo docela zajímavé dělat někde v laboratoři, hrát si se zkumavkama. A taky ještě na střední mě napadla žurnalistika, přemýšlel jsem o tom, ale jsem rád, že jsem tady.“

§ 69/ Extrémní zážitek /dále jen E/

„Mám několik případů, které se mě nějakým způsobem dotkly nějak silněji. Jeden mám ještě dneska hodně v hlavě, to byl mladej kluk, volali nás jenom jako asistenci policii do bytu. Tam pobíhal mladej kluk nahatej po bytě, měl v ruce urnu svojí nedávno zesnulý manželky, vyhazoval všechno, co mu přišlo pod ruku z okna, ještě dneska je mi z toho divně, tam jsme vlastně moc nemohli...“

Nebo jsme jeli na jednoho sebevraha na Nuselském mostě, začal komunikovat a celkem bez problémů se nechal stáhnout zpátky, ale začal nám vyprávět, že už je strašně unavenej z těch hlasů, který pořád slyší. To byl chlap jak hora, dobře oblečenej, ale strašně zoufalej. Čekali jsme na erzetu, on byl děsně vyčerpanej, odevzdanej a zároveň zoufalej. Vzpomněl bych si i na jiné, ale nejhorskí je vždycky to zoufalství některých lidí, s něčím jim pomoci nemůžeme. Nebo minulou vartu jsme se zrovna s klukama bavili, který ty služby byly nejhorskí. Já jsem si vybavil právě službu, kdy jsem byl psychicky

na dně, rozcházel jsem se s přítelkyní a já jsem si říkal, že tu službu nějak přežiju a zrovna jsme vyjeli k rozsáhlému požáru a já jsem byl tak psychicky vyřízený, že jsem nemoh ani fyzicky. Já dodneška nevím, jak jsem tu službu odfungoval, ale je fakt, že hned potom byl další výjezd a taky dost náročnej, dosloužil jsem v nějaký agonii. To bylo fakt hrozný a z toho se člověk poučí, je nutný vždycky včas říci ostatním, že právě ten den to není to pravý vořechový.“

K § 65-69: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. upřímný
2. hledající
3. věřící /mám naději lepších věcí, opírá se spíš o Boha, než že bych doufal, že se dokážu měnit/
4. dost sobecký
5. citlivý
6. inteligentní
7. často zahleděný do sebe /na to nejsem zrovna hrdý/
8. ctižádnostivý
9. nemám rád změny, reaguji na ně podrážděně
10. nekonfliktní /přesto se učím, stát si za svým/

_____ Současný žebříček hodnot _____

1. věrnost
2. štedrost
3. tichost, pokora
4. otevřenost
5. odvaha

+ Životní cíle: jednak profesní – chci dělat dobře svou práci
jednak osobní – chci být dobrý manžel /mám před svatbou/

/27.07.03/

muž, r.1973, hasič HZSHMP

svobodný, bezdětný

10 let profesionální praxe

§ 70/ A/

„To byla náhoda, protože jsem po vojně vlastně nevěděl, kam nastoupit. Můj bratranec nastoupil k profesionálním hasičům a jak jsme se bavili, tak jsem si řekl, že bych to taky chtěl dělat, tak jsem to zkusil a vzali mě.“

§ 71/ B/

„Za prvé mě to baví a za druhé jsem si i zvykl na ten životní režim: den, noc v práci a pak dva dny volno. Když nejsou peníze, tak stáhám i vedlejšáky. Ta práce mě baví, není to stereotypní...“

§ 72/ C/

„Pro mě, že přijdu do nějakýho novýho prostředí, mezi cizí lidi. A taky má člověk ze začátku obavy aby něco nezkazil, aby se osvědčil.“

§ 73/ D/

„Když to vezmu v úvahu, tak bych vlastně ani nic jinýho dělat nechtěl. Už jsem si zvykl na nějaké to své životní tempo a neměnil bych.“

§ 74/ E/

„Těch extrémních zážitků je víc. Každý případ je jinej. Vlastně i z předpokládaný banality se najednou vyvinul dost náročněj případ, to člověka překvapí a naučí nepodceňovat situace. Nebo se vyjede k případu, kdy už na pohled je to dost tvrdý, ale člověk to bere. Byly silnější věci, ale že bych si z toho odnesl trvalý pocit strachu, nebo tak něco, to ne. Bylo pár případů, kdy jsem si hrábnul až na dno, ale to bylo spíš po tý fyzický stránce, po psychice to jde...“

...to spíš si člověk při nějaký informaci, když už se během výjezdu ví, že je to něco těžkýho, říká, že musí dělat všechno správně, aby se zase vrátil, ale jinak je to dobrý.“

K § 70-74: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. člověk
2. je mi třicet
3. jsem na světě rád
4. užívám života
5. chlap
6. líběj se mi ženský
7. mám rád lidi kolem sebe
8. nemám rád podrazáky
9. pohodář
10. cením si lidí, kteří jsou čestní

1. zdraví pro všechny, který mám rád

2. život bez zbytečných stresů /když nejde o život, je to v pohodě/

+Životní cíle: v profesi – chci tu práci dělat dobře a osobně – jednou chci mít rodinný život
/27.07.03/

muž, r.1973, hasič HZSHMP

ženatý, 2 děti

10 let profesionální praxe

§ 75/ A/

„Já už na vojně jsem se zabýval myšlenkou, že bych šel k hasičům. Jeden můj kamarád dělal přímo tady na stanici, tak jsem věděl trochu, o čem to je. No a po vojně jsem hned nastoupil přímo sem.“

§ 76/ B/

„Mám tady svůj klid, je to taková moje druhá rodina. Nedávno jsme to s kámošem počítali. On je tady jedenáct let a teď odchází na jinou stanici. Když jsme spočítali, kolik jsme spolu strávili času, tak to vyšlo něco přes tři roky v kuse, jako nepřetržitě pořád spolu – hodinově -to je víc než s vlastní rodinou. Navíc ta práce je zajímavá, není stereotypní. Každý den je úplně jiné, i když se to třeba nezdá.“

§ 77/ C/

„Já jsem se docela rychle tady zaběhl. Ale musím říct, že to není pro každého. I díky těm stresovým situacím, ve kterých tu člověk bývá. Není to fakt pro každého, zrovna nedávno jsme říkali, že je to hrozný ústav, řekl bych, že nikde jinde se takové věci neřeší mezi lidma tak, jako tady. Myslím tím hlavně ten náš způsob humoru. Navíc tady každé vo každým ví všechno, my si tady s klukama všechno porěšíme, všechny problémy. Tady je navíc i výborný, že tu nejsou moc věkových rozdíly, tady si hned od začátku všichni tykají. To je myslím dobrý.“

§ 78/ D/

„Já jsem přišel po vojně, líbí se mi to a jinam bych nešel. Kromě toho, že je to zajímavý, je dobrý i to, že já si tady můžu spočítat služby na tři roky dopředu.“

§ 79/ E/

„Já jsem tady už nějaký pátek, těch výjezdů jsem zažil už spoustu. Podle mě je noční můrou každého hasiče bouračka s malými dětma, vystřihávat děti, mně se to zaplat pánbůh nikdy nestalo. Zkrátka je výjezd, člověk skočí do auta a myslí jen na ty technický věci. Třeba nějaký nebezpečí, to člověk řeší až potom. Víte co, když je něco fakt velkého, přijedem z výjezdu, sejdeme se v kantýně a mluvíme vo tom. Když je to ještě větší, mluvíme vo tom ještě další službu, ale člověk jezdí dál a postupem to vyprchá.“

§ 75-79: _____ *Písemně vypracované body: Kdo jsem já* _____

1. Petr Z...../pozn. aut.: respondent uvedl jméno i příjmení/
2. Sportovec
3. Nekuřák
4. Hasič, lezec, horník, člen SAR týmu /pozn. aut.: profesní specializace/
5. Pro každou srandu
6. Společenský člověk
7. Sváteční alkoholik
8. Vlastník 12 let starého auta
9. Finančně nezajištěn

_____ *Současný žebříček životních hodnot* _____

1. moje děti – hlavně zdraví mých dětí
2. kamarádství
3. zajistit rodinu finančně

/27.07.03/

muž, r.1977, hasič-řidič-HZSHMP

svobodný, bezdětný

6 let profesionální služby

§ 80/ A/

„Já už jsem jako dítě chodil do požárnického kroužku. Na vojně jsem dělal řidiče, tak jsem po vojně zkusil jít k hasičům a už jsem tu zůstal.“

§ 81/ B/

„Je to dobrá práce. Není to stereotypní. Jsem mezi mladýma lidma. A taky mám dost volna mezi službama. Taky jako mladej jsem se dostal dost rychle nahoru, byl jsem se záchranářema v Makedonii, zapadl jsem, jsem rád.“

§ 82/ C/

„No, to hlavně to, že nejsem z Prahy, takže z výjezdu trefit co nejkratší cestou zpátky do garáže. Na navigaci tam máte spojku, ale zpátky už jsou všichni unavený. No, ta orientace mi dělala potíže.“

§ 83/ D/

„Zatím fakt nevím, proč měnit.“

§ 84/ E/

„Pro mě, jako pro všechny řidiče, je nejhorší zážitek bouračka. Když je výjezd, snažíte se co nejdřív dostat k místu, ze začátku se to učíte, pak si už myslíte, že to je dobrý a najednou něco takovýho a vy začínáte znova od začátku. Nejdřív si člověk dává pozor na ty okolo, když už důvěřuje tomu, že ty ostatní fakt tu houkačku respektujou, soustředíte se hlavně na tu rychlou jízdu a cestu k cíli a pak se stane, že někdo neuhne a něco se stane a policajti vás pak sankcionujou jako úplně normálního účastníka provozu. Mně se jednou stalo, že u Národního divadla jsem dostal hodiny, bokem jsme to vzali o tramvaj, to auto šlo druhým bokem na nástupiště, kde stáli lidi, tak jsem to zase strhnul, tak jsme tam tak chvíli kličkovali, dopadlo to dobře. Jenomže další měsíc jsem byl celkově opatrnější a zároveň pomalejší. Tak to bylo pro mě na delší zpracování a teď už i rozlišuju k čemu jedem, kdy má opodstatnění riskovat, třeba nepojedu o život, když jedeme ke kočce ve výtahu.“

K § 80-84: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

10. opatrný
11. stydlivý /a stydím se za to/
12. z malého města
13. cílevědomý
14. kamarádský
15. učenlivý
16. pohodlný
17. někdy zbrklý
18. jeden z třiceti kluků na směně

_____ Současný žebříček hodnot _____

1. zdraví – rodina, kamarádi, přítelkyně
2. vztah s partnerkou
3. vztahy s dlouholetjma kamarádama /který mám ještě z dětství/

† Životní cíle: v práci jsem spokojen, ale do budoucna bych se chtěl vrátit bydlet na malé město, vlastně zpátky domů, do práce bych raději dojížděl, bydlet v Praze se mi moc nelíbí, ale to záleží i na přítelkyni

/27.07.03/

muž, r.1975, hasič-řidič HZSHMP

ženatý, bezdětný

7 let profesionální činnosti

§ 85/ A/

„No tak mě to bavilo už od dětství, dělal jsem dobrovolnýho hasiče. Já jsem to bral i tak, že bych chtěl pomáhat lidem. Navíc já bydlím sedmdesát kilometrů od Prahy, ale od nás z vesnice sem do profi sboru jezdí ještě dva kluci, takže mě inspirovali i kamarádi.“

§ 86/ B/

„Je to zajímavá práce. Já už jsem si zkusil i jiný profese, ale tahle mně baví pořád, celejch těch sedm let.“

„... Samozřejmě, že všechno není ideální, ani vztahy mezi hasičema nejsou ideální, stane se, že někdy to zaskřípe, ale tady je každému jasný, když někoho zrovna nemusí, že vyjít spolu musí, práce je týmová a zásah bez vzájemný důvěry moc nejde. Většina kluků tady ale vzájemně nejen vyjde, ale jsou i dost dobří kamarádi.“

§ 87/ C/

„Nejtěžší byly asi první noční výjezdy. Řidič musí okamžitě reagovat, rozsvítí se, všichni skočí do oblečení a do aut, kluci se můžou ještě v autě dooblíknout, ale já musím hned vědět k čemu pojedou a podle spojky se zorientovat kudy.“

„... to taky sem musel naučit manželku, že nemůže přijít do pokoje a rozsvítit, když spím, to okamžitě vybíhám, nebo jsem si taky všiml, že ve sprše se automaticky i doma nenamydlím celej, nejdřív hlavu, spláchnu, pak ruce, spláchnu a tak dál.“

§ 88/ D/

„Od té doby, co jsem tady, mě nenapadlo, že bych odešel, já jsem teda už o jiné profesi nepřemýšlel.“

§ 89/ E/

„Já jsem měl takovej bod zlomu, když jsem tady byl asi třičtvrtě roku, to jsme vyjeli k autonehodě. V osobáku tři mladý kluci, všichni na místě mrtví. Bylo to nějak po ránu. V tu chvíli samozřejmě nikdo nevěděl, kdo za to mohl, padl na ně návěs tiráku. To jsem si říkal, že třeba jeli ráno do práce a teď už nedojedou, okamžitě si člověk uvědomí, že stejně tak jezdím do směny já v jednom autě s klukama z práce. Já si myslím, že od té doby jsem začal rozlišovat jak k čemu v práci pojedou. Jako že úplně jiný tempo zvolím, když máme vyklidit silnici od nějakých popelnic a jinak k vystřihovačkám nebo ohni.“

K § 85-89: _____ Písemně vypracované body: Kdo jsem já _____

1. člověk
2. společenský
3. rozvázný
4. pracovitý
5. rád pomáhám lidem
6. dochvilný
7. mám rád přírodu
8. rád čtu
9. málo sportuju
10. nemám rád, když mě někdo do něčeho nutí

_____ Současný žebříček hodnot _____

1. rodina – být pohromadě
2. zdraví – pro všechny, co mám rád
3. zůstat v práci a právě v téhle práci
4. mít dost peněz pro normální život

+ Životní cíle: v profesi – chci si i nadále zvyšovat odbornost dalšími kurzy
osobní – chci mít alespoň dvě děti

/30.07.03/

muž, r.1963,hasič-řidič-HZSHMP

ženatý, 1 dítě

9 let profesionální činnosti

§ 90/ A/

„Já jsem asi před deseti lety hledal nějakou jinou práci, byl jsem profi řidič, ale chtěl jsem něco jiného. Měl jsem pár kamarádů, kteří dělali hasiče a to byl asi ten impuls, že jsem to zkusil u nich.“

§ 91/ B/

„Jednak je to už rutina a jednak něco navíc. Ta práce není jednotvárná. U některých případů se i zasmějete, i když je samozřejmě víc těch, který zrovna k smíchu nejsou, většinou je to ale zajímavé.“

§ 92/ C/

„Pro mě to bylo určitě něco úplně jiného jezdit hasičským vozem. Každopádně riskuju míň než jiný hasiči.“

§ 93/ D/

„Někdy mě napadne, že není ideální nebýt každý třetí den a noc doma a následující den prospat, ale vážně jsem nikdy o změně nepřemýšlel.“

§ 94/ E/

„No, některé ty noce se povedou, třeba když jsou vichřice a tak, to se člověk nezastaví. Nejhorší byly asi ty povodně. Hrozná únava, bez reálné vidiny konce.
... a hrozný pohled na některý opravdu zoufalí lidi.“

K § 90-94: _____ Kdo jsem já _____

1. rodinný typ
2. dochvilný
3. se snahou dělat jen dobrou práci
4. fanoušek do fotbalu
5. nadšenec do muziky
6. sportovec
7. společenský typ
8. nemám rád, když není uděláno něco, co je samozřejmostí
9. hasič
10. rozumný

_____ Současné měřítko hodnot _____

1. zdraví celé rodiny
2. klid v rodině
3. finanční zajištění

/30.07.03/

muž, r.1971, hasič HZSHMP

ženatý, 2 děti

5 let v aktivní profesionální službě

§ 95/ A/

„Nebyl to pro mě nějaký dětskej sen bejt hasičem. Já jsem z Písku, tak jsem po vojně skočil po možnosti nastoupit k městské policii, ale tam to pro mne nebylo úplně to pravé ořechové. Není tam vlastně ani žádná výrazná možnost růstu, učit se nové. Zkusil jsem to tedy do Prahy k hasičům...“

§ 96/ B/

„Každopádně to není žádná monotónní práce. Já si nedovedu představit, že bych někde ve fabrice bouchal jeden stejnej výrobek za druhým nebo řídil tramvaj...“

...je to zajímavý. Po pěti letech u hasičů ještě nejsem hasič. Jak se říká do desátého roku nultý ročník. Pořád se mám co učit. Pokaždé se setkáváme s novými lidma. Ale hlavně do důchodu se mám fakt co učit.“

§ 97/ C/

„Co se týkalo tady toho kolektivu, tak já jsem člověk, který se adaptuje velice rychle...“

...neusnout na tvrdo, když je možnost. Okamžitě reagovat na bliknutí a letět. Ze začátku se mi stalo, že mi auto ujelo, nestíhl jsem oblíkej skluz včas a auto s posádkou nečeká. Ale to bylo jen jednou, na začátku. Ted' už to člověk dělá automaticky. To vám tady asi řekne každej, že doma učí manželku nerozsvítit světlo, když spíte doma, protože okamžitě skáčete do bot a zdrháte. Kolikrát se mi stalo, že jsem se probudil až na skluzu, to vstávání děláte automaticky.

...no tak všude se najdou pitomci, tady taky tak dva tři, ale víc ne. To je zkrátka vidět, že je nemusí ani ta zdravá většina. Je ale fakt, že je zkrátka nevyhledávám, ale nemám s nimi žádný konflikt nebo tak něco. Tady je hrozně důležitý být zodpovědný vůči všem.“

§ 98/ D/

„Něco jinýho? Já jsem přišel a po chvíli mi bylo jasné, že je to pro mě to pravé.“

§ 99/ E/

„Určitě když jedem někam k bouračce, člověk si ledacos přerovná v hlavě. Já jsem docela divočák, ale je fakt, že jsem si už za ten čas přerovnal v hlavě nějaký hodnoty a dávám pozor, co dělám, zvláště když vezu manželku a děti...“

...je fakt, že než jsem přišel k hasičům, tak jsem neviděl pořádně mrtvolu. Vlastně jednou, když mi bylo asi osm. Šel jsem s dědou do lesa a tam jsme našli oběšence. Tenkrát jsem se ještě budil ze spaní - strachy. Pak se to nějak samo srovnalo. Ale já jsem chtěl vlastně říct, že tady tedy po dlouhé době prvně nějaké mrtvé a zpětně jsem se divil, jak jsem to bral racionálně. Nemám ani žádné noční děsy nebo něco takového.“

K § 95-99: _____ Kdo jsem já _____

1. člověk
2. otec od rodiny
3. živitel
4. veselý člověk
5. milující společnost
6. zodpovědný

7. tolerantní
8. milující pořádek a čistotu
9. ukecaný
10. se slabostí pro ženy

Současné měřítko hodnot

1. zaopatřená rodina
2. klidný život
3. možnost dobře vychovávat děti
4. dělat všechno tak, abych se za sebe a své činy nemusel nikdy stydět

/30.07.03/

muž, r.1972, hasič HZSHMP

ženatý, 2 děti

10 aktivní profesionální činnosti

§ 100/ A/

„Já jsem elektrikář. Hledal jsem, kde bych mohl odsloužit civilku. Hledal jsem něco ve zdravotnictví a úplně náhodou mi známej řekl, že je možné zkusit to i u hasičů, to mne zaujalo. Po těch dvou letech tady jsem se rozhodl zůstat, vyšlo to.“

§ 101/ B/

„Je to neustále něco nového. Člověk se dostane do prostředí, kam by se normálně nedostal. Navíc je tu velká výhoda, že člověk se může stát tím, čím potřebuje. Chce být potápěč - bude potápěč, chce být lezec - bude lezec, chce dělat požární prevenci - něco splní a může. Je tady obrovská škála, co člověk může dělat.“

§ 102/ C/

„Je tady určitý režim, který nemusí každému sednout. Taky absolutní týmová práce, která také každému nevyhovuje, proto někteří odcházejí po dvou, třech letech. Taky při zásazích jde hlavně o práci ve dvou lidech, kteří se na sebe musí stoprocentně spolehnout. Na někoho to může působit negativně. Ale mně tahle týmová práce absolutně vyhovuje, ale musíte mít ve dvojce člověka, kterému stoprocentně věříte.“

„...jediný snad na co jsem si fakt musel zvlášť zvykat byly první noční výjezdy, ale to má myslím většina. Mně třeba vadilo, že mi to nabouralo víkend, když třeba den i noc byly nějaký dlouhý výjezdy, to potom člověk musí ve volnu dvojnásobně spát.“

§ 103/ D/

„Já právě teď už dělám i požární prevenci. Takže se setkávám i s jiným sektorem. Člověk si uvědomí, že jsme tady dost uzavřená společnost. Že jinde to funguje jinak i mezi lidma...“

§ 104/ E/

„Tak člověk se tady setkává s celkově vypjatými situacemi. Obecně lze říct, že ho to může zocelit i v osobním životě. Já si myslím, že v mém životě venku mi to i dost pomáhá. A to i v komunikaci, lidi tady jsou z různých oborů a je fakt, že to člověku dodává i větší přehled o věcech, různých činnostech...“

„Ze začátku třeba ty nehody člověk bral více citově a s časem už je to jen o co nejlépe technicky provedené práci. Dojde až k určitému přesahu až do civilního života, že i vypjaté situace v civilu pak člověk nějak racionálně řeší.“

K § 100-104: _____ Kdo jsem já _____

11. otec
12. záchranář
13. podnikající
14. člen týmu
15. manžel
16. sportovec
17. kamarád
18. chalupář
19. řidič
20. kuchař

_____ Současný žebříček hodnot _____

1. zdraví všech v rodině
2. moje práce
3. udržet volný čas a dobře ho využít

/12.09.03/

muž, r. 1972

svobodný, bezdětný

Člověk v tísní – mise: Severní Kavkaz /Čečensko/ - 18 m. /2002/

§ 105/ A/ Motivace k této činnosti

„Já jsem nechtěl na vojnu. Klasika. Člověk v tísní byla dobrá možnost civilky. Ta práce pro ně mne dost bavila. Před ukončením služby jsem dostal nabídku na TPP. Přijal jsem ji a záhy přišla možnost koordinovat humanitární pomoc na Severním Kavkaze...

... na veřejce jsem studoval jazyky. Ruštinu ale ne, docela jsem se i těšil, že si ji obnovím...

... hlavním tématem byl výběr lidí do mise. Měl jsem možnost do toho výběru zasáhnout. Hodně lidí má romantickou představu, že ta práce spočívá v rozdávání dek z korby nákladáku. Tam ovšem všichni nemůžeme dělat terénní práci, někdo musí být koordinátor, aby všechno fungovalo. Vytipovalo se pár vhodných lidí a společně jsme pak jeli na prodloužený víkend z Prahy, kde jsme si ujasnili naše záměry. Všichni zároveň - včetně mě - absolvovali čtyřhodinové psychotesty. Takže já už při odjezdu jsem měl pocit, že vím, s kým tam budu.“

§ 106/ B/ Proč se do krizové oblasti vracím

„Je to práce, která mne zajímá. V tom regionu chci ještě zůstat. Mám to tam rád.

Ted' jsem v Čechách na dovolené. Dostal jsem celkem lukrativní nabídku od Člověka v tísní pracovat v Praze. Ale já jsem se dohodl, že po dovolené se na Kavkaz ještě na měsíc a půl vrátím, pak tu měsíc a půl zůstanu a od ledna se tam zase vracím, ale v jiném dresu. Budu dělat pro OSN, která mi tam v tom samém regionu nabídla práci. Takže pro mne je to šance dělat práci, kterou mám rád, v prostředí, kterému trochu rozumím a mám rád a navíc od ledna i za dobré peníze. Není to pro mne jen touha být ve válečném konfliktu, ale dostal jsem šanci řídit fabriku, která má zhruba tři sta zaměstnanců, což bych v Čechách asi neměl, takže je to otázka i prestiže...

...to je taky pravda, že v současné době tady nemám žádné silné zakotvení. Když jsem odjížděl, odjížděl jsem s tím, že moje vztahy jsou v úplném pořádku, s partnerkou, s kamarády, ale ted' už je to trochu jinak. Tedy s kamarády je to v pohodě, ale s partnerkou už nejsem. Asi bych uvažoval trochu jinak, kdybych tady měl třeba děti, ale nevím.“

§ 107/ C/ Adaptace v novém – cizím – prostředí

„Největší problém tam v tom regionu je bezpečnost. Také to, že člověk nemá žádné soukromí. Každý krok mimo dům s ochrankou. Čtyřicet hodin pod kontrolou, odposlechy telefonů. Ze začátku jsem ani nevnímal, co bylo těžký, byl jsem připraven na to, že žádná příprava není stoprocentní. Jel jsem tam s tím, že musím být všemu otevřený. Myslím, že ze začátku jsem byl nejvíc nesvůj z tý ochranky

pořád za patama. Neustále musíte někomu hlásit kam jdete, kdy se vrátíte. Ty lidi, kteří do takové mise jdou, jsou svým způsobem dobrodruzi, takže myslím, že asi všichni tam daleko hůře snášeli to hlídání, než potenciální nebezpečí zastřelení nebo přepadení...

Lidi od nás je tam celkem dost, ale já jsem v nejtěsnější spolupráci se čtyřmi dalšími lidmi. S nimi jsem začínal zhruba ve stejnou dobu. Jsme tam taková rodinka. Ještě hůř. Jsme spolu čtyřadvacet hodin denně. Už jen podle chůze poznám, kdo z nich jde po chodbě, kdo byl přede mnou v koupelně...
... ten stres tam je určitě větší. Kouřil jsem i před tím, ale tam jsem začal daleko víc. I když znám dva lidi, kteří právě tam kouřit přestali. Tak nevím."

§ 108/ D/ Návraty do Čech

„Já jsem měl dobrou přípravu v tom, že jsem dělal na veřejce jako dobrovolník pro agenturu, která se zabývala studentskými výměnami. Část náplně mé práce bylo i osvojení know how zvládat kulturní šok...

... Jediný, co mne vždycky překvapí, je určitá malichernost. Zřejmě jsem dospěl k určité relativizaci hodnot... Tu malichernost myslím třeba i v tom, když se tady podívám na zprávy. Dozvim se, že králici u Brna mají červenku, paní Nováková má sněť a na konci drobná zprávička o našem vstupu do EU. Virtuální svět, problémy jsou takové, jaké je dělá televize. Přemýšlel jsem o tom zrovna včera. Jel jsem tramvají a tam se dvě mladé holky bavily o naprostejch blbostech, ovšem každé, kdo si podle nich myslí něco jiného, je vůl nebo kráva... Já nemám rád, když ze mě někdo dělá hrdinu, kterému každé den střílí někdo na hlavu, to se stává, ale ne každé den. Vadí mi ale, když lidi tady v hospodě chtějí, abych měl na všechno stejný názor jako ten, co mluví. Protože když ne, tak jsem zrádce. Já se tady v hospodě raději do debat nepouštím. Někdy to srovnávám s těma lidma na Kavkaze. Zdá se jakoby v tomhle byli pokornější. Myslím, že jako když někdo něco neví, tak se zkrátka zeptá: Nevíš jak na to? Tady se s tím neseťkávám. Spíš je někdy těžší, že lidi tady očekávají, že budu hrát nějakou tu roli. Jsou lidi, kteří se mě raději ani na nic neptají, aby se snad něčeho nedotkli, takže těm nic necpu a zkrátka jen poslouchám. A potom jsou lidi, kteří už čekají, že budu za geraje a ty zajímá jak se střílí, jak to bouchá, kolik lidí nám zabili. Takže já s nimi tu hru hraju, odpovídám a jsem za tvrdáka...

... tady v Praze se pohybuju v takovém spíš intelektuálním prostředí absolventů

Filosofický fakulty, já hrozně rád poslouchám, co řeší a poslechnu si ty malé drby. A možná, že čekám, že se někdo na něco zeptá, ale většinou ne, jakoby se raději nechtěli bavit o ničem, co by se mě mohlo podle nich dotknout. Možná je to nějaký komunikační blok. Ale jen v tomhle. Jinak se s nima vždycky hrozně rád sejdu a zasměju a myslím, že je to oboustranný...

... mám nejlepšího kamaráda, ale ten není z války ani z veřejky. Spolu jsme vyrostli v Teplicích. Je to takový to ideální mužský přátelství. On teď má rodinu, pracuje v bance. Ale když se teď sejdem, je to jako bychom se neviděli dva dny...

...S rodičema a bráchou a jeho rodinou to mám taky v pohodě, i když jsem natolik egoista, že když se mi nechce s nima být, i když by to chtěli, tak raději jdu dělat něco jiného. Zkrátka potřebuju být v pohodě.

...Když jsem odjížděl, tak jsem si byl jistej, že muj vztah s partnerkou je v pořádku, taky byl. Ale já jsem si tam uvědomil, že nejsem schopen udržet vztah na dálku. Rozhodl jsem se, že se rozejdeme. I když si v současnosti dovedu představit, že až skončí mise pro OSN a já se vrátím a byl by zájem i z druhé strany, že bychom mohli pokračovat. I když je mi zase jasný, že by byla hloupá, kdyby do toho šla po té, co jsem jí udělal...

...Na misi jsem měl možnost setkat se s lidmi, kterých si nesmírně vážím, které obdivuju, ale také s lidmi, které považuju za debily. Takže je spousta lidí, které kdykoliv rád uvidím i v Praze. Ale myslím, že v Čechách nám ten blízký vztah nevydrží, s nikým z nich asi nebudu takovej kamarád, jako s tím, s kterým sem vyrostl... Třeba ted' před dovolenou jsem se loučil s jedním z těch kluků, co tam odjížděli časově podobně jako já. Prožili jsme tam spolu moře času, spolupracovali jsme spolu. Byl tam pro mne důležitěj a já doufám pro něj. Rozloučil jsem se s ním, protože po mém dalším návratu tam se už asi neuvidíme. Rozloučili jsme se jen několika slovy, to bylo všechno a dobrý. Bylo mi z toho ale trochu smutno. Je mi jasný, že kdybychom se my dva potkali v Praze, nikdy bychom nebyli kamarádi. Teoreticky bychom se mohli tady scházet, ale on prostě nepatří do mého světa tady. Kdykoliv ho rád potkám, budu mít určitě velkou radost, ale vyhledávat se myslím nebudeme.“

§ 109/ E/ Prožitky z mise s vnímaným přesahem do dalšího života

...Je fakt, že se člověk vrací se spoustou nesdělitelného. Je hodně věcí, které ho venku napadnou, ale těm lidem kolem to říct nemůže. A stejně tady, přivezu si sice spoustu zážitků, ale tady to nemá cenu nikomu vyprávět, člověk má pocit, že sem to nepatří. Takže já jsem vlastně rád i za tenhle rozhovor, já si tady tak i pro sebe nahlas pojmenuju pár věcí. Mluvíím i o tom, o čem by mi to s kamarády připadalo zbytečný...

...myslím, že každá taková zkušenost vede k relativizaci mnoha věcí. Před dvěma lety mě třeba ještě dokázala rozčillit naše politická scéna. Myslím, že bych nějak radikálně vystoupil proti tomu, aby byl prezidentem Klaus. To je totiž psychopat. Ale v současnosti mi úplně stačí ironický úšklebek. Jsem možná větší cynik? Už nejsem radikál?“

K § 105-109: _____ Kdo jsem já _____

1. HOMO SAPIENS
2. inteligentní
3. sebereflektivní
4. empatický
5. kamarád
6. strýc

7. bratr
8. ironik
9. přísný
10. komplexní

Současné měřítko hodnot

1. osobní integrita
2. upřímnost k sobě i druhým
3. veselost

+ Životní cíle: Neškodit, mít se dobře, věnovat se činnosti, která mne baví

/26.09.03/

muž, r.1977

svobodný, bezdětný

Člověk v tísní – mise: Afgánistán – 8 m. /2002/

§ 110/ A/

„Po gymplu jsem byl rok a půl na škole, to mne moc nebavilo. Pak jsem zkusil dva roky hospodu...
...rozhodl jsem se, že chci dělat pro Člověka v tísní. Z dnešního pohledu bylo to rozhodnutí dost neuvážené. Tím myslím spíš to, že jsem vlastně věděl hrozně málo, ne, že bych litoval. Myslím ve srovnání s lidmi, kteří se k nám hlásí teď a já je mám na různé mise vybírat. Někteří jsou opravdu mnohem dál, než já byl tenkrát...

... dva roky jsem tedy pracoval pro ten festival, ale rozhlížel jsem se po jiných možnostech. Projevila o mne zájem naše humanitární buňka...já jsem v tu dobu projevoval největší zájem o dění v Afgánistánu...před tím jsem trávil určitý čas právě v islámských kulturách. Afgánistán mne lákal taky svou exotičností..., takže tahle mise mi byla bliž než nějaká jiná.“

§ 111/ B/

„Mě u té práce drží spousta věcí. Naplňuje mě to? Baví.

...Názor na to, jestli pojedu do další mise se u mě dost mění. Vrátil jsem se letos v dubnu, to je teprve pět měsíců. Ted' jsem spokojen s prací, kterou vykonávám v republice. Ale ted' momentálně to mám tak, že bych do další mise chtěl. Ovšem s vědomím toho, že by byla jen jedna, protože předpokládám, že bych se jinak mohl nějak v tom misionářství nějakým způsobem zařadit... Ta práce venku může být úžasně naplňující, ale v současnosti to nevidím jako cestu svého života. Žít někde život v určitý komunitě lidí, kteří vám v podstatě nikdy nemůžou být úplně blízcí a naopak. Nechci tímhle způsobem žít dlouhodobě.

I když je fakt, že to byl pro mě krásnej čas. Myslím, že po druhý bych byl užitečnější, než na první misi. Rád bych využil ty zkušenosti, ale samozřejmě záleží na dalším vývoji událostí...

...tu předcházející zkušenost bych rád korigoval. Nebo rozšířil? Zajímavější by zkrátka bylo mít podobné zkušenosti dvě. V současnosti to vidím tak, že by to byla výborná možnost, jak vyplnit nějakou pauzu v osobním, profesním životě, teď zatím tu pauzu nemám. V tom prvním případě to ovšem vyplňování žádné pauzy nebylo. O ten Afgánistán jsem aktivně usiloval. A tu nabídku pak nešlo odmítnout, i když jsem měl živý partnerský vztah. Kvůli tomu taky jsem jel jen na osm měsíců, jinak bych jel na dvanáct.“

§ 112/ C/

„...na to nebyl čas...my tam néjezdíme najednou...Přijel jsem tam do zajatého systému, pár lidí už tam bylo...

Z Uzbekistánem jsem letěl letadlem. Chvillemi jsem usínal. Náhle jsem otevřel oči a uviděl tu totálně vyprahlou krajinu, do nedohledna. Jak se mi to míсило s těmi sny, bylo mi jasný, že teď to musím udělat tak, aby bylo všechno zelený.

...Když se člověk dostane za hranice mezi Uzbekistánem a Afgánistánem, je tam dlouhatánskej betonovej most. Padesát stupňů. Táhnete obrovskej kufr, pár tašek. Čeká tam pár celníků s kalašnikovama, který nejsou moc příjemný, teče z vás ten pot...Přejdete na afgánskou stranu a tam na vás čekají Afgánci a ti vám nabídnou bonbon a čaj...

...Když jsem přijel na to naše místo a potkal se tam s prvním našim člověkem, tak to bylo dobrý. Pozdravil jsem ho a on mi řekl jen ahoj a tím bylo hotovo. Potom jsem tam samozřejmě potkal ještě někoho a ten mě normálně zasvětil. První týden bylo nejdůležitější trávit nějaký čas u mapy, zapamatovat si, kde se co stalo. Zapamatovat si jména ostatních. No a pak už to jede. Práce, vyjednávání. Pak už není čas myslet na to co je, co není těžký.“

§ 113/ D/

„Když by se nad tím člověk zamyslel. Teda já už jsem na něco podobného odpovídal. My jsme se sešli právě lidi, kteří absolvovali Afgánistán... A tam jsme všichni dostali takovou hloupou otázku: Změnil jste se?, já jsem napsal, že ne. I když je fakt, že já necítím, že bych se změnil v náhledu na život. Nepřehodnotil jsem žádný svůj žebříček hodnot, nebo tak něco. Ale jsem si vědom, že se změnilo něco v mém chování. Chovám se jinak k druhým. Jsem taky myslím tvrdší a to i k druhým...

...Ve vztazích určité změny nastaly. S partnerkou jsem se rozešel. Každý si to odloučení představoval jinak. Já tam jsem měl pocit, že musím být chápán, a ona tady taky měla pocit, že musí být chápána. A tím odloučením došlo nějak k ochladnutí toho, co bylo na začátku. Tak v polovině jsem to ukončil odtamtud...Je zajímavé, že mám pocit, že právě od té poloviny, co jsem přestal komunikovat s přítelkyní, jsem začal o víc věcech komunikovat se svou matkou. Tím nechci říct, že z nějakého nevtahu, ale rozšířil jsem tu komunikaci o víc věcí. A co se týká nějakých kamarádů, tak se mi stalo,

že někteří, s kterými jsem přes internet komunikoval, jakoby tu komunikaci přerušili. Moc lidí mi tady potom říkalo, že jim přišlo hloupé cokoliv mi psát, když já jsem byl v tý hrozný válce...

...tam jsem se s pár lidma hodně sblížil. V nějaký formě to přetrvává. I když musím říct, s určitým člověkem to přetrvává, je tam něco společného. S jedním člověkem cítím, že to jsou už jen rezidua...funguje zkrátka to, že tam v jiné kultuře se ti lidi sblíží daleko snadněji, intenzivněji. S někým to vyjde dál a s někým ne, to se uvidí.“

K § 110-113: _____ Kdo jsem já _____

1. člověk
2. šťastný /momentálně/
3. mladý
4. skeptický optimista
5. muž
6. vážně chytrý
7. inteligentní
8. náročný
9. tvrdý k lidem
10. sentimentální – bráno s rezervou

27.09.03/

muž, r.1945, důlní záchranář

ženatý, 3 děti

mise – důlní záchranář+trhací práce – Afgánistán – r. 1983 – 24 měsíců

§ 114/ A/

„Já jsem dělal vysokou báňskou. Jsem vlastně inženýr - strojař. Přihlásil jsem se jako dobrovolnej záchranář a nabídli mi, abych to dělal profesionálně. Jednak to byly dobrý peníze a jednak zajímavá práce...

... Když se objevila ta možnost odjet do Afgánistánu, tak jsem to vzal i s tím rizikem, že mi ředitel vyhrožoval výpovědí, pokud tu nabídku přijmu. Přijal jsem to. Tehdy už jsme měli tři děti a babička slíbila pomáhat.“

§ 115/ C/

„Teprve tam jsem si uvědomil, jak strašně jiná ta kultura je. Nikomu tam nešlo říci, že něco nevím. Co sem náhodou nevěděl, jsem se musel okamžitě tajně naučit. Ta situace s adaptací tam byla pro nás –

Cechy – zlepšená tlín, že po třech měsících tam, za mnou mohla přiletět manželka. Byla tam se mnou tři měsíce a potom přiletěla ještě jednou na čtyři měsíce před mým odletem domů.

... Na to střelení si člověk časem zvykne, navíc nám předem řekli, jaká máme dodržovat bezpečnostní opatření, tak to nebylo tak zlé. Když přijela manželka a v noci jí vzbudily výbuchy, tak jsem ji namluvil, že to je lom... “

§ 116/ D/

„Já jsem si po návratu na sobě všimnul, že už klidně pošlu někoho, koho si moc nevážím, zkrátka do prdele. Taky mi přišlo zbytečný, ztrácet čas s nějakýma malichernýma hádkama, na něco jsem se zkrátka vykašlal.“

§ 117/ E/

„Víte, já jsem toho ve své profesi zažil moc. Třeba pamatujete tu havárii na Plútu? To bylo v jednoosmdesátým. Týden před tím jsem utrpěl pracovní úraz, skončil jsem na popáleninách, vybuchlo to se mnou dole. Celá ta moje záchranářská četa za mnou přišla na návštěvu. Byl jsem tehdy jejich velitel. Díky tomu mému úrazu jsem asi naživu. Já byl totiž v nemocnici a zavalilo to chlapy na Plútu, naši kluci tam šli a pár jich tam zůstalo. Celkem pětadesát lidí to odneslo. Já jsem přišel o tu svou partu.... Ten pohřeb, to byla jedna z nejhorších věcí. Pohřbívali jsme je po čtyřech...
... Je fakt, že z té záchranářiny tady nemám žádný psychický potíže, nebo tak něco. Ale do dneška se občas probudím s nějakou blbou můrou z Afgánistánu. Tam jsme nesměli jezdit na delší vzdálenosti auty kvůli bezpečnosti. Museli jsme létat. Přemísťovali jsme se ruskýma andulama. Ty byly majetkem vojáků, společně s námi tam byly naskládány mrtvolky normálně v igelitovejch pytlích. To byl hnusnej pocit a do dneška je to pro mě nepřijemná vzpomínka. Nebo naprosto hrozná byla situace před mým odletem. S manželkou jsme se rozhodli, že alespoň jednou pojedeme přes hory autem. Přemluvili jsme vojáky, kteří přejížděli a skočili jsme si na nákladák s granátama. Za námi jel jeden obrněnej transportér. My jsme seděli na té korbě a najednou manželka zaječela. Když jsem se podíval, ten transportér přejel malýho kluka. Kolem silnice stáli sami domorodci. V davu to jen zašumělo a mně bylo jasný, že jsme oba mrtví. V tu chvíli by nerozlišovali, kdo je voják a kdo ne a my dva bychom neměli šanci.

Jenže ta úleva, ten transportér okamžitě zacouval a ten kluk normálně vstal. On stihl včas zastavit, jen ten předek těch pásů mu stiskl jen měkké tkáň. Všichni si tak oddychli, s manželkou jsme se začali strašně smát. To bylo děsný uvolnění.

... Mně to nijak život neztěžuje, ale v noci, když se vzbudím s takovým nějakým snem, jako o Afgánistánu, jsem fakt rád, že jsem tady.“

/17.10.03/

muž, r.1947, lékař – práce pro OSN

ženatý, 1 dítě

Zahraniční mise: 1986-1989 – Lybie pro MZ ČSSR

1992-1993 - Kambodža jako voluntér OSN

§ 118/ A/

„Když se za socialismu objevila taková nabídka, to bylo něco, byla to možnost vypadnout někam, kam bych se normálně nedostal... No a ta Kambodža, to už byl přirozenej vývoj. Podal jsem si žádost a oni právě na základě mých předchozích zkušeností svolili a dali mi exklusivní nabídku.“

§ 119/ B/

„Já nevím čím to je. To je zkrátka tak, někdo má potřebu chlastat a já mám potřebu potloukat se pořád po nějakých charitách. Když jsem v Čechách, spolupracuju s organizacemi starajícími se o bezdomovce, uprchlíky a ven vyjízdim i za dobrodružstvím... Abych to nesnižoval, já myslím, že je to potřeba někomu pomáhat.“

§ 120/ C/

„Většina lidí říká, že nejtěžší je rozkukávání. Ale já vzhledem k svému handicapu jsem tady neměl žádného výjimečného přítele, i když mi nikdy nedoslýchavost nedělala problémy třeba v práci, nebo v komunikaci. Myslím, že já jsem se adaptoval moc dobře a moc rád na ty časy vzpomínám...
...Na druhé misi jsem se seznámil se svou ženou, bylo to takové čisté a pomalé sblížení...“

§ 121/ D/

„Já myslím, že většina lidí, kteří někde venku nepracovali pro nějaký církevní řád, řekne, že daleko těžší než vzpomínky na utrpení, je nepochopení a závist lidí kolem vás.“

K § 118-121: _____ Kdo jsem já _____

1. otec syna
2. věřící a praktikující křesťan
3. optimista
4. pohodář
5. rád řeším problémy, u kterých je třeba improvizace
6. ctitel žen, které jsou hnacím motorem mého života
7. milovník dobrého jídla
8. muž
9. sportovec

přemáhající svůj handicap /Pozn. aut.: sluchová vada-naslouchátko/

1. souznění s rodinou-manželkou a synem
2. láska
3. zdraví
4. všechny krásné ženy

/24.10.03/

muž, r.1970

svobodný, bezdětný

Člověk v tísní – mise: Albánie – 1999 /1,5 m./

Kosovo – 1999 /2 m./

Afgánistán – 2002 /7 m./

Irák – 2003 /3 m./

§ 122/ A/

„No, já jsem byl jeden z prvních dobrovolníků do Albánie a těch motivů bylo několik. V tu dobu bylo televizní zpravodajství plný právě kosovského konfliktu a problémů okolních zemí. Tehdy to pro mne bylo snad první zpravodajství, které se mě nějak osobně dotýkalo, to dění mi připadalo fakt blízko, ale na druhou stranu daleko, abych mohl něco dělat z domova. Byla to cesta nějak pomoci, nějak se angažovat, zároveň poznat zajímavou zemi a život tam a nebrat to jako rekreant, ale být tam pracovně. To pro mě bylo hodně zajímavý, rád bych zmínil, že jsem neměl nějaký mesiášský motivy...“

§ 123/ B/

„No, to vám asi řekne každý, že tahle práce člověka tak nějak vtahuje. Já jsem si po té první akci uvědomoval, že jsem dělal nějaký chyby a měl jsem chuť být příště zase užitečnější. Pro člověka je to obrovská výzva. Člověk před sebou vidí obrovskou masu nikdy nekončící práce... Já tím nechci říct, že bych měl iluze, že bych mohl nějakou zemi zachránit, ale někdy se podaří alespoň pro někoho udělat něco užitečného. Člověk to může brát jako obrovskou výzvu, pořád se dá něco dělat a zároveň je to samozřejmě možnost poznávat jiné lidi, zvyky, země...“

§ 124/ C/

„Já jsem byl zvyklej cestovat i před tím. Od roku 1992 jsem snad každý rok byl někde v Asii, nebo někde na nějaký delší cestě. Je fakt ale, že ta Albánie byl pro mě první styk s vojenským prostředím. Nikdy před tím jsem si nedovedl představit, že se bude někde kolem mě střílet. To se člověku trochu stáhne zadek, ale zase vidíte, že tam žijou i jiný lidi, takže si člověk rychle zvykne...“

... Když si vzpomenu na to Kosovo, tam jsme měli za úkol vybavit pár škol a tak, postarat se o nějaký lidi. Já jsem měl za úkol dělat výběrový pohovory s konkrétníma lidma abychom nějak správně rozdělili tu pomoc... Na něco takovýho jsem nebyl připravenej, několik dnů tam posloucháte ty strašný osudy. Tam spousta rodin prožila hrozný tragédie, v mnoha rodinách už nebyl žádnej chlap. V tu dobu jsem byl hodně přepracovanej i fyzicky a myslím, že jsem nezvlád nápor těch emocí, nebo něco takovýho. Prostě se nám tam s překladatelkou stalo, že jsme se tam začali těm naprosto strašnejm osudům těch lidí spolu smát... Tak to jsem tenkrát asi moc nezvlád. To chce čas. Teď už by se mi to myslím nestalo...

... Ta naše práce nadační, na těch misích, je právě spíše asistenční, v tom Kosovu to bylo hodně osobní, proto to bylo asi víc depresivní?.. Ale po každém tom návratu domů si člověk asi uvědomí, co mohl dělat líp. Ale na druhou stranu si zase užívá ty vzpomínky, že něco udělal užitečnýho, dobře a to mně teda osobně naplňuje novou energií a chutí do dalšího. "

§ 125/ D/

.. Díky tomu mému cestování jsem byl na návraty zvyklej. Já mám pocit, že všechny ty dlouhodobý cesty a zvláštní zážitky tak nějak pomáhaj těm návratům...

... Já mám štěstí, že mi nejbližší známí jsou vlastně podobně orientovaní jako já, takže moje cestování v tomhle není problém a v Čechách se potom necítím nijak divně...

... Člověk je možná cyničtější, nad spoustou problémů začne máchat rukama. Protože práce humanitárního charakteru se může vyvíjet niterně, nebo kvantitativně. Tím myslím, že člověk se nestará o konkrétní osudy lidí v jednom uprchlickým táboře, ale o zajištění padesáti uprchlickejch táborů. Právě kvůli tomu, jak se ta má práce v nadaci vyvíjí, vím, že teď mívám spíše ty úkoly kvantitativního charakteru. Tím mi uniká třeba ten konkrétní osud, ale můžu mít dobrý pocit z výsledku té práce, jako co všechno se podařilo. Ale v současnosti vím, že možná pro můj konkrétní život je asi důležitější, postarat se o mou vlastní nemocnou babičku, která není ve válce, než o chudého člověka někde v Afgánistánu. Taky můžu říct, že už se nedojímám nad věcmi, nad kterými nás naše společnost učí dojímat se. Uvědomíte si, že v jinejch kulturách se lidí dojímají nad úplně jinými věcmi... Zkrátka, kdyby si z toho všeho člověk vůbec nic nevzal do svého života, to by bylo asi divný. Ale v současnosti je mi třiatřicet a myslím si, že už mě moc věci asi nezmění, tedy logicky s věkem asi jo, ale emočně už jsem asi hotovej... "

K § 122-125: _____ Kdo jsem já _____

1. jsem rád, že si život tvořím převážně sám, rozhoduju si o svém čase a nejsem spoutanej monotónní prací
2. naštěstí mi chybí velké ambice a
3. nejdůležitější je zachování soukromí a vyrovnaná psychika
4. všechno rád řeším s humorem

5. celkem vstřícnej /i když občas zahleděn jen do sebe/
6. mám rád zvířata a Himaláj a všechno, co s tím souvisí
7. potřebuju se nechat inspirovat, ale pak šlapu sám
8. ---
9. ---
10. ---

Měřítka hodnot

Mám pocit, že jsem aplikující /aniž příliš věřící/ budhista. Tudiž:

1. klid v duši a předávat ho svému okolí
2. nezapomínat na své blízké, věnovat se jim, kdykoliv to jde

a pak všechno ostatní, nejdůležitější je ten klid a spokojenost. Myslím, že i nemocnej člověk může být docela spokojenej.